

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DİNDARLIK, DEĞERLER, YETKECİLİK, SOSYAL
BASKINLIK YÖNELİMİ VE AYRIMCILIK ARASINDAKİ
İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE KONUK

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Ayşe KONUK tarafından hazırlanan “**DİNDARLIK, DEĞERLER, YETKECİLİK, SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE AYRIMCILIK ARASINDAKİ İLİŞKİLER**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

20/07/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Veysel Mehmet ELGİN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Hande TASA
İstanbul Aydın Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 19/08/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 18 olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan Protokol No. 2021/472 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....

AYŞE KONUK

ÖZET

DİNDARLIK, DEĞERLER, YETKECİLİK, SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE AYRIMCILIK ARASINDAKİ İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE KONUK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. NİHAL MAMATOĞLU)

BOLU, TEMMUZ - 2023

XIII + 107

Bu araştırmada, dindarlık düzeyi ve muhafazacılık değerleri olan güvenlik, geleneksellik ve uyma değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü incelenmektedir. Ayrıca, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler de çalışmada gösterilmiştir. Araştırmada, katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırma örneklemi 496 kadın ve 314 erkek olmak üzere, toplam 810 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Portre Değerler Ölçeği, Sağ Kanat Yetkeciliği Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği ve LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Analizler sırasında değişkenler arası ilişkileri tespit etmek amacıyla korelasyon analizi, ilişkiler arasındaki aracı rolü olan değişkenleri incelemek için Hayes (2013)'in Process Macro eklentisi kullanılmıştır. Ek olarak, demografik bilgiler kapsamında gruplar arası karşılaştırma yapmak amacıyla Bağımsız Grup T-Test ve One-Way ANOVA analizleri yapılmıştır. Sonuçlara bakıldığında, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum, katılımcıların dindarlık düzeyleri, güvenlik, geleneksellik ve uyma değerlerine verdikleri önem dereceleri, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi ile pozitif yönde ilişkilidir. Öte yandan, dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir değişken olduğu görülmektedir. Güvenlik, geleneksellik ve uyma değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkilerde sağ kanat yetkeciliği aracı bir değişkendir. Ayrıca, geleneksellik ve LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı bir değişkendir. Son olarak, araştırma bulguları literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Ayrımcılık, LGBTİ'ye yönelik tutumlar, değerler, sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi

ABSTRACT

RELATIONSHIP BETWEEN RELIGIOSITY, VALUES, AUTHORITARIANISM, SOCIAL DOMINANCE ORIENTATION AND DISCRIMINATION

MSC THESIS

AYŞE KONUK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

(SUPERVISOR: PROF. DR. NİHAL MAMATOĞLU)

BOLU, JULY 2023

XIII + 107

In this study, the mediating role of right-wing authoritarianism and social dominance orientation in the relationship between the level of religiosity and the values of conservation, which are the values of security, tradition and conformity, and attitudes towards LGBTI individuals are examined. In addition, the relationships between research variables are also shown in the study. In the research, the participants were reached by the convenience sampling method. The research sample consists of 810 university students, 496 women and 314 men. Demographic Information Form, Portrait Values Scale, Right Wing Authoritarianism Scale, Social Dominance Orientation Scale and Attitude towards LGBTI Individuals Scale were used as data collection tools. During the analysis, correlation analysis was used to detect the relationships between variables, and Hayes (2013)'s Process Macro plugin was used to examine the variables that have a mediating role between the relationships. In addition, Independent Group T-Test and One-Way ANOVA analyzes were conducted to make comparisons between groups within the scope of demographic information. Considering the results, negative attitudes towards LGBTI individuals are positively related to the participants' level of religiosity, the degree of importance they attach to security, tradition and conformity values, right-wing authoritarianism and social dominance orientation. On the other hand, right-wing authoritarianism seems to be a fully mediating variable in the relationship between religiosity and attitudes towards LGBTI individuals. Right-wing authoritarianism is a mediating variable in the relations between security, tradition and conformity values and attitudes towards LGBTI individuals. In addition, social dominance orientation is a mediating variable in the relationship between traditionalism and attitudes towards LGBTI individuals. Finally, the research findings are discussed within the framework of the literature.

KEYWORDS: Discrimination, attitudes towards LGBTI, values, right-wing authoritarianism, social dominance orientation

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xii
TEŞEKKÜR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR	3
1.1 Tutum, Önyargı ve Ayrımcılık Kavramları	3
1.1.1 Doğrudan-Dolaylı Ayrımcılık	4
1.1.2 Negatif-Pozitif Ayrımcılık	4
1.2 LGBTİ bireylere Yönelik Tutumlar	5
1.2.1 Üniversitede LGBTİ bireylere Yönelik Tutumlar	7
1.3 Dindarlık.....	9
1.4 Değerler.....	12
1.5 Sağ Kanat Yetkecilği.....	17
1.6 Sosyal Baskınlık Yönelimi.....	18
1.7 Araştırmanın Amacı ve Önemi	21
1.8 Hipotezler.....	23
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
2. YÖNTEM.....	32
2.1 Örneklem	32
2.2 Veri Toplama Araçları.....	33
2.2.1 Demografik Bilgi Formu	33
2.2.2 LGBTİ bireylere Yönelik Tutum Ölçeği	33
2.2.3 Dindarlık Düzeyi	34
2.2.4 Portre Değerler Anketi.....	34
2.2.5 Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği	36
2.2.6 Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği	36
2.3 İşlem	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
3. BULGULAR	38
3.1 Korelasyon Analizi Sonuçları.....	39

3.2	Regresyon Analizi	46
3.3	Ortalamalar Arası Farkların İncelenmesi	48
3.3.1	LGBTİ bireylere yönelik tutumun cinsiyete göre karşılaştırmaları	48
3.3.2	LGBTİ bireylere yönelik tutumun LGBT grubundan bir birey ile temasına göre karşılaştırmaları	49
3.3.3	LGBTİ bireylere yönelik tutumun annenin eğitim düzeyine göre karşılaştırmaları	51
3.3.4	LGBTİ bireylere yönelik tutumun babanın eğitim düzeyine göre karşılaştırmaları	52
3.3.5	LGBTİ bireylere yönelik tutumun yaşanılan yere göre karşılaştırmaları	53
3.4	Aracılık analiz bulguları	55
3.4.1	Dindarlık ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide SKY'nin aracı rolü	55
3.4.2	Güvenlik ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide SKY'nin aracı rolü	60
3.4.3	Geleneksellik değeri ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide SKY'nin aracı rolü	65
3.4.4	Geleneksellik değeri ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide SBY'nin aracı rolü	70
3.4.5	Uyma değeri ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide SKY'nin aracı rolü	75
	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	81
	4. TARTIŞMA	81
4.1	LGBTİ bireylere yönelik tutumun demografik değişkenler bakımından incelenmesi	81
4.2	Korelasyon bulgularının incelenmesi	83
4.3	Aracılık analizlerinin incelenmesi	85
	5. SONUÇ	87
	KAYNAKLAR	89
	EKLER	97

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Schwartz'ın Değerler Modeli	14
Şekil 2.1. Araştırma Modeli Önerisi	23
Şekil 3.1. Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	56
Şekil 3.1.1 Dindarlık ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	57
Şekil 3.1.2. Dindarlık ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	58
Şekil 3.1.3. Dindarlık ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	59
Şekil 3.2. Güvenlik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	61
Şekil 3.2.1. Güvenlik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	62
Şekil 3.2.2. Güvenlik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	63
Şekil 3.2.3. Güvenlik ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	64
Şekil 3.3. Geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	66
Şekil 3.3.1. Geleneksellik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	67
Şekil 3.3.2. Geleneksellik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	68
Şekil 3.3.3. Geleneksellik ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	69
Şekil 3.4. Geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü	71
Şekil 3.4.1. Geleneksellik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü	72
Şekil 3.4.2. Geleneksellik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü	73
Şekil 3.4.3. Geleneksellik ile hastalık arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü	74
Şekil 3.5. Uyuma ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	76
Şekil 3.5.1. Uyuma ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	77
Şekil 3.5.2. Uyuma ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	78
Şekil 3.5.3. Uyuma ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolü	79

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Schwartz'ın Değer Kuramındaki Değer Tanımları ve Kaynakları.	15
Tablo 2.1. Demografik Bilgiler.	32
Tablo 3.1. Betimleyici Analiz Sonuçları.	38
Tablo 3.2. Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.	40
Tablo 3.3. Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.	41
Tablo 3.4. Regresyon Analizi Sonuçları.	47
Tablo 3.5. Cinsiyete göre LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	49
Tablo 3.6. LGBT grubundan bir üye ile sosyal teması göre LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	51
Tablo 3.7. Annenin eğitim düzeyine göre LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	51
Tablo 3.8. Babanın eğitim düzeyine göre LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	53
Tablo 3.9. Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	55
Tablo 3.10. Dindarlık ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	56
Tablo 3.11. Dindarlık ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	58
Tablo 3.12. Dindarlık ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	59
Tablo 3.13. Güvenlik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	60
Tablo 3.14. Güvenlik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	61
Tablo 3.15. Güvenlik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	62
Tablo 3.16. Güvenlik ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	64
Tablo 3.17. Geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	65
Tablo 3.18. Geleneksellik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	66
Tablo 3.19. Geleneksellik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	67
Tablo 3.20. Geleneksellik ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	69
Tablo 3.21. Geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	70
Tablo 3.22. Geleneksellik ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	71
Tablo 3.23. Geleneksellik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolüne ilişkin sonuçlar.	73

Tablo 3.24. Geleneksellik ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sosyal Baskınlık Yöneliminin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar.....	74
Tablo 3.25. Uyma ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar.....	75
Tablo 3.26. Uyma ile Ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar	76
Tablo 3.27. Uyma ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar	77
Tablo 3.28. Uyma ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar	79

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

LGBTİ : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, İnterseks

SKY : Sağ Kanat Yetkeçiliği

SBY. : Sosyal Baskınlık Yönelimi

Diğ. : Diğerleri

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinin başından itibaren desteklerini esirgemeyen, beni her zaman motive eden, çalışmaya teşvik eden, bu süreçte yaşadığım kaygıları ve zorlukları anlayıp bana rehberlik eden, her soruma sabırla ve güleryüzle cevap veren, hayata farklı noktalardan bakmayı öğretene, ileryen süreçteki akademik çalışmalar için beni teşvik eden, hem akademik çalışmalarıyla hem de akademideki duruşuyla örnek aldığım değerli tez danışmanım Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez savunma sürecimdeki değerli yorumları, katkıları ve önerileri için Dr. Öğr. Üyesi Veysel Mehmet ELGİN'e ve Dr. Öğr. Üyesi Hande TASA'ya teşekkür ederim.

Lisans hayatımdan itibaren beni destekleyen, inanan ve hem dostluklarıyla hem de bilgi birikimleriyle yanımda olan arkadaşlarım Beyza ÖĞÜNÇMERT'e, Elif DEMİRTAŞ'a ve Öznur ÖZCAN'a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca yanımda olan, her kararında beni maddi ve manevi olarak destekleyen, her zorluğu aşabileceğime inanan ve bana koşulsuz sevgi gösteren canım anneme ve babama sonsuz teşekkürler. Ayrıca, eğitim hayatımın ilk gününden bugüne kadar karşılaştığım her zorlukta yanımda olan, yoluma ışık tutan ve ondan çok şey öğrendiğim abim Serhat KONUK'a çok teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecimde beni motive eden ve deneyimlerini benimle paylaşan Funda Sinem KONUK'a çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Dezavantajlı grup üyeleri, toplumun her düzeyinde ırk, cinsiyet, cinsel yönelim gibi farklılıklara bağlı olarak ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Ayrımcılığa uğrayan bireyler fırsat ve seçenekleri kaybeder (Kite ve Whitley, 2016). Ayrıca, dezavantajlı grup üyelerinde depresyon, madde kullanımı ve intihar riski avantajlı grup üyelerine göre daha yüksektir (Russell, Ryan, Toomey, Diaz ve Sanchez, 2011). Bu yüzden, dezavantajlı grup üyelerinin yaşadıkları ayrımcılığı azaltmak ve toplumda bir yer edinmelerini sağlamak önemlidir.

Literatürde eşcinsellere yönelik ayrımcı tutumlar konusunda sıklıkla araştırma yapılmasına karşın (örn., Cottrell ve Neuberg, 2005; Inbar, Pizarro, Knobe, ve Bloom, 2009; Sakallı-Uğurlu, Uğurlu ve Eryılmaz, 2019), LGBTİ bireylere yönelik tutum ve ayrımcılık konusunda daha az çalışma olduğu görülmektedir. Ayrıca, Metin-Orta ve Metin-Camgöz (2018), Türkiye’de 2002-2017 yılları arasında homofobi hakkında yürütülmüş otuz beş araştırmayı inceledikleri çalışmada, eşcinsellere yönelik tutumun negatif olduğunu ve bu konuda araştırmalar artsa da iş yaşamı ve eğitim alanında araştırmaların sınırlı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrımcı tutumları engellemek için ayrımcılık ile ilişkili faktörler hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Araştırma, dezavantajlı gruplardan biri olan LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile ilişkili değişkenleri, bu ilişkilerin güçlerini ve bu ilişkileri etkileyebilecek faktörlerin tespiti bakımından literatüre katkı sağlayacaktır. LGBTİ öğrencilerin eğitim hayatlarında ayrımcılığa uğramaları, okullarda kendilerini güvende hissetmemeleri, tacize ve zorbalığa maruz kalmaları (Çavdar ve Çok, 2016; Kosciw, Clark, Truong, ve Zongrone, 2020) ve bunlara bağlı olarak, akademik başarılarının düşmesi, hatta eğitimlerini yarıda bırakmaları söz konusudur (Kosciw ve diğ., 2020; Russel ve diğ., 2011). Sonuç olarak da, istihdam problemleri ile karşı karşıya kalabilirler. Bu nedenlerle, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu üniversite öğrencileri bağlamında ele almak önemlidir.

Mevcut çalışmada, katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Dezavantajlı gruplardan biri olan LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum çeşitli değişkenlerle ilişkisel olarak ele alınmıştır. LGBTİ bireylere yönelik tutum ile dindarlığı, muhafazacılık değerlerini, sağ kanat yetkeciliğini ve sosyal baskınlık yönelimini ilişkisel olarak inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (örn.,

Altemeyer, 2003; Kuntz, Davidov, Schwartz ve Schmidt, 2015; Metin-Orta, 2021; Whitley ve Áegisdóttir, 2000). Ancak, LGBTİ bireyler söz konusu olduğunda sıklıkla günahkar oldukları (Mavhandu-Mudzusi ve Sandy, 2015) ve süregelen toplumsal düzene uyum sağlamadıkları (Butler, 2010; Connell, 1998) düşünülmekte ve söylenmektedir. Öte yandan, LGBTİ bireylerin otorite tarafından da desteklenen ve istenen bir grup olmaması nedeniyle otoritenin kurallarına sıkı bir şekilde bağlı olup takip etmeyi ifade eden sağ kanat yetkeçiliği ve insanların belli grupların dezavantajlı konumda olmaları motivasyonun ifade eden sosyal baskınlık yönelimi kavramları çalışmaya aracı değişken olarak dahil edilmişlerdir. Bu bağlamda, dindarlık düzeyi ve muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma) ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumlar arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolünün incelenmesi, bu araştırmanın konusudur. Ayrıca, bu çalışma kapsamında, bu değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenmektedir. Çalışmadan elde edilen bu bulgular, son bölümde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1 Tutum, Önyargı ve Ayrımcılık Kavramları

Kalıpyargılar ve önyargı sosyal hiyerarşiyi sürdürme motivasyonu nedeniyle, genellikle bazı gruplar için ayrıcalıklı muameleye ve diğerlerine karşı ayrımcılığa yol açar. Kalıpyargı ve önyargı bir tutum iken, ayrımcılık eylemleri içerir (Jones, Dovidio ve Vietze, 2013).

Tutum, “ilgili olduğu tüm insanlara, nesnelere ve durumlara karşı bireyin tepkileri üzerinde yönlendirici veya dinamik bir etki uygulayan, deneyim yoluyla organize edilen zihinsel ve sinirsel bir hazır olma durumu” olarak tanımlanmıştır (Allport, 1935). APA (APA Dictionary of Psychology, 2023)’ya göre tutum bir nesnenin, kişinin, grubun, konunun veya kavramın olumsuzdan olumluya uzanan bir boyutta görece kalıcı ve genel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Tutumun, davranıştan ziyade, davranışa yol açan veya yordayan bir kavram olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrımcılık ise, farklı etnik, dini, ulusal veya diğer grupların üyelerine farklı muamele göstermektir (Çelenk, 2010). Ayrımcılık genellikle önyargının davranışsal yansımasıdır ve reddedilen grupların üyelerine yönelik olumsuz, düşmanca ve yaralayıcı muameleyi içerir (APA Dictionary of Psychology, 2023). TDK’de yer alan ve ayrımcılığı kapsamlı bir şekilde ifade eden Hemşirelik Terimleri Sözlüğü (2015)’ne göre ise ayrımcılık, “İnsanların üyesi oldukları grup nedeniyle toplumsal kaynaklara eşit olarak ulaşımalarının engellenmesi ve cinsiyet, dil, din, renk, ırk veya etnik köken gibi nedenlerle insanlara farklı davranılması” olarak tanımlanmıştır.

Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargıların beslediği olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreçtir ve ayrımcılığı, birinden hoşlanmama, uzak durma gibi negatif davranışlardan ayıran nokta, ayrımcılığın yöneldiği kişiler, kişisel özelliklerinden dolayı değil, ait oldukları grubun özellikleri nedeniyle bu davranışın hedefi haline gelmektedirler (Göregenli, 2012). Ayrıca, ayrımcılık kavramı, genel olarak, haksız veya karşı tarafı küçük düşürücü bir şekilde hareket etmek için kullanılmasına karşın, birine hak etmediği halde bir

avantaj sağlamayı da ifade edebilir (Kite ve Whitley, 2016). Ayrımcılık yaparken kişi kendini ait hissettiği grubu ve grup üyelerini kayırır ve sosyal kimlik kuramı çerçevesinde bu kayırmacı davranışın iki temel işlevi vardır; kişi kendi grubunun üstünlüğünü ifade ederek benlik saygısını yükseltir ve kendi grubunun üstünlük kurmasını sağlar (Scheepers, Doosje, Spears ve Manstead, 2006). Öte yandan, ayrımcılık, bireylerin eylemlerinden veya yasaların, sosyal politikaların veya kurumsal uygulamaların farklı şekilde uygulanmasından kaynaklanabilir (Jones, Dovidio ve Vietze, 2013).

Ayrımcılık türleri bulunmaktadır. Bunlar şunlardır:

1.1.1 Doğrudan-Dolaylı Ayrımcılık

Doğrudan ayrımcılık, bir grup veya bireyin din, dil, ırk gibi özellikleri nedeniyle açık bir şekilde diğerleri ile eşit muameleden yararlanamamasıdır (Çelenk, 2010). Dolaylı ayrımcılık ise, ayrımcı niteliklerden açıkça bahsetmemekle birlikte, kasıtlı veya kasıtsız olarak ayrımcı kararlara yol açabilecek kurallar veya prosedürlerden oluşur (Hajian ve Domingo-Ferrer, 2012). Dolaylı ayrımcılıkta, örtük bir şekilde ima etme, dolaylı ifadeler kullanma ya da bireyi veya grubu yok sayarak ayrımcılık davranışına maruz bırakma söz konusudur (Çelenk, 2010).

1.1.2 Negatif-Pozitif Ayrımcılık

Negatif ayrımcılık haksızlığa uğratılmak, eşit olmayan bir muamele görmek, bireyi veya grubu mahrum bırakmaktır. Pozitif ayrımcılık ise, dezavantajlı grup üyelerinin ayrıcalık sahibi olması biçiminde tanımlanabilir (Yayla, 2015). Pozitif ayrımcılık, tarafların eşit olamadığı durumlarda dezavantajlı grubu kapsayan iyileştirici düzenlemeler yapılarak adaletin sağlanmasını amaçlar (Kaya, 2023).

Bireyler ırk, cinsiyet, yaş, cinsel yönelim, engellilik durumu, ulusal köken veya başka herhangi bir faktör nedeniyle seçilerek haksız muameleye maruz kaldıklarında ayrımcılık meydana gelir ve ayrımcılığın sonucu olarak bireyler fırsat ve seçenekleri kaybeder (Kite ve Whitley, 2016). Kadınlar, siyahiler, engelli bireyler, mental problemleri olanlar, farklı etnik kimlikler, eşcinseller, trans bireyler, göçmenler, yaşlılar gibi negatif ayrımcı tutumlar ile karşılaşan çeşitli azınlık grupları vardır. Ayrımcılığa maruz kalan bütün gruplara yer

verilemeyeceğinden mevcut çalışmada, negatif tutumlara ve ayrımcılığa maruz kalan gruplardan birisi olan LGBTİ grubu ele alınacaktır. LGBTİ kavramı, lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel ve interseks kimliklerini kapsamaktadır.

1.2 LGBTİ bireylere yönelik tutumlar

Ülkemizde, eşcinsellere yönelik tutum, önyargı ve ayrımcılık çeşitli değişkenlerle çalışılmasına karşın LGBT grubunu kapsayan sınırlı sayıda çalışma bulunmakta olduğu söylenebilir. Ancak, 1990’lardan bu yana LGBT kısaltmasıyla tek çatı altında toplanmıştır ve günümüzde de ayrımcı uygulamalar, şiddet ve dışlama ile sıklıkla gündeme gelen dezavantajlı bir gruptur.

Pek çok heteroseksüel yetişkin, ırk, etnik köken ve dine yönelik önyargılar gibi önyargıları kınamalarının aksine, eşcinsellere yönelik önyargıları hâlâ haklı görmektedirler (Herek, 2009). İnsanların eşcinsellerle ilgili belli kalıpyargıları vardır. Lisans öğrencilerinin yer aldığı bir çalışmada, eşcinsel önyargısı yüksek olanlar tarafından eşcinsel erkeklerin heteroseksüel erkeklere göre daha az erkeksi ve daha kadınsı, eşcinsel kadınların ise heteroseksüel kadınlara göre daha az kadınsı ve daha erkeksi algılandığı bulunmuştur (Lehavot ve Lambert, 2007). Gey erkeklerle ilişkili özellikler hakkında yürütülen çalışmalarda, en sık belirtilen özellikler kadınsı özellikler, tavır, tiz bir ses ve kadınsı yürüyüş ve giyimken, lezbiyenler ise en çok erkeksi, kısa saçlı, erkeksi bir görünüme ve erkeksi giysilere sahip olarak tanımlanmaktadırlar (Eliason, 1997; Kite ve Deaux, 1987; Madon, 1997). Ancak, lezbiyen kadınların heteroseksüel erkeklere benzediği inancı, gey erkeklerin heteroseksüel kadınlara benzediği inancı kadar savunulmamaktadır (Kite ve Deaux, 1987). Ayrıca, transeksüel bireylere yönelik kalıpyargılar ise, kadın kıyafetleri giydikleri, peruk taktıkları, makyaj yaptıkları, erkeksi kişilikleri olduğu, duygusal ve utangaç oldukları ve mental olarak kafalarının karışık olduğu yönündedir (Gazzola ve Morrison, 2014). Bu kalıpyargıların, ev, okul (Rivers, 2001), işyeri (Fidas, Cooper ve Raspanti, 2014) gibi içinde bulundukları çevrelerde LGBTİ bireylere yönelik kötü muamelenin ve ayrımcı tutumun öncülü olduğu söylenebilir.

LGBT gençler büyük oranda evde, okulda ve yaşadıkları yerlerde yakın çevreleri tarafından kötü muameleye maruz kalmaktadırlar (Rivers, 2001). Genç LGBT bireylerde ailenin kişiyi cinsel yönelimi veya cinsel kimliğinin kabul

etmesi, bu bireyin depresyon, madde kullanımı ve intihar niyetini düşürerek genel sağlık düzeyini olumlu yönde etkiler (Ryan, Russell, Huebner, Diaz ve Sanchez, 2010). Gey ve lezbiyen akranlara yönelik doğrudan düşmanlık en çok ergenlik döneminde belirginleşir (Poteat ve Anderson, 2012). Genel olarak, heteroseksüel kadınlar ve erkekler, erken ergenlikten genç yetişkinliğe kadar eşcinselliğin yanlış olduğu inancını sürdürme eğiliminde olsalar da, bu inançlar ilerleyen zamanlarda değişir (Bos, Picavert ve Sandfort, 2012; Horn, 2010).

Lezbiyenler, geyler ve biseksüeller, cinsel yönelimleri nedeniyle ayrımcılığa, işten çıkarmaya ve terfi reddine maruz kalabilirler (Fidas, Cooper ve Raspanti, 2014). Eğitim, istihdam, ikamet veya askerlik gibi çeşitli ortamlarda LGBT bireyler ayrımcı tutumlara, tacize, sosyal baskıya, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2017). Birçok heteroseksüel, eşcinsellere karşı öfke ve tiksinti gibi olumsuz duygusal tepkiler verir (Cottrell ve Neuberg, 2005; Inbar, Pizarro, Knobe, ve Bloom, 2009). LGBTİ bireyler toplumsal cinsiyet rollerine uymamaktadır ve bu nedenle de olumsuz tutumlara maruz kalabilmektedirler. Whitley (2001), 42 çalışmanın sonuçlarını incelediği çalışmada, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan kişilerin aynı zamanda eşcinselliğe karşı olumsuz tutumlara sahip olma eğiliminde olduklarını buldu. Dahası, ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarını yordadığı görülmüştür (Okutan, 2021). Bunların sonucunda, eşcinseller ve biseksüeller, fiziksel ve zihinsel sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olan damgalanmış grup üyelikleri nedeniyle suçluluk, utanç ve endişe duygularını bildirirler (Meyer ve Frost, 2013; Pachankis, 2007). Cinsel damgalama, heteroseksüel olmayan herhangi bir davranışa, arzuya, kimliğe, ilişkiye veya topluluğa ilâştirilen damgalamadır. Eşcinsellik bireyleri ve grupları değersizleştirmekte ve itibarsızlaştırmaktadır (Herek, 2007; Herek ve McLemore, 2013).

İnsanların gey ve lezbiyenlere karşı tutumlarını tahmin eden bir dizi bireysel farklılık değişkeni vardır (Horn, 2013). LGBT bireylere yönelik tutumlarda rol oynayan bireysel değişkenlerden biri cinsiyettir. Erkekler gey erkeklere karşı kızlardan daha olumsuz olma eğiliminde olsalar da, lezbiyenlere yönelik tutumlarda cinsiyetler arası farklılıklar yoktur (Bos ve diğ., 2012; Poteat ve Anderson, 2012). Erkeklerin ve kadınların eşcinselliğe yönelik tutumlarını

inceleyen 112 araştırmayı inceleyen çalışmada, genel olarak erkeklerin kadınlardan daha olumsuz olduğunu bulunmuştur (Kite ve Whitley, 1996).

LGBTİ bireylere yönelik tutumları farklılaştıran diğer bir bireysel değişken, kişinin bir lezbiyen veya gey erkeği kişisel olarak tanıyıp tanımadığıdır. Heteroseksüel olmayan bir birey ile teması olanların, özellikle ilişki yakınsa, eşcinselliğe karşı olumsuz tutumlara sahip olma olasılığı çok daha düşüktür (Herek, 2009). Bu noktada, sosyal temasın önemli olduğunu söylenebilir. Ayrıca, eşcinsellere yönelik en olumsuz tutumlara sahip insanlar, sağcı kanat yetkeciliğinden ve sosyal baskınlık yöneliminden yüksek yüksek puan alma ve köktendinci dini inançlara sahip olma eğilimindedir (Whitley, 2009; Whitley ve Lee, 2000). Ek olarak, eşcinsellere yönelik tutumları farklılaştıran bir bireysel değişken de politik yönelimdir. Politik yönelim sağa doğru gittikçe eşcinsellere yönelik tutum da negatife doğru gitmektedir (Sakallı-Uğurlu, Uğurlu ve Eryılmaz, 2019).

1.2.1 Üniversitede LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumlar

LGBTİ bireylerin eğitim hayatına başlamaları ve sürdürmeleri hem sosyal hayatları hem de istihdamları bakımından önemli bir konudur. Ancak, eğitim kurumları da LGBTİ bireylerin ayrımcılığa maruz kaldığı çevrelerden biridir. Schmidt, Miles ve Welsh (2011), LGBT lisans öğrencilerinden oluşan bir örneklem ile yürüttükleri çalışmada, algılanan ayrımcılığın ve sosyal desteğin, LGBT öğrenciler arasında kariyer konusunda karar verme ve üniversiteye uyum ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu göstermişlerdir.

Kosciw ve diğ. (2020), LGBTQ öğrencilerin okuldaki deneyimlerini incelemek amacıyla 13-21 yaş arası LGBTQ katılımcılara çevrimiçi bir şekilde ulaşımlardır. Ayrıca, bu çalışmada, cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlik farklılıklarına bağlı olarak daha fazla taciz ve saldırı gibi mağduriyet yaşayan öğrencilerin not ortalamaları, daha az mağduriyet yaşayan öğrencilere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmüştür (Kosciw ve diğ., 2020). Benzer şekilde, LGBT gençlerin okul ortamındaki deneyimlerinin incelendiği başka bir çalışmada zorbalık nedeniyle daha çok okula gitmedikleri ve düşük notlara sahip oldukları belirtilmiştir (Kosciw, Greytak, Bartkiewicz, Boesen ve Palmer, 2012). Ayrıca, bu kişiler yalnızlıklarını belirtmekte ve kendilerini okulun bir parçası

olarak hissedememektedirler. Aynı zamanda LGBT öğrencilerin çoğu bu süreçte okuldan destek alamamıştır (Kosciw ve diğ., 2012).

13-20 yaş aralığındaki LGBT gençliği ile yürütülen bir araştırma, okulda hem öğrenciler tarafından hem de personel tarafından daha fazla dışlanmanın, daha yüksek okul içi mağduriyet bildirimleriyle ve daha yüksek depresyon ve azalan benlik saygısı ilişkili olduğunu göstermiştir (Kosciw, Palmer ve Kull, 2015). Örneklemi LGBT bireylerden oluşan bir örnekleme, ergenlik dönemindeyken okulda mağduriyet yaşanması ile genç yetişkinlik döneminde yaşanan depresyon arasında pozitif bir ilişki varken, yaşam memnuniyeti arasında negatif yönde bir ilişki vardır (Toomey, Ryan, Diaz, Card ve Russell, 2013).

Cinsel yönelimleri nedeniyle akranları tarafından dışlanmak ve zorbalığa maruz kalmak LGBT bireylerin iyilik halleri üzerinde etkili önemli faktörlerdendir (Uluyol, 2016). Ayrıca, LGBT öğrenciler, eğitim süreçlerinde yurttan ayrılmak zorunda kalmıştır (Özsoy 2011; akt., Uluyol, 2016). Benzer olarak, Westefeld, Maples, Buford ve Taylor (2001), LGBQ üniversite öğrencilerinin heteroseksüel öğrencilere göre daha fazla yalnızlık, depresyon ve daha az yaşamak için sebep bildirdiklerini bulmuşlardır. Aynı şekilde, İrlandalı LGBT öğrenciler için de bulunmuştur, LGBT öğrencilerin %58'i okul zorbalığına maruz kalmaktadır (Mayock, Bryan, Carr ve Kitching, 2010). Bu tür zorbalıklara maruz kalan LGBT öğrencilerinde depresyon düzeyleri, madde kullanımı ve intihar riski daha yüksek olmasına karşın yaşam memnuniyeti ve özdeğerleri daha düşüktür (Russell ve diğ., 2011).

LGBT'lerin okul yaşantılarının araştırıldığı çalışmalar kısaca incelendiğinde, Amerika'da ülke çapında yapılan bir araştırmada LGBT öğrencilerinin büyük çoğunluğunun okullarında sık sık homofobik yorumlar veya cinsiyet ifadesi ile ilgili olumsuz yorumlar duyduğu bulunmuştur (Kosciw ve diğ., 2012). Ayrıca, bu öğrencilerin çoğu, öğretmenlerinden ve diğer okul personelinden de homofobik yorumlar ve cinsiyet ifadesinde yönelik olumsuz yorumlara maruz kaldıklarını, kendilerini cinsel yönelimlerinden dolayı güvende hissetmediklerini sözel, fiziksel ve siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Kosciw ve diğ., 2012). Öte yandan, Çavdar ve Çok (2016) tarafından, Türkiye'de yürütülen LGBT bireylerin okul yaşantılarına ilişkin

araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların büyük çoğunluğu tacize ve zorbalığa maruz kaldıklarını, %82.3'ü okulların LGBT öğrenciler için güvenli olmadığını, %59.7'sine göre ise okulların LGBT'lere destek veren heteroseksüeller için de güvenli olmadığını göstermiştir. Katılımcıların %57'si geçmiş okul yaşantılarında cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında diğer öğrencilerin kendileriyle ilgili olumsuz yorumlar yaptığını ya da hakaret ettiğini belirtmelerine karşın, katılımcıların %69'u öğretmenlerin ya da okul personelinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında olumsuz yorum yapanları ya da hakaret edenleri durduklarına tanık olmadıklarını belirtmişlerdir (Çavdar ve Çok, 2016). Düşmanlık bir okul ortamı bu öğrencilerin eğitimlerine devam etmek istememelerine neden olabilir (Kosciw ve diğ., 2020). Cinsel yönelimlerine veya cinsiyet kimliklerine dayalı olarak daha yüksek düzeyde mağduriyet bildiren LGBTQ öğrencilerinin, daha düşük düzeyde mağduriyet bildiren LGBTQ öğrencilerine göre eğitime devam etme istekleri daha azdır (Kosciw ve diğ., 2020).

Özetle, LGBT bireyler hayatlarının birçok noktasında olduğu gibi eğitim hayatlarında da sıklıkla ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Ancak, bu durumun değiştirilemez olduğu söylenemez. LGBT grubundan arkadaşın olması, sosyal adalet içerikli ders almak ve LGBT'ye yönelik olumlu tutum, LGBT bir bireyin ayrımcılığına seyirci olunduğunda müdahale edilip edilmeyeceğini yordamaktadır (Dessel, Goodman ve Woodford, 2017). Ayrıca, Dessel ve arkadaşları (2017), cinsiyet farklılığına baktıklarında, kadınların erkeklere göre daha fazla müdahale etme eğiliminde olduklarını göstermişlerdir.

1.3 Dindarlık

TDK, dini, “Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum ve bu inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, TDK’de dindar kavramı, “din inancı güçlü, din kurallarına bağlı olan kişi” olarak tanımlamaktadır.

Himmelfarb (1975) ise dindarlığı, “bireyin mensubu olduğu dine karşı duyduğu bağlılığın, ilginin, inancın ve eylemlerinin seviyesi” olarak ifade etmiştir. Türkiye alan yazınında ise, Kurt (2009), dindarlık kavramını “bireyin

mensubu olduğu dine ilişkin inanç, ibadet ve sembollerin kabulü ve din ile meşgul olma derecesi” olarak tanımlamıştır. Araştırmacılar dindarlığı farklı alt boyutlar tanımlayarak çalışmışlardır.

Allport ve Ross (1967) dindarlığı, içsel dini yönelime ve dışsal dini yönelime sahip bireyler üzerinden ele almıştır. Ayrıca, Allport ve Ross (1967) içsel dini yönelimi yüksek olan bireylerin mümkün olduğunca dini kurallar çerçevesinde yaşamaya, dini inanç ile uyum içinde olmak için çaba harcadıklarını ve dini içselleştirdiklerini; dışsal dini yönelimi yüksek olanların ise dini içselleştirmekten ziyade kendi çıkarları için kullandıklarını söylemişlerdir.

İçsel dindarlık ile psikolojik dayanıklılık, yaşam kalitesi ve daha az intihar girişimi ile pozitif ilişkiler görülmesine ek olarak, depresif hastalarda pozitif ruh sağlığı sonuçları ile de ilişkili bulunmuştur (Mosqueiro, da Rocha ve de Almeida Fleck, 2015). Ayrıca, içsel dindarlık psikolojik dayanıklılığın bir kaynağı olabilir (Mosqueiro ve diğ., 2015).

Allport ve Ross (1967), dışsal dini yönelimi daha yüksek olanlar, içsel dini yönelime sahip bireylere göre daha önyargılı olduklarını göstermişlerdir. Duck ve Hunsberger (1999), dinlerin dış gruplara karşı hoşgörülü olunması gerektiğini aşılmasına karşın, bazı dış gruplar için aynı hoşgörünün gösterilemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Çoğu din, eşcinselliği “doğal olmayan”, “tanrısız” ve “saf olmayan” olarak tanımlamaktadır (Yip, 2005). Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireyler genellikle “günahkar”, “şeytani” veya “şeytan tarafından ele geçirilmiş kişi” gibi etiketlemelere maruz kalmaktadırlar (Mavhandu-Mudzusi ve Sandy, 2015). Başka bir deyişle, bazı dinler ırkçılık gibi bazı önyargı biçimlerini onaylamamalarının yanı sıra eşcinseller gibi dini değerleri ihlal ettiği düşünülen insanlara karşı önyargıyı onaylayabilir (Hood, Hill ve Spilka, 2009). Yani, önyargıya ve ayrımcılığa din kapsamında baktığımızda, dış grubun kim olduğu önemlidir.

Allport ve Ross (1967)’un içsel ve dışsal dini yönelim boyutlarına ek olarak Batson (1976), sorgulayıcı dindarlığı tanımlamıştır. Sorgulayıcı dindarlık yönelimi, yaşamın çelişkileri ve varoluşsal problemler ile yüzleşmek ve varoluşsal sorunlar karşısında kesin ve ucu kapalı cevaplardan ziyade açık uçlu cevapları kapsar (Batson, Schoenrade, Ventis, 1993). Sorgulayıcı dindarlık, ayrımcı olmayan tutumlar, farklılıklara karşı tolerans ve hoşgörü ile ilişkilendirilmektedir

(Altemeyer ve Hunsberger 1992; Genia, 1996; Kirkpatrick, 1993). Öte yandan, kökten dindar bireyler, dinin değiştirilemez kurallardan oluştuğuna inanırlar ve bu kurallara sıkı sıkıya bağlıdırlar (Altemeyer ve Hunsberger 1992). Almond, Appleby ve Sivan (1995), köktendinci bireylerin sınırlarının keskin olduğunu, insanları ya dindar ya da dindar olmayanlar olarak kategorize ettiklerini ve bu keskin sınırlar dahilinde uygun konuşma, giyinme, cinsellik, yeme, içme aile kurma gibi davranışlarda dini kurallar takip etme güdüsünde olduklarını ifade etmiştir (Emerson ve Hartman, 2006).

Kökten dindarlık ve sağ kanat yetkeciliği ile kadınlara ve eşcinsellere yönelik ayrımcılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır (Hunsberger, Owusu ve Duck, 1999). Ayrıca, Altemeyer ve Hunsberger (1992), kökten dindarlık ve sorgulayıcı dindarlık ile azınlıklara yönelik genelleştirilmiş önyargı, eşcinsellere yönelik tutum ve sağ kanat yetkeciliği arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmada, kökten dindarlığı yüksek ve sorgulayıcı dindarlığı düşük olan bireylerin daha yetkeci, azınlıklara karşı daha önyargılı ve eşcinselliğe yönelik daha fazla negatif tutumlara sahip olduklarını bulmuşlardır.

Altemeyer (2003)'in, köktendincilik ile dini etnosantrizm, eşcinsellere yönelik düşmancıl tutumlar ve farklı etnik azınlıklara yönelik önyargı arasında anlamlı ilişkiler bulduğu çalışmada, köktenciliği yüksek olan bireylerin yaşamlarının erken dönemlerinden itibaren dinin kimliklerindeki öneminin vurgulandığı ve din söz konusu olduğunda çoğu insandan daha güçlü bir şekilde biz ve onlar yargılarına sahip olduklarını ileri sürmüştür.

Dindarlık ile kişilik arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara bakıldığında, meta-analiz çalışmasında, Saroglou (2002), dindarlık ile beş büyük kişilik özelliklerinden uyumluluk ve sorumluluk boyutlarının ilişkili olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, Henningsgaard ve Arnau (2008), içsel yönelimli dindarlık ile uyumluluk ve sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olmasının yanı sıra dışsal yönelimli dindarlık ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki bulunmadığını göstermişlerdir. Türkiye’de Şentepe ve Güven (2015) tarafından yürütülen çalışmada da, benzer şekilde en yüksek korelasyonun dindarlık toplam puanı ile uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri arasında olduğu görülmesine ek olarak dindarlık ile dışa dönüklük arasında da pozitif

yönde anlamlı bir ilişki vardır. Öte yandan, bu çalışmada dindarlık ile duygusal istikrar arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.

Gibbs ve Goldbach (2015), dindar bir çevrede büyüyen LGBT bireylerin çatışmalarını ve intihar davranışlarını ele aldıkları çalışmada, dini inançlar ile LGBT kimliği arasında hissedilen çatışmadan kaynaklanan kimlik çatışmasının daha yüksek intihar riski ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin eşcinsellik karşıtı dini inançlarının LGBT bireylerin intihar düşünceleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucunda, LGBT bireylerin kendi içlerinde yaşadıkları dini çatışma ve ebeveynlerin eşcinselliğe ilişkin inançları intihar girişimi ile ilişkilendirildi.

McFarland (1989), ayrımcılık ile dini yönelimler arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmada, köktendinciliğin ve sorgulayıcı dindarlığın genel ayrımcılığı anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir. Kökten dincilik ile ayrımcı tutumlar arasında pozitif yönde bir ilişki varken (Kirkpatrick, 1993; McFarland, 1989), sorgulayıcı dindarlık ile ayrımcı tutumlar arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Ayrıca, çalışmada, dışsal dindarlık yönelimi ile siyahilere yönelik negatif tutum arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken; içsel dindarlık yönelimi ile komünistlere ve eşcinsellere yönelik tutum arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır (McFarland, 1989). Herek (1987), içsel dindarlık eğilimi yüksek olan bireylerin belli dış gruplara karşı önyargılı olduklarını öne sürmüştür. Farklı dinlere mensup kişilerden oluşan bir örneklemede, katılımcıların dinin hayattaki önemine verdikleri puan ve dini törenlere katılım ile eşcinselliği onaylama arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür (Kuntz, Davidov, Schwartz ve Schmidt, 2015).

Mevcut çalışmada dindarlık öz bildirim olarak, kişilerin kendilerini ne kadar dinar hissettiklerine göre derecelendirilmiştir.

1.4 Değerler

Rokeach (1973) değer kavramını, “Farklı bir davranış şekli veya yaşam amacına uygun olarak bireysel veya sosyal anlamda tercih edilmesi beklenen veya kabul edilebilir olan bir davranış biçimi veya yaşam amacına olan sürekli bir inanç” olarak tanımlamıştır. Schwartz ve Bilsky (1987) ise, değerleri, “arzu edilen durumlar veya davranışlar hakkında belli durumları aşan, göreceli öneme göre

sırası yapılan ve bireyin yaşamında yol gösteren bir kavram” olarak tanımlamışlardır.

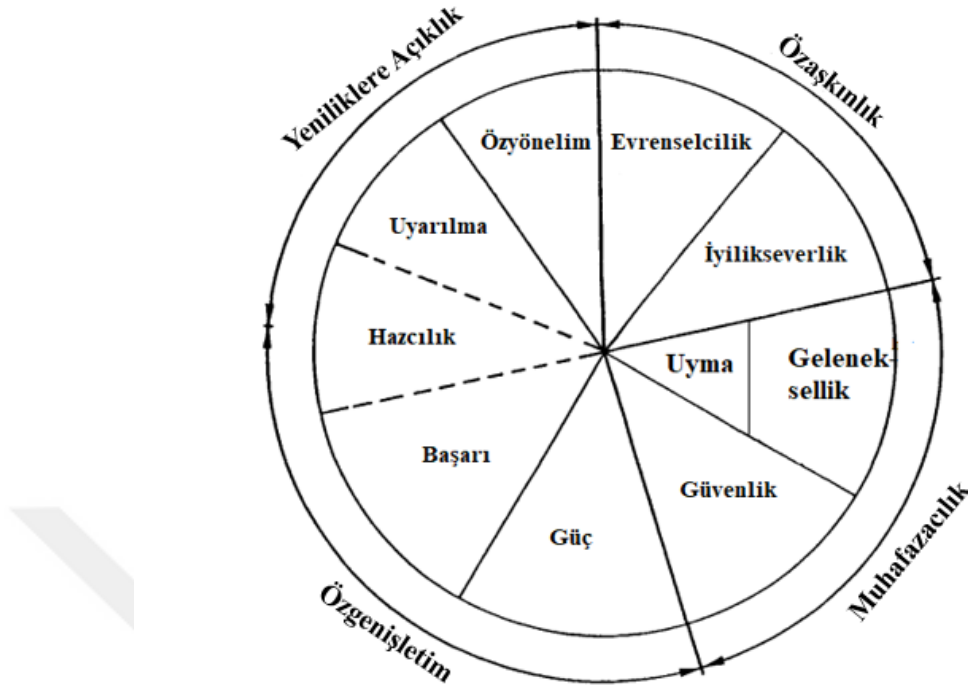
Değerler bireylerin düşüncelerini, politikalarını, eylemlerini etkilerler ve insanların yaşamlarında yol gösterici ilkeler olarak rol oynarlar (Schwartz, 1992, 1996). Diğer taraftan, insanlar, değerleri kapsamında olası sonuçları dikkate alarak neyin iyi veya kötü, meşru veya gayri meşru olduğuna, bir davranışı yapmaya veya kaçınmaya karar verirler (Schwartz, 2012).

Değerler, tutumlara göre daha yerleşik, daha istikrarlıdır (England ve Lee, 1974) ve tutumlarımızın temelini oluşturur (Schwartz, 2012). Ancak, Rokeach (1973), değerlerin bireyin yaşamı boyunca tamamen sabit kalmadığı gibi sürekli değişken olmadığını ileri sürmüştür. Yani, zaman içerisinde bireylerin değerlerinin önem sırası değişebilir. Kişisel değerler, genetik olarak kalıtsal faktörlerin (örn. ihtiyaçlar, mizaç) ve toplumsal kültür, sosyal gruplar (örn. aile, akranlar) ve sosyal kurumlar (örn. okullar, dini gruplar) içindeki sosyalleşmenin bir kombinasyonu olarak gelişir (Schwartz, 1996).

Schwartz (1992, 1996), değerler kuramında, üç evrensel kaynağın, tek başına veya birlikte, 10 farklı güdüsel hedefe yol açtığını öne sürmüştür. Bu üç evrensel kaynak şu şekildedir: Biyolojik bir organizma olarak bireyin evrensel gereksinimi (organizma), insanlar arasında uyumlu sosyal etkileşimin gereksinimi (sosyal etkileşim) ve grupların ve toplumların sorunsuz işlemesi ve hayatta kalması için gereksinimler (grup).

Schwartz (1994), değerleri birbiriyle ilişkili veya zıt olacak şekilde dinamik bir yapı içinde ele almıştır. Schwartz (1992), 20 farklı ülkeden elde ettiği veriler ile yaptığı analiz sonuçlarına göre, 10 değer tipinin birbirinden bağımsız bir yapıdan ziyade bütüncül motivasyonel bir yapı sergilediği bulgulamıştır.

Şekil 1.1. Schwartz'ın Değerler Modeli

Kaynak: Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of social issues*, 50(4), 19-45.

Schwartz (1992, 1996)'ın değer kuramına göre, çembersel modelde yan yana konumlanan değerler birbiriyle uyumlu iken, zıt kutuplarda yer alan değerler birbirleri ile uyumlu değildir. Schwartz (1994), değerlerin birbirleri ile negatif ya da pozitif yönde ilişkili çıkacağını öne sürmüştür. Kurama göre, on temel değer tipi iki eksek üzerinde dört alt boyutta ele alınmaktadır: Eksenlerden birini, birbirlerine zıt olarak yeniliğe açıklık ve muhafazacılık değerleri oluştururken, diğer eksenini yine birbirlerine zıt olarak özdeşleşim ve özyönelim değerleri oluşturur. Yeniliğe açıklık (uyarılma ve özyönelim), muhafazacılık (güvenlik, geleneksellik ve uyma), özdeşleşim (evrenselcilik ve iyilikseverlik) ve özgenişletim (başarı ve güç). Hazcılık değeri ise, yeniliğe açıklık ile özgenişletim değerlerinin ortak güdülerini temsil eder. Farklı pek çok kültürde yapılan araştırmaların çembersel modeli büyük ölçüde desteklediği görülmüştür (örn., Schwartz, 1992, Schwartz ve diğ., 2001; akt., Demirutku ve Sümer, 2010). Türkiye'de değerler konusunda yapılan çalışmalarda, Schwartz'ın öne sürdüğü model ile değer tipleri arasındaki ilişkiler ve boyutların uyum içinde olduğu,

çembersel yapının bu kültürde kuramsal modelden farklılaşmadığı belirtilmiştir (Demirutku ve Sümer 2010; Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000).

Tablo 1.1’de on temel değer tipinin tanımına yer verilmiştir.

Tablo 1.1. Schwartz’ın Değer Kuramındaki Değer Tanımları ve Kaynakları		
Tanım	Örnek Değerler	Kaynak
Güç: Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol veya hakimiyet	Sosyal güç, otorite, zenginlik	Etkileşim Grup
Başarı: Sosyal standartlara göre yeterliliği gösteren insanlar ve kaynaklar üzerindeki hakimiyet yoluyla kişisel başarı.	Başarılı, yetenekli, hırslı	Etkileşim Grup
Hedonizm: Zevk ve kişinin kendisi için duyusal tatmin.	Zevk, hayattan keyif almak	Organizma
Uyarılma: Hayattaki heyecan, yenilik ve meydan okuma.	Cesur, çeşitli yaşam, heyecan verici yaşam	Organizma
Öz-yönelim: Bağımsız düşünce ve eylem seçimi, yaratma, keşfetme.	Yaratıcılık, merak, özgürlük	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik: Bireyin tüm insanların ve doğanın refahı için anlayış, hoşgörü ve koruma	Geniş görüşlü, sosyal adalet, eşitlik, çevreyi koruyan	Organizma Grup
İyilikseverlik: Bireyin sık sık kişisel temasta bulunduğu kişilerin refahını koruma ve geliştirme	Yardımsaver, dürüst, bağışlayıcı	Organizma Etkileşim Grup
Gelenek: Geleneksel kültür veya dinin sağladığı gelenek ve fıkirlere saygı, bağlılık ve kabul.	Alçakgönüllü, dindar, hayatın kişiye verdiklerini kabul etmek	Grup
Uyma: Başkalarını üzecek veya onlara zarar verecek ve sosyal beklentileri veya normları ihlal edebilecek eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması.	Nezakete, itaatkâr, ebeveynleri ve yaşlıları kabul görmek	Etkileşim Grup
Güvenlik: Toplumun, ilişkilerin ve benliğin güvenliği, uyumu ve istikrarı.	Ulusal güvenlik, sosyal düzen, dürüstlük	Organizma Etkileşim Grup
Kaynak: Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. <i>Journal of social issues</i> , 50(4), 19-45.		

Mevcut çalışmaya yalnızca LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile ilişkili olabileceği düşünülen muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma) dahil edildiğinden bu değerler üzerinde daha çok durulacaktır.

Muhafazacılık değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilere bakıldığında (Parks ve Guay, 2009), uyma (conformity) ile sorumluluk ve duygusal istikrar arasında pozitif yönde ilişkiler varken, yeni deneyimlere açıklık arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Öte yandan, geleneksellik ile uyumluluk (agreeableness) pozitif yönde bir ilişki bulunurken, yeni deneyimlere açıklık arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Güvenlik ile sorumluluk ve uyumluluk arasında pozitif yönde bir ilişki varken, duygusal istikrar arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Roccas, Sagiv, Schwartz ve Knafo (2002) tarafından yürütülen bir çalışmada ise, uyma ile uyumluluk ve sorumluluk arasında pozitif yönde ilişkiler varken, dışadönüklük ve yeni deneyimlere açıklık arasında negatif ilişkiler olduğu görülmüştür. Geleneksellik ile uyumluluk arasında pozitif bir ilişki varken, dışadönüklük ve yeni deneyimlere açıklık arasında negatif ilişkiler vardır. Güvenlik ile yeni deneyimlere açıklık arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Türkiye’de kişilik ve değerler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada (Dirilen-Gümüş, 2009) ise, geleneksellik ile deneyimlere açıklık arasında negatif yönde, uyumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Uyma ile uyumluluk ve sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Güvenlilik ile geçimlilik ve sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır.

Kuntz ve diğerleri (2015) tarafından yürütülen homoseksüellere yönelik onaylayıcı tutum ile değerleri ele alan bir araştırmaya göre, muhafazacılık değerleri daha yüksek olan bireylerin eşcinselleri daha az onaylamaktadırlar. Ancak, eşcinselleri kapsayan yasal düzenlemeler ne kadar ilericiyse, bireylerin muhafazakarlık ve değişime açıklık değerlerinin eşcinselliği onaylama üzerindeki etkilerinin de o kadar zayıfladığı görülmüştür.

Mehmedoğlu (2006)’nun İlahiyat ğrencilerinde dindarlık ile değerler arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, dindarlık ile yeniliğe açıklık değerleri arasında negatif yönde; muhafazacılık değerleri ile ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca, en güçlü ilişkinin geleneksellik ile dindarlık arasında olduğu görülmüştür (Mehmedoğlu, 2006).

1.5 Sağ Kanat Yetkeçiliği

Yetkecilik ilk olarak, 2. Dünya Savaşı'nın ardından yetkeci kişilik kuramı çerçevesinde psikodinamik yaklaşımı temel alarak 1950 yılında Adorno, Frenkl-Brunswik, Levinson ve Sanford tarafından tanımlanmıştır. Bu kurama göre, yetkeci bireyler, otoriteye boyun eğen, dünyayı ya siyah ya da beyaz algılayan, belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olan ve otoritenin kurallarına sorgulamaksızın itaat eden bireylerdir. Adorno ve arkadaşları (1950), yetkeçiliği erken dönem çocukluk yaşantıları ile açıklamışlardır: Yetkeci kişilerin erken dönem çocukluklarında sevilme, cezalandırılma gibi negatif yaşamsal deneyimlere sahip olduklarını ve bu deneyimler nedeniyle ebeveynlerine yönelik hissettikleri öfke ve saldırganlığı bastırdıklarını, devamında otorite ile özdeşleşerek otoriteye itaat ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, yetkeci kişiliği ölçmek amacıyla F-ölçeğini geliştirilmiştir (Adorno ve diğ., 1950). Ancak, yetkeci kişilik kuramının psikodinamik yaklaşım çerçevesinde ele alınması, görgül bulgularla desteklenememesi ve F-ölçeğinin psikometrik açıdan sorunlu olması nedeniyle kurama olan ilgi azalmıştır (Duckitt, 2005).

Altemeyer (1981), yetkeci kişilik kuramını yeniden ele almış ve sağ kanat yetkecilik ölçeğini geliştirerek kuramı görgül bulgularla desteklemiştir. Altemeyer (2003) yetkeçileri otoritelere boyun eğen, gelenekselliği savunan, değişime direnen ve otoriteye karşı olanlardan hoşlanmayan kişiler olarak tanımlamıştır. Duckitt, Wagner, Du Plessis ve Brium (2002), sağ kanat yetkeçiliği ile tehlikeli dünya inancı arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu bulgulamışlardır. Perry, Sibley ve Duckit (2013), sağ kanat yetkeçiliği ile tehlikeli dünya inancına ek olarak dünyanın rekabetçi bir yer olduğu inancı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermişlerdir.

Sağ kanat yetkeçiliği, *yetkeci boyun eğicilik*, *yetkeci saldırganlık* ve *geleneksellik* olmak üzere üç tutum ögesini kapsamaktadır (Altemeyer, 1996).

Yetkeci boyun eğicilik; kişinin meşru gördüğü otoriteye yüksek derecede boyun eğmesidir.

Yetkeci saldırganlık; kişinin meşru gördüğü otorite tarafından da onaylanan veya kabul edilen kişi ya da gruplara yönelik genel saldırganlıktır.

Geleneksellik; toplum ve otorite tarafından uygun bulunan sosyal normlara ve geleneklere yüksek derecede bağılı olmaktır.

Altemeyer (2004), kişilerin sosyal öğrenme sonucunda geleneksel olduklarını ve otoriteye itaat ettiklerini öne sürmüştür. Altemeyer, yetkeciliği, ilk olarak, ebeveynler, akranlar ve medya gibi sosyalleşme araçları tarafından doğrudan öğrenme ve modelleme yoluyla gelişen bir şey olarak ele alır (Bobo, 1990). Yani, Adorno ve arkadaşları (1950), yetkeci kişiliği psikodinamik kuram çerçevesinde açıklarken; Altemeyer (2004), yetkeci özellikleri bireylerin diğer insanlardan öğrenmeleri şeklinde sosyal öğrenme ile açıklamıştır.

Sağ kanat yetkeci ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, yetkeciliğin duygusal istikrar ve yeni deneyimlere açıklık ile negatif yönde ilişkiliyken, sorumluluk ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Ekehammar, Akrami, Gylie ve Zakrisson, 2004; Heaven ve Bucci, 2001).

Sağ kanat yetkeciliği yüksek olanlar önyargılı insanlardır, azınlık gruplara karşı kalıp yargıları daha fazla kabul ederler ve daha düşmanca davranırlar (Altemeyer, 2004). Ek olarak, McFarland ve Adelson (1996) sağ kanat yetkecilerin önyargılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Altemeyer (2004), hem sağ kanat yetkeciliği hem de sosyal baskınlık yönelimi puanı yüksek olanların daha güçlü dini geçmişleri olduğunu, kendilerini çoğu insandan daha dindar olarak gördüklerini ve daha sık kiliseye gittiklerini öne sürmüştür.

Cinsel anlamda kurallara uymadıklarını yani günah işlediklerini düşündükleri kişileri ve eşcinselleri eleştirirler ve dışlarlar (Altemeyer, 1996). Sağ kanat yetkeciliği daha yüksek bireyler eşcinselliği daha az onaylamaktadırlar (Kuntz ve diğ., 2015).

1.6 Sosyal Baskınlık Yönelimi

Sosyal baskınlık yönelimi Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle tarafından 1994 yılında, gruplar arası hiyerarşiyi destekleme ve bazı grupların diğer gruplar üzerindeki baskınlığını sürdürmesine yönelik arzusu olarak tanımlanmıştır. Kuram, sosyal baskınlık yönelimi daha yüksek insanların hiyerarşiyi güçlendiren ideolojileri ve politikaları destekleme eğiliminde olacağını; ancak, sosyal

baskınlık yönelimi daha düşük olanların hiyerarşiyi azaltan ideolojileri ve politikaları destekleme eğiliminde olacağını varsaymaktadır. (Pratto ve diğ., 1994).

İnsan temelli grup hiyerarşileri üç sistemden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, yaş sistemidir. Bu sisteme göre, toplum içinde yaşlılar veya yaşça daha büyük olanlar görece daha genç olanlara göre daha fazla güce sahiplerdir. İkincisi, cinsiyet sistemidir. Cinsiyet sistemi, erkeklerin kadınlara göre daha üstün görüldüğü bir sistemdir. Sonuncusu, arbitrary (keyfi) bir sistemdir. Bu sistem, cinsel yönelime, etnik kökene, dine veya sosyal sınıfa dayalı olarak sosyal olarak inşa edilmiş gruplar arasındaki hiyerarşilerden oluşan keyfi veya yapay bir sistemdir (Sidanius ve Pratto, 1999).

Sosyal baskınlık yönelimi ile rekabetçi dünya inancı ve sabit fikirlilik arasında anlamlı ilişkiler vardır (Duckitt ve diğ., 2002). Ek olarak, sosyal baskınlık yönelimi ile rekabetçi dünya inancının yanı sıra tehlikeli dünya inancı arasında anlamlı bir ilişki olmasına karşın sosyal baskınlık yönelimi ile rekabetçi dünya inancı arasındaki ilişki daha güçlüdür (Perry, Sibley ve Duckitt, 2013).

Sosyal baskınlık yönelimi ile kişilik arasındaki ilişkilere bakıldığında, sosyal baskınlık yönelimi ile uyumluluk ile negatif bir ilişki olduğu görülmektedir (Ekehammar ve diğ., 2004). Öte yandan, Heaven ve Bucci (2001), sosyal baskınlık yönelimi ile yeniliklere açıklık ve uyumluluk arasında negatif ilişkiler olduğunu göstermişlerdir.

Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler toplumdaki grupları hiyerarşik bir yapı içinde algılar ve dezavantajlı gruplara yönelik ayrımcı tutumları desteklerler (Lippa ve Arad, 1999). SBY ile eşcinsellere yönelik negatif tutum arasında anlamlı bir ilişki vardır (Whitley ve Áegisdóttir, 2000). Metin-Orta (2021), sosyal baskınlık yönelimi ile eşcinsellere yönelik tutum arasındaki ilişkide feminenliğin düzenleyici bir değişken olduğunu göstermiştir.

Sosyal kimlik ile sosyal baskınlık yöneliminin birlikte ele alındığı bir çalışma, grup içi sınıflandırmalarını güçlü bir şekilde kabul eden ve görece yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimine sahip olan katılımcıların, daha fazla grup içi yanlılık sergilediklerini ve sosyal baskınlık yöneliminin, insanlar kendi lehlerine

ayrımcılık yaptıkları grupla özdeşim kurduklarında yüksek düzeyde devreye girdiğini göstermiştir (Sidanius, Pratto ve Mitchell, 1994). SBY ve önyargı arasındaki ilişki, SBY'nin gruplar arası doğasını destekleyen, üyesi oldukları grupları ile daha güçlü bir şekilde kimliklenen insanlar için daha yüksektir (Wilson ve Liu, 2003)

Sosyal baskınlık yönelimi ve sağ kanat yetkeciliği kavramları önyargıyı ve ayrımcılığı anlamak amacıyla literatürde bir arada kullanılan değişkenlerdir (ör., Altemeyer, 2004, Duckitt ve Sibley, 2007; Ekehammar ve diğ., 2004).

Sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi ile genelleştirilmiş önyargı arasında yüksek düzeyde korelasyon olduğu bulunmasının yanı sıra SKY ve SBY ile eşcinsellere yönelik negatif tutum arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur (Ekehammar ve diğ., 2004).

Duckitt ve Sibley (2007)'in sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yöneliminin 24 farklı dezavantajlı sosyal gruba yönelik önyargıyı inceledikleri çalışmada, sağ kanat yetkeciliğinin eşcinsellere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordarken, sosyal baskınlık yönelimi bu negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamamıştır. Ancak, araştırmacılar bunun istatistiksel olarak zayıf bir sonuç olduğunu ve şans etkisi olabileceğini öne sürmüşlerdir.

Sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi, önyargı ile ilişkili değişkenlerdir (Altemeyer, 2004). Ancak, bütün dezavantajlı gruplara yönelik önyargıyı birlikte yordamazlar (Duckitt ve Sibley, 2007). Örneğin; zinhinsel engelli bireylere yönelik tutum sosyal baskınlık tarafından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordanırken, sağ kanat yetkeciliği tarafından yordanmamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği uyuşturucu kullanan bireylere yönelik tutumu anlamlı düzeyde yordamasına karşın, sosyal baskınlık yönelimi uyuşturucu kullanan bireylere yönelik tutumu anlamlı düzeyde yordamamaktadır (Duckitt ve Sibley, 2007).

Ching, Xu, Chen ve Kong (2020), Çin'de yürüttükleri bir çalışmada, daha yüksek düzeyde yetkeciliğe ve sosyal baskınlık yönelimine sahip olmak ile translara yönelik önyargı arasında ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ek olarak, bu ilişkide cinsiyet özcülüğünün (gender essentialism) aracı rolünü göstermişlerdir.

Ayrıca, sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi ve geleneksel cinsiyet tutumları ile eşcinselliği reddetme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken, eşcinselliği onaylayan davranışlar arasında negatif yönde bir ilişki vardır (Goodman ve Moradi, 2008).

Sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi arttıkça trans bireylere yönelik olumlu tutum azalmaktadır (Perez-Arche ve Miller, 2021). Kadınların trans bireylere yönelik olumlu tutum puanları erkeklere göre daha yüksektir (Perez-Arche ve Miller, 2021).

1.7 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, dindarlık ve muhafazacı değerler ile LGBT bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolünü incelemektir. Ayrıca, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi ile LGBT bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkiyi incelemek, mevcut araştırmanın amaçlarından biridir.

1990’lardan bu yana LGBT kısaltmasıyla tek çatı altında toplanmıştır ve günümüzde de ayrımcı uygulamalar, şiddet ve dışlama ile sıklıkla gündeme gelen dezavantajlı bir grup olmasına rağmen, ülkemizde, eşcinsellere yönelik tutum, önyargı ve ayrımcılık çeşitli değişkenlerle çalışılmasına karşın LGBT grubunu kapsayan sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir. Bu nedenlerle, bu gruba yönelik tutumlarla hangi bireysel yönelimlerin ilişkili olduğunu saptamak önemlidir.

LGBT bireylerin büyük bir çoğunluğu okulda kendilerini güvende hissetmediklerini ve cinsel kimliği veya cinsiyet kimliği nedeniyle negatif tutumlara, taciz ve zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Çavdar ve Çok, 2016; Kosciw ve diğ., 2020).

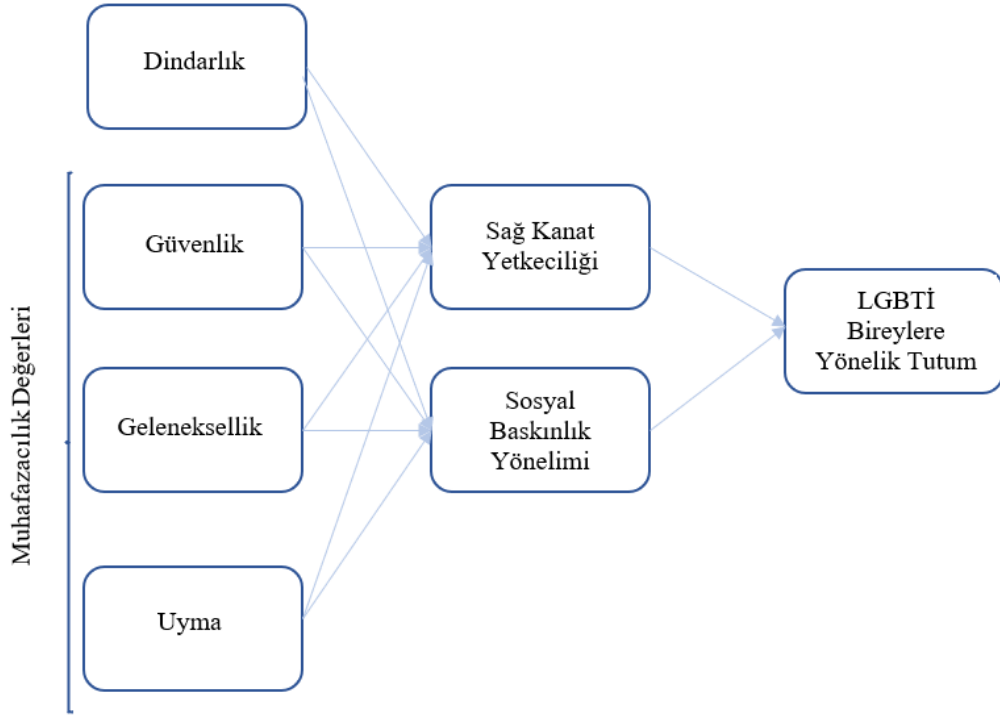
Üniversitede ayrımcılığa uğramanın LGBTİ bireyler üzerinde akademik başarılarının düşmesi, eğitimlerini yarıda bırakmak, yüksek depresyon düzeyi, madde kullanımı ve intihar gibi negatif çıktıları vardır (Kosciw ve diğ., 2020; Russel ve diğ., 2011).

Diğer taraftan, üniversitede ayrımcılığa uğrayan ve eğitimini yarıda bırakan LGBTİ bireyler istihdam probleminin yanı sıra işyerinde de ayrımcı

tutumlar ile karşılaşabilir. Öte yandan, LGBTİ bireyler iş yaşamında da ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Aslında, bu durumun eğitim boyunca LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık yapan bireylerin iş hayatına geçtiğinde de bu ayrımcılığı sürdürmeleri ile ilişkilendirebiliriz. Bu nedenle de, üniversite öğrencilerinde LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı tutumların nedenlerini tespit etmek önemlidir.

Toplumda bireylerin LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı tutumlarını anlamak ve bu ayrımcılığın hangi değişkenlerle ilişkili olduğunu ele almak ve saptamak, ilerleyen çalışmalarda müdahale programları ile desteklenerek dezavantajlı gruplardan biri olan LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığı azaltma konusunda bir adım olacaktır.

Mevcut çalışmada LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum bireysel düzeydeki değişkenler çerçevesinde incelenmiştir. Büyük çoğunluğu Müslüman olan bir örneklem ile araştırma değişkenler ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkileri incelemek önem arz etmektedir. Dindarlık ve muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki muhtemel ilişkide hangi değişkenlerin aracı rolü oynadığını ve bu aracı değişkenlerin gücünü tespit etmek gelecekteki çalışmalarda LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu ve ayrımcılığı azaltmak açısından önemlidir. Dindarlık ve muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki olası ilişkide yetkeye itaati ifade eden sağ kanat yetkeciliğinin ve toplumun hiyerarşik düzen üzerinden algılanmasını ifade eden sosyal baskınlık yöneliminin aracılık rolünün açıklanması veya anlamlı bulunması durumunda; dindarlık ve değerlerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile ilişkili olsalar da, otoritenin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu veya ayrımcılığı azaltabileceğini göstermesi açısından çalışmanın önemli olacağı düşünülmektedir.

Şekil 2.1. Araştırma Modeli Önerisi

1.8 Hipotezler

İnsanların dini inançları, tipik olarak cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri hakkındaki tutumların belirleyicileri olabilmektedir. Çoğu din, eşcinsellikle ilgili davranışları "doğal olmayan", "tanrısız" ve "saf olmayan" olarak sınıflandırma eğilimindedir (Yip, 2005). Diğer taraftan, trans ve interseks bireyler de cinsiyet kalıplarının dışına çıkmaları nedeniyle benzer nitelendirmelere maruz kalmaktadırlar. Ayrıca, lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireylerin genellikle "günahkar", "şeytani" veya "şeytan tarafından ele geçirilmiş kişi" olarak etiketlenmektedir (Mavhandu-Mudzusi ve Sandy, 2015). Barton (2010), köktenci Hristiyan toplumlarında büyüyen cinsel azınlıklarla yaptığı çalışmaya göre, homoseksüellik günah olarak algılandığını ve diğerleri tarafından kınandığını bulgulamıştır. Öte yandan, İslamiyet de eşcinselliği sorgusuz bir şekilde reddeder (Duran, 1993; akt. Helminiak, 2008) ve eşcinselliği Tanrı'ya ve doğaya karşı bir günah olarak kabul eder (Helminiak, 2008). Eşcinsellikle ilgili olumsuz dini inançlar, cinsel azınlıklara karşı negatif tutumların, önyargının ve ayrımcılığın oluşmasında ve sürdürülmesinde etkili olabilir. Kişinin doğuştan getirdiği cinsiyet kimliğini benimsememesi durumunda da benzer şekilde negatif tutumlara, önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalması beklenir. Bu bağlamda, bireylerin

dindarlık düzeyi arttıkça LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumun artması beklenir.

H1: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H1.1.: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H1.2.: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H1.3.: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

Değerler, önem açısından her birey için farklılık göstermektedirler. Ayrıca, değerler bireylerin düşüncelerini, politikalarını, eylemlerini etkileyerek insanların yaşamlarında yol gösterici ilkeler olarak rol oynarlar (Schwartz, 1992, 1996). Değerler, tutumlarımızın temelini oluşturur (Schwartz, 2012). Yani, nesnelere, diğer insanlara veya gruplara ilişkin duygu, düşünce ve davranışlar bireyin sahip olduğu değerler tarafından etkilenmektedir. Diğer taraftan, insanlar, değerleri kapsamında olası sonuçları dikkate alarak neyin iyi veya kötü, meşru veya gayri meşru, yapmaya veya kaçınmaya karar verirler (Schwartz, 2012). Muhafazacılık değerleri; güvenlik, uyma ve geleneksellik değerlerinden oluşmaktadır. Bu değerler, düzeni, kendini kısıtlamayı, geçmişin korunmasını ve değişime karşı direnmeyi vurgulamaktadır (Schwartz, 1992, 1996). Güvenlik; benlik, toplum ve ilişkiler için güvenlik ve istikrar arayışı olarak tanımlanmaktadır. Uyma ise, başkalarına zarar verebilecek veya toplumsal beklentilere aykırı dürtülerin ve davranışların kısıtlanmasıdır. Son olarak, geleneksellik, kültürel ve dini uygulamalara ve anlayışlara duyulan saygı ve bağlılıktır. LGBTİ grubu cinsiyet kimlikleri ve cinsel kimlikleri nedeniyle dışlanmaya, önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalan bir azınlık grubunu oluşturmaktadırlar. Aslında, bireylerin toplum tarafından onaylandığı gibi heteroseksüel olması “normal” olarak nitelendirilirken, homoseksüel bireyler “normal dışı”, “sapkın” olarak nitelendirilmişlerdir. Bu grubun üyeleri, toplum tarafından kabul edilen normallerin dışına çıkmaları nedeniyle ayrımcı uygulamalara maruz

kalmaktadırlar (Salman, 2007; akt. Alp, 2015). Diğer taraftan, heteroseksüelliğin normal kabul edilmesi toplumsal yaşamı ve aile yaşamını düzenleyerek devam etmesini sağlamıştır (Butler, 2010; Connell, 1998). Yani, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle “normal” kabul edilmeyen bu grubun düzene, toplumun istikrarına, toplumsal cinsiyet rollerine karşı tehdit olarak algılanması söz konusu olabilir. Bu bağlamda, toplumsal düzenin, kısıtlamanın, kültürün altını çizen muhafazacılık değerlerine verilen önem arttıkça LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutumun artması beklenmektedir.

H2: Muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.1.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.1.1.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.1.2.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.1.3.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.1.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.2.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.3.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.3.: Uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.3.1.: Uyuma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.2.: Uyuma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2.2.3.: Uyuma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

Sağ kanat yetkeçiliği, yetkeci boyun eğcilik, yetkeci saldırganlık ve geleneksellik olmak üzere üç tutum ögesini kapsamaktadır (Altemeyer, 1996). *Yetkeci boyun eğcilik*, bireyin meşru gördüğü otoriteye yüksek düzeyde boyun eğmesidir. *Yetkeci saldırganlık*, kişinin negatif davranışlarının meşru gördüğü otorite tarafından onaylanan veya kabul edilen kişi ya da gruplara yönelik genel saldırganlıktır. *Geleneksellik* ise, toplum ve otorite tarafından desteklenen sosyal normlara ve geleneklere yüksek derecede bağlı olmaktır. Altemeyer (2003), kısaca, sağ kanat yetkeci bireyleri, otoritelere boyun eğen, gelenekselliği savunan, değişime direnç gösteren ve otoriteye karşı olanlardan hoşlanmayan kişiler olarak tanımlamıştır. Bu noktada, Tanrı’nın, dinin, kutsal kitapların ve dini liderlerin de otorite olarak kabulü söz konusudur. Çoğu din, eşcinsellikle ilgili davranışları onaylamama eğilimindedir (Yip, 2005). Aynı zamanda, transseksüellik de din tarafından reddedilmektedir. Yani, LGBT grubu üyeleri din karşıtı – dolayısıyla, otorite karşıtı- davranışlar sergiliyor olarak algılanabilir. Diğer taraftan, sağ kanat yetkeci bireyler farklılıkları hoşgörülü bir şekilde karşılamamaktadır (Altemeyer, 2004). Dolayısıyla, sağ kanat yetkecilik düzeyi yüksek bireylerin, otoriteye itaat etmeyen ve cinsel yönelimleri ile cinsiyet kimlikleri açısından diğerlerinden farklı olan bu gruba yönelik olumsuz bir tutuma sahip olmaları beklenir. Bu doğrultuda, kişilerin sağ kanat yetkecilik düzeyleri arttıkça LGBTİ gruba yönelik negatif tutum puanlarının artması beklenmektedir.

H3: Sağ kanat yetkeçiliği ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H3.1.: Sağ kanat yetkeçiliği ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H3.2.: Sağ kanat yetkeçiliği ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H3.3.: Sağ kanat yetkeçiliği ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

Pratto ve diğerleri (1994), sosyal baskınlık yönelimini, insanların gruplar arası hiyerarşiyi destekleme ve bazı grupların diğerleri üzerindeki baskınlığını sürdürme arzusu olarak tanımlamışlardır. SBY, her toplumun bir grubun diğer gruptan daha üstün olduğu, hiyerarşi ile oluşan sosyal yapılar olduğunu ileri sürmektedir (Pratto ve diğ., 1994). Ayrıca, sosyal baskınlık kuramı, grup temelli baskının bilinen biçimlerini (örneğin, grup temelli ayrımcılık, ırkçılık, etnosentrizm, cinsiyetçilik), insanların grup temelli hiyerarşi oluşturma ve sürdürme yönündeki eğilimi olarak görür (Sidanius, Pratto, Van Laar ve Levin, 2004). Sosyal baskınlık kuramı üç tür hiyerarşi tanımlamıştır: Yaş sistemi, toplumsal cinsiyet sistemi ve arbitrary (yapay olarak oluşturulmuş) sistemdir. Hiyerarşik sistemlerden biri olan arbitrary sistem, etnik kimlik, cinsel yönelim, dini grup oluşumlarını kapsamaktadır (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006; Sidanius ve Pratto, 1999). Yani, bir ülkede halkın çoğunluğu Müslüman ise, Müslümanlar aynı ülkede yaşayan başka dinden insanlara göre kendi gruplarını daha üstün görebilirler. Bu sistemler, baskın grupların kendilerini daha üstün görmelerini sağlar ve toplumdaki hiyerarşik yapının sürmesini destekler. Bu noktada, baskın grubun kendi gücünü kaybetmeme isteği de söz konusudur (Sidanius ve Pratto, 2003). Buradan yola çıkarak, LGBT bireyler cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri nedeniyle, doğuştan getirdikleri biyolojik cinsiyet ile yaşayanlar ve heteroseksüeller karşısında dezavantajlı grubu oluştururlar ve sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler tarafından daha zayıf algılanarak hiyerarşik sistemde de kendilerinin daha üstün olduğunu düşünebilirler. Bu sistemi sürdürmek amacıyla, LGBT bireylere karşı negatif tutuma sahip oldukları düşünülmüştür. Ayrıca, Whitley ve Ægisdóttir (2000), sosyal baskınlık yönelimi arttıkça cinsel azınlıklara yönelik olumsuz tutumların arttığını bulgulamışlardır. Sonuç olarak, bireylerde sosyal baskınlık düzeyi arttıkça LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumun artması beklenmektedir.

H4: Sosyal baskınlık yönelimi ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H4.1.: Sosyal baskınlık yönelimi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘ötekileştirme’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H4.2.: Sosyal baskınlık yönelimi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘aşırıya kaçma’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

H4.3.: Sosyal baskınlık yönelimi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ‘hastalık’ alt boyutu arasında pozitif bir ilişki vardır.

Genel olarak, dinin, eşcinselliği (Yip, 2005) ve cinsiyet kimliği farklılaşmasını onaylamaması nedeniyle, dindarlık arttıkça LGBT bireylere yönelik negatif tutumun artması söz konusudur ve hem Hristiyanlarda (Barton, 2010) hem de Müslümanlarda (Duran, 1993; akt. Helminiak, 2008). Eşcinselliğin onaylanmadığına dair bulgular vardır. Bu noktada, hem din geçmişleri güçlü olan (Altemeyer, 2004) hem de azınlıklara karşı önyargı, ayrımcılık ve negatif tutumla ilişki bulunan (Altemeyer, 1998) sağ kanat yetkecilik değişkeni de önemlidir. LGBT grubu da cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri açısından bir azınlık grubu oluşturmaktadırlar. “Din inancı güçlü ve din kurallarına bağlı olan kişi” olarak tanımlanan dindarlarda da Tanrı’dan, doğaüstü güçlerden veya kutsal kabul edilen varlıklardan – yani, otoriteden - gelen kurallara uyma ve itaat etmeden bahsedilir. Literatüre bakıldığında ise, sağ kanat yetkeciliği yüksek bireyler dindardırlar (Altemeyer, 1998). Ayrıca, sağ kanat yetkeciliği yüksek bireylerin çoğu insandan daha fazla dini geçmişleri vardır, kendilerini birçok insandan daha dindar olarak görmektedirler ve çoğu insandan daha sık kiliseye giderler (Altemeyer, 2004). Yani, sağ kanat yetkeciliği, dindarlık ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum değişkenleri arasında bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Sonuç olarak, sağ kanat yetkeciliğinin dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutum arasındaki ilişkide aracı rol oynaması beklenmektedir.

H5: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği aracı rol oynar.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, dindarlık arttıkça LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum artmaktadır. Ayrıca, din insanları bir arada tutan bir fenomendir, toplumda

bir sistemin oluşmasını sağlamakta ve dolayısıyla toplumun sürekliliğine katkı sağlamaktadır (Okumuş, 2003). Sosyal baskınlık yönelimi de, her toplumda bir grubun diğerinden daha üstün olduğu hiyerarşik yapılar olduğunu söylemektedir. Bu söylemlerden yola çıkarak, dindarlık düzeyi yüksek insanların toplumda bir sistemin oluşması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla gruplar arasındaki hiyerarşiyi daha fazla destekleyebilecekleri söylenebilir. Literatüre bakıldığında, dindarlık ve sosyal baskınlık yöneliminin ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Göregenli, Karakuş ve Bierhoff, 2012; Sidanius, Pratto ve Bobo, 1994). Diğer taraftan, sosyal baskınlık yöneliminde, avantajlı grubun dezavantajlı grup karşısında gücünü kaybetmeme isteği vardır (Sidanius ve Pratto, 2003). Bu bağlamda, baskın gruptaki insanların cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle azınlık grup olan LGBTİ gruba negatif tutum sergileyerek üstünlüğü sürdürmeye çalışmaları beklenir. Mevcut çalışmada, dindarlık, sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde bir ilişki beklenmesiyle birlikte sosyal baskınlık yöneliminin dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide aracı rol oynaması beklenmektedir.

H6: Dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı rol oynar.

Değerler, bireylerin, çevrelerine ilişkin duygu, düşünce ve davranışlarını etkilenmektedir ve olası sonuçları dikkate alarak karar vermelerini sağlar (Schwartz, 2012). Güvenlik, uyma ve geleneksellikten oluşan muhafazacılık değerleri düzenin, kısıtlamanın, geçmişi korumanın ve değişime direncin altını çizer (Schwartz, 1992, 1996). Daha detaylı bakıldığında, güvenlik kişi ve çevresi için güvenlik ve istikrar arayışı; uyma, toplum beklentilerine karşı olan dürtü ve davranışların kısıtlanması ve geleneksellik, kültürel ve dini uygulamalara saygı ve bağlılık duymaktır. Toplum tarafından “normal” kalıplarına uymayan ve “sapkın” olarak etiketlenen LGBTİ bireyler (Salman, 2007; akt. Alp, 2015), diğerlerinin güvenliğini ve toplumun istikrarını tehdit etmesi, kültürel ve dini normlara uymamaları nedeniyle muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında ilişki beklenmekteydi (Hipotez 1, 1a, 1b). Diğer taraftan, içinde bulunduğu grubun veya toplumun düzenin devam etmesine, gruba veya topluma aykırı davranışlar göstermemeye ve önem veren bireylerin yetkeye daha fazla itaat

etmesi beklenebilir. Literatürde de, muhafazacı değerler (güvenlik, geleneksellik ve uyma) ile sağ kanat yetkeçiliği arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Cohrs, Moschner, Maes ve Kielmann, 2005; Feather ve McKee, 2012). Öte yandan, sağ kanat yetkeçilik düzeyi yüksek bireylerin, otoriteye itaat etmeyen, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle diğerlerinden farklı olan bu azınlık gruba yönelik olumsuz bir tutuma sahip olmaları beklenmekteydi. Bu nedenle, muhafazacılık değerleri, sağ kanat yetkeçiliği ve LGBTİ bireylere yönelik tutum değişkenlerinin birbiriyle ilişkili olacağı düşünülmektedir. Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak, muhafazacılık değerleri ile LGBT bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliğinin aracı rol oynaması beklenmektedir.

H7: Muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği aracı rol oynar.

H7.1.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği aracı rol oynar.

H7.2.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği aracı rol oynar.

H7.2.: Uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği aracı rol oynar.

Yukarıda bahsedildiği gibi, değerler tutumu etkiler ve karar verme süreçlerinde etkilidir (Schwartz, 2012). Toplumun “normal dışı” gördüğü ve “sapkın” olarak etiketleyebildiği LGBTİ bireyler (Salman, 2007; akt. Alp, 2015), diğerlerinin güvenliğini ve toplumun istikrarını tehlikeye düşürmesi, kültürel ve dini normlara uymamaları nedeniyle muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında ilişki beklenmektedir (Hipotez 1, 1a, 1b). Düzeni, kendini kısıtlamayı, değişime direnmeyi vurgulayan muhafazacılık değerlerinde toplumda istikrar arayışı, topluma uygun davranışlar sergileme ve kültür, gelenek ve din uygulamalarına bağlılık söz konusudur. Sosyal baskınlık yönelimi, insanların gruba dayalı baskınlığa ve eşitsizliklere yönelik isteğidir (Pratto ve diğ., 1994). Birçok grup ve toplum hiyerarşik yapılanmalardan oluşmaktadır. Bu noktada, muhafazacılık değerlerine daha çok önem veren bireylerin mevcut düzeni

sürdürme ve değişime gitmeme istekleri nedeniyle sosyal baskınlık yönelimlerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, kültürel ve geleneksel değerlere daha fazla önem veren bireylerinde eşitsizliği destekleyebilirler. Örneğin, geleneksel ailelerde yaşlılar daha baskındır ve ailedeki gençlere göre daha fazla söz söyleme hakkına sahiptir. Yani, ailedeki hiyerarşide yaşlılar gençlerden daha üstündür. Diğer taraftan, sosyal baskınlık yönelimi sayesinde avantajlı gruplar kendilerini daha üstün görürler ve hiyerarşinin devam etmesini isterler (Sidanius ve Pratto, 2003). Bu doğrultuda, LGBTİ bireyler, cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri nedeniyle, diğerleri karşısında dezavantajlı grubu oluştururlar ve bu bireylerin, sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler tarafından daha zayıf algılanarak negatif tutuma maruz kalacakları düşünülmüştür. Muhafazacılık değerleri, sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutum arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin aracı rol oynaması beklenmektedir.

H8: Muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı rol oynar.

H8.1.: Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı rol oynar.

H8.2.: Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı rol oynar.

H8.3.: Uyuma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi aracı rol oynar.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Mevcut çalışmada, LGBTİ bireylere yönelik tutum ile dindarlık düzeyi, muhafazacılık değerleri (geleneksellik, uyma ve güvenlik), sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkileri araştırmak amacıyla nicel olarak toplanan veriler analiz edilmiştir. Ayrıca, çalışmada ilişkisel modelleme yapılmıştır. Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve işlem sürecinden bahsedilecektir.

2.1 Örneklem

Çalışmanın örnekleme Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcılara kolayda örnekleme yöntemi ile online olarak ulaşılmıştır. Araştırmada toplam 863 katılımcıya ulaşılmıştır. Ancak, örnekleme uygun olmamaları nedeniyle üniversite öğrencisi olmayan katılımcılar ve eksik formlar analizlere dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, çalışma 810 katılımcı ile tamamlanmıştır.

Demografik bilgiler incelendiğinde, çalışma örnekleminin 496 kadın (%61.2) ve 314 erkekten (%38.8) oluştuğu görülmüştür. Katılımcıların yaşları 18-63 arasındadır (*Ort.* = 22.98, *S.S.* = 5.67).

Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1. Demografik bilgiler

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	496	61.2
Erkek	314	38.8
Yaşamının çoğunun geçtiği yer /Yer		
Köy	88	10.9
Kasaba	19	2.3
İlçe	150	18.5
Şehir	192	23.7
Büyük şehir	358	44.2
Yurtdışı	3	0.4
Anne Eğitim		
Okuryazar değil	96	11.9
Okuryazar	16	2.0
İlkokul	288	35.6
Ortaokul	103	12.7

Lise	169	20.9
Ön lisans	18	2.2
Lisans	108	13.3
Lisansüstü	12	1.5
Baba Eğitim		
Okuryazar değil	22	2.7
Okuryazar	14	1.7
İlkokul	225	27.8
Ortaokul	125	15.4
Lise	203	25.1
Ön lisans	28	3.5
Lisans	172	21.2
Lisansüstü	21	2.6
LGBT grubu üyesi ile temas		
Evet / Var	294	36.3
Hayır / Yok	516	63.7

2.2 Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, dindarlık düzeyini ölçmek amacıyla iki ifade, Portre Değerler Anketi (Demirutku ve Sümer, 2010), Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği (Güldü, 2011), Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (Karaçanta, 2002) ve LGBT Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (Çiçek, Turanlı ve Sapancı, 2017) kullanılmıştır.

2.2.1 Demografik Bilgi Formu

Bu form aracılığı ile katılımcılara yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri üniversite, yaşamının büyük bölümünü geçirdikleri yer gibi demografik özelliklere ilişkin sorulara ek olarak LGBT grubundan tanıdıkları olup olmadığı ve politik yönelimleri sorulmuştur.

2.2.2 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

Çiçek, Turanlı ve Sapancı tarafından 2017 yılında geliştirilen ölçek 28 madde ve “ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık” olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. İlk alt boyut olan “ötekileştirme”, 19 maddeden oluşmaktadır ve LGBTİ bireylerin toplum tarafından kabul görmediğine, reddedildiğine ve hoş karşılanmadığına dair maddeleri içermektedir. Bu boyut, “LGBTİ bireylerin insandan daha az olduğunu düşünüyorum, LGBTİ bireylerin ülkemizden sınır dışı edilmesini istiyorum.” gibi maddelerden oluşmaktadır. Diğer alt boyut, “aşırıya kaçma” alt boyutu, “Bence LGBTİ özenti olmanın bir sonucudur, bana göre LGBTİ bireyler kimliklerini şov haline getiriyorlar.” gibi ifadeleri kapsamaktadır. Aşırıya kaçma boyutu, LGBTİ bireylerin uç bir noktada olduklarına, cinsiyet kimliklerini sergilediklerini ve dikkat çekmek amacıyla cinsel yönelimlerini kullandıklarını ima eden ifadelerden oluşmaktadır. Bu alt boyut 5 maddeden

oluşmaktadır. Son alt boyut olan “hastalık” alt boyutu ise LGBTİ bireylerin ruhsal veya bedensel olarak sağlıklı olmadıklarını ifade eden “LGBTİ'nin bir hastalık olduğunu düşünüyorum, bence LGBTİ bireyler psikolojik destek almalı” gibi maddelerden oluşmaktadır ve bu boyutta 4 madde yer almaktadır. Ölçek 5’li Likert tipidir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 5 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınan toplam puan ölçek alt boyutlarından alınan puan arttıkça LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutum artmaktadır, puanların düşmesi ise olumlu bir tutuma işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .95’tir ve “ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık” alt boyutların iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, .94, .81 ve .70’tir. Mevcut çalışmada ise, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .98 olup, alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla .98, .93 ve .92 olduğu görülmüştür.

2.2.3 Dindarlık Düzeyi

Katılımcıların dindarlık düzeyini ölçmek amacıyla iki soru kullanılması planlanmıştır: “Kendinizi ne kadar dindar biri olarak değerlendirirsiniz?” ve “Din hayatınızda ne kadar önemlidir?” Katılımcılar, 9’lu Likert üzerinden derecelendirme yapacaktır. Bu iki maddenin iç tutarlılık katsayısı, .91’dir. Dindarlık düzeyinin benzer şekilde ölçüldüğü çalışmalar bulunmaktadır (ör., Kuntz ve diğ., 2015; Roccas ve diğ., 2002).

2.2.4 Portre Değerler Anketi

Schwartz, Melech, Lehmann, Burgess, Harris ve Owens (2001), tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Demirutku ve Sümer (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 10 temel değer tipi 2 eksen üzerinde yer almaktadır. İlk eksenin bir kutbunda yeniliğe açıklık (öz yönelim ve uyarılım) ve muhafazacılık (güvenlik, geleneksellik ve uyma) değerleri yer alırken, diğer ekseninde ise öz aşkınlık (evrenselcilik ve iyilikseverlik) ve öz genişletim (güç ve başarı) yer almaktadır. Hazcılık değeri ise, yeniliğe açıklık ve öz genişlerim ile ortaktır. Mevcut çalışmada LGBTİ bireylere yönelik tutumla ilişkili olabileceği düşünülen güvenlik, geleneksellik ve uyma temel değerlerini içeren muhafazacılık değerleri araştırmaya dahil edilmiştir. Güvenlik; benlik, toplum ve ilişkiler için güvenlik ve istikrar arayışı olarak ifade edilmiştir ve “Onun için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliğini tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.” gibi ifadelerden oluşmaktadır. Geleneksellik ise, kültürel ve dini uygulamalar ile anlayışlara saygı ve bağlılık olarak tanımlanmıştır ve bu alt boyut “Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin

olmaları gerektiğine inanır.” gibi ifadeleri içermektedir. Son olarak uyma ise, başkalarına zarar verebilecek veya toplumsal beklentilere aykırı dürtülerin ve davranışların kısıtlanmasıdır ve “İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.” gibi maddeleri içermektedir. Toplamda 40 maddeden oluşan ölçeğin, güvenlik değer tipinde 5 madde, geleneksellik değer tipinde 4 madde ve uyma değer tipinde ise 4 madde yer almaktadır. Ölçekte, her madde “Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü, orijinal yollarla yapmaktan hoşlanır.” şeklinde iki cümle içerir ve katılımcının bu kişiye olan benzerliğini “bana çok benziyor, bana benziyor, bana az benziyor, bana çok az benziyor, bana benzemiyor ve bana hiç benzemiyor” ifadelerinden birini seçerek derecelendirmesi istenir. Güvenlik, geleneksellik ve uymanın iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, .71, .63 ve .77’dir. Ayrıca, ölçeğin test-tekrar test güvenirliği de hesaplanmıştır. Güvenlik, geleneksellik ve uyma için test-tekrar test güvenirlik katsayıları sırasıyla, .80, .82 ve .75’tir. Bu çalışmada ise, iç tutarlılık sayıları güvenlik için .63, geleneksellik için .69 ve uyma için .67’dir. Schwartz (1996), Portre Değerler Anketi’nin kullanımı için bir değer tipi ile ilişkiye girmesi beklenen değişkenin, bu değer tipinden uzaklaştıkça ilişkinin azalmasının ve karşı eksenlerde yer alan değerler ile mevcut değişkenin farklı yönlerde ilişkiye girmesinin beklendiğini ifade etmiştir (Demirutku ve Sümer, 2010). Bu bağlamda, mevcut çalışmada, katılımcılardan muhafazacılık değerleri kapsamındaki güvenlik, geleneksellik ve uyma değerlerinin yanı sıra özaşkınlık (evrenselcilik ve iyilikseverlik), yeniliğe açıklık (özyönelim, uyarılma ve hazcılık) ve özgenişketim (güç, başarı ve hazcılık) değerlerinin de ölçümleri alınmış ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile değerler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile araştırmada yordayıcı değişken olarak muhafazacılık değerlerinde yer alan güvenlik ($r = .137, p < .0001$), geleneksellik ($r = .45, p < .0001$) ve uyma ($r = .295, p < .0001$) değerleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Diğer taraftan muhafazacılık değerlerinin karşı kutbunda yer alan yeniliğe açıklık değerlerinden özyönelim ($r = -.168, p < .0001$) ve hazcılık ($r = -.165, p < .0001$) ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile uyarılma ($r = .014, p = .692$) arasında bir ilişki bulunmamaktadır. LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum

ile özaşkınlık değerlerinden olan evrenselcilik ($r = -.070$, $p = .047$) ve iyilikseverlik ($r = .086$, $p = .014$) arasında anlamlı ve zayıf ilişkiler vardır. Ek olarak, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile başarı ($r = -.004$, $p = .915$) ve güç ($r = .011$, $p = .758$) arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır.

2.2.5 Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği

Ölçeğin orijinali Altemeyer (1996) tarafından geliştirilmiştir ve Türkçe uyarlamasını Güldü (2011) yapmıştır. Ölçek 9’lu likert tipindedir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 9 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınan puan arttıkça kişilerin sağ kanat yetkecilik düzeyi artmaktadır. Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır, ancak ilk 2 madde puanlamaya dahil değildir. Bu 2 maddenin amacı, katılımcıları puanlama sistemine hazırlamaktır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında “yüksek sağ kanat yetkecilik” ve “düşük sağ kanat yetkecilik” olmak üzere 2 alt boyut vardır. Mevcut çalışmada, ölçek toplam puanı kullanılacaktır. Ölçeğin, 4., 6., 8., 9., 11., 13., 14., 17. ve 19. maddeleri ters yönde kodlanmaktadır. Ölçek “Ülkemizi krizlerden kurtarmak için, geleneksel değerlerimize dönmek, sert liderleri işbaşına getirmek ve kötü fikirleri yayanları susturmak gereklidir”, “Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor.” gibi ifadeleri içermektedir. Ayrıca, ölçeğin cronbach alfa katsayısı, .85’tir. Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .91 olarak bulunmuştur.

2.2.6 Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Sidanius ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması, Karaçanta (2002) tarafından yapılmıştır. 7’li Likert tipi (1 = Çok yanlış, 7 = Çok doğru) bir ölçektir. 16 maddeden ve tek faktörden oluşmaktadır. Ölçekte “Siz ne dersiniz deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir”, “Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir” ve “Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır.” gibi ifadeler yer almaktadır. Ölçekte yer alan 2., 4., 7., 9., 10., 12., 14. ve 15. ifadeler ters yönde kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça sosyal baskınlık yönelimi artmaktadır. Ek olarak, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .85’tir. Mevcut çalışmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .88’dir.

2.3 İşlem

Bu çalışmada, dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide ve muhafazacılık değerleri (geleneksellik, güvenlik ve uyma) ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide, sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal

baskınlık yöneliminin aracılık rolünü incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak veri toplama araçları belirlenmiş ve sonrasında <https://docs.google.com/> web sitesinde gönüllü onam ve demografik bilgi formu, dindarlık düzeyi ölçümü, Portre Değerler Anketi, Sağ Kanat Yetkeçiliği Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeği hazırlanmıştır ve katılımcılara bu sıralama ile uygulanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce kullanılan araştırmacılardan ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (B.A.İ.B.Ü) Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Ölçekleri içeren link, sosyal medya platformlarında paylaşılmasının yanı sıra gerekli izinlerin alınmasının ardından Türkiye'deki çeşitli devlet ve vakıf üniversiteleri tarafından web sitelerinde paylaşılarak üniversite öğrencilerini kapsayan örnekleme ulaşılmıştır. Katılımcıların ölçekleri tamamlaması yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

Veriler, IBM SPSS Statistics 23 programına girilmiş ve analiz edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde dindarlık düzeyi ölçümü, Portre Değerler Ölçeği, Sağ Kanat Yetkeciliği Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği ve LGBTİ bireylere Yönelik Tutum Ölçeği uygulanarak katılımcılardan elde edilen veriler ile yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Mevcut çalışmada öncelikle, dindarlık düzeyi, muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma), sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonra, LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları (ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık) ile demografik değişkenler arasındaki analizlerin sonuçlarından bahsedilmiştir. Son olarak, Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Macro eklentisi ile yapılan aracılık analizi sonuçları aktarılmıştır. Aracılık analizlerinde, dindarlık ve muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma) yordayıcı değişken, LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları yordanan değişken ve sağ kanat yetkeciliği ile sosyal baskınlık yönelimi aracı değişken olarak ele alınmıştır.

Katılımcıların dindarlık düzeyi ölçümünden ve Portre Değerler, Sağ Kanat Yetkeciliği, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve LGBTİ bireylere Yönelik Tutum ölçeklerinden aldıkları puanların betimleyici istatistikleri Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Betimleyici Analiz Sonuçları

	N	Min.	Max.	Ort.	S.S.	Skewness	Kurtosis	Cronbach Alfa
Dindarlık	810	2	18	10.56	5.20	-.42	-1.14	.91
Uyma	810	4	24	18.31	3.82	-.87	.69	.67
Geleneksellik	810	4	24	15.74	4.35	-.23	-.63	.69
Güvenlik	810	5	30	25.09	3.53	-.14	-.37	.63
Sağ Kanat Yetkeciliği	810	18	160	73.85	30.78	.11	-.91	.91
Sosyal Baskınlık Yönelimi	810	16	106	44.11	17.47	.35	-.48	.88
LGBTİ Bireylere	810	28	140	58.49	30.78	.85	-.40	.98

Yönelik Tutum								
Ötekileştirme Alt Boyutu	810	19	95	37.48	20.28	1.03	.04	.94
Aşırıya Kaçma Alt Boyutu	810	5	25	11.83	6.31	.53	-.94	.81
Hastalık Alt Boyutu	810	4	20	9.18	5.23	.71	-.77	.70

3.1 Korelasyon Analizi Sonuçları

Çalışma kapsamında demografik değişkenler ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere Pearson ve Spearman korelasyon analizi ile bakılmıştır. Ayrıca, katılımcıların dindarlık düzeyleri, muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma), sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi değişkenlerinin LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları ile ilişkileri görmek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Burada yalnızca anlamlı sonuçlara yer verilmiştir. Spearman korelasyon analizinden elde edilen bulgular Tablo 3.2’de; Pearson korelasyon analizinden elde edilen bulgular Tablo 3.3’te gösterilmiştir. Cinsiyet değişkeni kukla değişken olarak kodlanmıştır (0 = Kadın, 1 = Erkek).

Bu bölümde ilk olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile demografik değişkenler ve araştırma değişkenlerinin ilişkilerinin açıklanmasının ardından demografik değişkenler ile araştırmanın diğer değişkenleri arasındaki ilişkiler açıklanmıştır. Son olarak, araştırma değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinden bahsedilmiştir.

Tablo 3.2. Spearman korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Cinsiyet	1														
2. Anne Eğitim	-.068	1													
3. Baba Eğitim	-.073*	.560**	1												
4. Yer	-.037	.296**	.254**	1											
5. Sosyal Temas	-.132**	.305**	.230**	.270**	1										
6. Dindarlık	-.038	-.309**	-.244**	-.293**	-.446**	1									
7. Güvenlik	-.096**	-.078*	-.089*	-.072*	-.117**	.209**	1								
8. Geleneksellik	-.011	-.310**	-.212**	-.273**	-.425**	.691**	.396**	1							
9. Uyma	-.019	-.226**	-.163**	-.154**	-.282**	.406**	.511**	.638**	1						
10. Sağ Kanat Yetkeçiliği	.078*	-.393**	-.288**	-.330**	-.529**	.728**	.243**	.702**	.449**	1					
11. Sosyal Baskınlık Yönelimi	.247**	-.138**	-.054	-.144**	-.249**	.248**	-.022	.215**	.046	.440**	1				
12. LGBTİ bireylere Yönelik Tutum	.191**	-.293**	-.192**	-.199**	-.480**	.545**	.137**	.487**	.311**	.705**	.373**	1			
13. Ötekileştirme	.202**	-.295**	-.199**	-.215**	-.470**	.548**	.125**	.485**	.302**	.709**	.396**	.978**	1		
14. Aşırıya Kaçma	.169**	-.235**	-.139**	-.144**	-.420**	.467**	.149**	.428**	.286**	.621**	.320**	.943**	.884**	1	
15. Hastalık	.136**	-.268**	-.197**	-.185**	-.469**	.527**	.152**	.465**	.308**	.667**	.296**	.938**	.883**	.905**	1

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 3.3. Pearson korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Yaş	1											
2. Politik Yönelim	-.058	1										
3. Dindarlık	-.106**	.441**	1									
4. Güvenlik	.002	.073*	.202**	1								
5. Geleneksellik	-.072*	.316**	.694**	.412**	1							
6. Uyma	.007	.166**	.379**	.525**	.640**	1						
7. Sağ Kanat Yetkeçiliği	-.122**	.471**	.723**	.235**	.679**	.408**	1					
8. Sosyal Baskınlık Yönelimi	-.169**	.321**	.209**	-.031	.163**	-.006	.426**	1				
9. LGBTİ bireylere Yönelik Tutum	.004	.386**	.516**	.137**	.450**	.295**	.703**	.353**	1			
10. Ötekileştirme	-.008	.374**	.508**	.124**	.441**	.285**	.698**	.362**	.986**	1		
11. Aşırıya Kaçma	.009	.377**	.462**	.147**	.410**	.277**	.627**	.317**	.929**	.864**	1	
12. Hastalık	.042	.365**	.511**	.149**	.442**	.297**	.672**	.295**	.939**	.884**	.907**	1

** $p < .01$, * $p < .05$

Spearman korelasyon analizi bulgularına göre, demografik değişkenlerden olan cinsiyet ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .191, p < .0001$). Öte yandan, cinsiyet ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan ötekileştirme ($r = .202, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .169, p < .0001$) ve hastalık ($r = .136, p < .0001$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ayrıca, annenin eğitim düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ($r = -.293, p < .0001$) ve LGBTİ bireylere yönelik tutumun ötekileştirme ($r = -.295, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = -.235, p < .0001$) ve hastalık ($r = -.268, p < .0001$) alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmektedir. Babanın eğitim düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ($r = -.192, p < .0001$) ve LGBTİ bireylere yönelik tutumun ötekileştirme ($r = -.199, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = -.139, p < .0001$) ve hastalık ($r = -.197, p < .0001$) alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmektedir. Ayrıca, yaşamın büyük bölümünün geçtiği yer ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ($r = -.199, p < .0001$) ve ötekileştirme ($r = -.215, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = -.144, p < .0001$) ve hastalık ($r = -.185, p < .0001$) alt boyutları arasında da negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Ek olarak, bireylerin LGBT grubundan bir tanıdığına olup olmaması ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ($r = -.480, p < .0001$) ve alt boyutları olan ötekileştirme ($r = -.470, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = -.420, p < .0001$) ve hastalık ($r = -.469, p < .0001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler vardır.

Pearson korelasyon analizi bulgularına göre, politik yönelim ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ($r = .386, p < .0001$) ve alt boyutları olan ötekileştirme ($r = .374, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .377, p < .0001$) ve hastalık ($r = .365, p < .0001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir.

Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre, araştırma değişkenlerinden olan dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($r = .516, p < .0001$). Ayrıca, katılımcıların dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutları olan ötekileştirme ($r = .508, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .462, p < .0001$) ve hastalık ($r = .511, p < .0001$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler

bulunmaktadır. Bu bulgular doğrultusunda H1, H1.1., H1.2. ve H1.3. hipotezleri desteklenmektedir.

Muhafazacılık değerlerinden olan güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .137, p < .0001$). Öte yandan, güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutlarından olan ötekileştirme ($r = .124, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .147, p < .0001$) ve hastalık ($r = .149, p < .0001$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu sonuçlar H2, H2.1., H2.2. ve H2.3. hipotezlerinin desteklendiklerini göstermektedir.

Muhafazacılık değerlerinden geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .450, p < .0001$). Ek olarak, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutlarından olan ötekileştirme ($r = .441, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .410, p < .0001$) ve hastalık ($r = .442, p < .0001$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir. Bu bulgulara göre, H3, H3.1., H3.2. ve H3.3. hipotezleri desteklenmektedir.

Muhafazacılık değerlerinden biri olan uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ilişkilidir ($r = .295, p < .0001$). Ayrıca, uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutlarından olan ötekileştirme ($r = .285, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .277, p < .0001$) ve hastalık ($r = .297, p < .0001$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Yani, H4, H4.1., H4.2. ve H4.3. hipotezleri desteklenmektedir.

Sağ kanat yetkeciliği ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .703, p < .0001$). Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan ötekileştirme ($r = .698, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .627, p < .0001$) ve hastalık ($r = .672, p < .0001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular H5, H5.1., H5.2. ve H5.3. hipotezlerinin desteklendiğini göstermektedir.

Sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ilişkilidir ($r = .353, p < .0001$). Bununla birlikte, sosyal baskınlık yönelimi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun ötekileştirme ($r = .362, p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .317, p < .0001$) ve hastalık ($r = .295, p < .0001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgulara göre, H6, H6.1., H6.2. ve H6.3. hipotezleri desteklenmektedir.

Araştırmanın amaçlarından olmamasına karşın çalışmadaki değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri de incelenmiştir. Demografik değişkenlerden olan cinsiyet ile muhafazacılık değerlerinden olan güvenlik ($r = -.096, p < .0001$) ve sağ kanat yetkeciliği ($r = -.078, p < .0001$) arasında negatif yönde düşük bir korelasyon vardır. Cinsiyet ile sosyal baskınlık yönelimi ($r = -.151, p < .0001$) arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .247, p < .0001$). Diğer taraftan, annenin eğitim düzeyi ile dindarlık ($r = -.328, p < .0001$), güvenlik ($r = -.096, p < .0001$), geleneksellik ($r = -.336, p < .0001$), uyma ($r = -.247, p < .0001$), sağ kanat yetkeciliği ($r = -.435, p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Babanın eğitim düzeyi ile dindarlık ($r = -.250, p < .0001$), güvenlik ($r = -.087, p = .013$), geleneksellik ($r = -.233, p < .0001$), uyma ($r = -.179, p < .0001$), sağ kanat yetkeciliği ($r = -.330, p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = -.082, p < .0001$) arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Ek olarak, bireylerin yaşamlarının uzun süre geçtiği yer ile dindarlık ($r = -.293, p < .0001$), güvenlik ($r = -.072, p = .042$), geleneksellik ($r = -.273, p < .0001$), uyma ($r = -.154, p < .0001$), sağ kanat yetkeciliği ($r = -.330, p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = -.144, p < .0001$) arasında da negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Katılımcıların LGBT grubundan tanıdıklarının olup olmaması ile dindarlık ($r = -.446, p < .0001$), güvenlik ($r = -.117, p = .001$), geleneksellik ($r = -.425, p < .0001$), uyma ($r = -.282, p < .0001$), sağ kanat yetkeciliği ($r = -.529, p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = -.249, p < .0001$) arasında da negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir. Yaş ile dindarlık düzeyi ($r = -.106, p < .0001$), geleneksellik ($r = -.072, p = .040$), sağ kanat yetkeciliği ($r = -.122, p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = -.169, p < .0001$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ayrıca, politik yönelim ile dindarlık ($r = .441, p < .0001$), güvenlik ($r = .073, p < .0001$), geleneksellik ($r =$

.316, $p < .0001$), uyma ($r = .166$, $p < .0001$), sağ kanat yetkeçiliği ($r = .471$, $p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = .321$, $p < .0001$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler görölmektedir.

Dindarlık düzeyi ile araştırmanın diğer değişkenleri arasındaki ilişkilere bakıldığında; dindarlık düzeyi ile muhafazacılık değerlerinden güvenlik ($r = .202$, $p < .0001$), geleneksellik ($r = .694$, $p < .0001$) ve uyma ($r = .379$, $p < .0001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ayrıca, dindarlık düzeyi ile sağ kanat yetkeçiliği ($r = .723$, $p < .0001$) ve sosyal baskınlık yönelimi ($r = .209$, $p < .0001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görölmektedir.

Muhafazacılık değerleri ile araştırmanın diğer değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, güvenlik ile sağ kanat yetkeçiliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .235$, $p < .0001$). Geleneksellik değeri ile sağ kanat yetkeçiliği arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .679$, $p < .0001$). Ayrıca, uyma ve sağ kanat yetkeçiliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir ($r = .408$, $p < .0001$). Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi ile geleneksellik ($r = .163$, $p < .0001$) arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Muhafazacılık değerlerinin birbirleriyle ilişkileri incelendiğinde, güvenlik ile geleneksellik ($r = .694$, $p < .0001$) ve uyma ($r = .525$, $p < .0001$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca, geleneksellik ile uyma arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .640$, $p < .0001$).

Araştırmanın değişkenlerinden olan sağ kanat yetkeçiliği ile sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir ($r = .426$, $p < .0001$).

Son olarak, LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeği ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile ötekileştirme ($r = .986$, $p < .0001$), aşırıya kaçma ($r = .929$, $p < .0001$) ve hastalık ($r = .939$, $p < .0001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Öte yandan, ötekileştirme alt boyutu ile aşırıya kaçma ($r = .864$, $p < .0001$) ve hastalık ($r = .884$, $p < .0001$) alt boyutları

arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca, aşırıya kaçma alt boyutu ile hastalık alt boyutu arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($r = .907, p < .0001$).

3.2 Regresyon Analizi

Mevcut araştırmanın amaçlarından biri olmamasına karşın, dindarlığın, muhafazacılık değerlerinin (güvenlik, geleneksellik ve uyma), sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal baskınlık yöneliminin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 3.4). Regresyon analizi yapılırken ilk olarak demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, yaşamının çoğunun geçtiği yer, LGBTİ grubu üyesi ile sosyal temas, politik yönelim) kontrol değişkeni olarak analize dahil edilmiştir ve ilk blok oluşturulmuştur. Devamında, dindarlık düzeyi, güvenlik, geleneksellik, uyma, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi puanları ile ikinci blok oluşturulmuştur. Bu bölümde yalnızca anlamlı sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3.4. Regresyon Analizi Sonuçları

		LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum					Ötekileştirme					Aşırıya Kaçma					Hastalık				
		<i>B</i>	<i>S.H.</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>S.H.</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>S.H.</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>B</i>	<i>S.H.</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
1. Adım	Yaş	.002	.006	.010	.333	.739	.000	.006	-.001	-.027	.978	.002	.007	.009	.294	.769	.012	.007	.053	1.695	.091
	Cinsiyet	.197	.070	.087	2.835	.005	.201	.068	.092	2.947	.003	.232	.081	.090	2.856	.004	.135	.083	.050	1.622	.105
	Yer	-.041	.027	-.049	-1.544	.123	-.048	.026	-.058	-1.823	.069	-.004	.031	-.004	-.117	.907	-.057	.032	-.057	-1.794	.073
	Sosyal Temas	-.736	.075	-.322	-9.861	.000	-.684	.073	-.308	-9.341	.000	-.796	.087	-.303	-9.115	.000	-.910	.089	-.335	-10.184	.000
	Politik Yönelim	.193	.022	.279	8.796	.000	.181	.022	.269	8.404	.000	.222	.026	.280	8.666	.000	.214	.026	.260	8.150	.000
2. Adım	Yaş	.014	.005	.073	2.866	.004	.012	.005	.065	2.507	.012	.014	.006	.062	2.207	.028	.024	.006	.106	3.970	.000
	Cinsiyet	.169	.059	.075	2.875	.004	.164	.058	.075	2.837	.005	.216	.074	.083	2.914	.004	.137	.073	.051	1.879	.061
	Yer	.054	.022	.064	2.444	.015	.045	.022	.055	2.068	.039	.091	.028	.094	3.258	.001	.052	.027	.052	1.903	.057
	Sosyal Temas	-.153	.067	-.067	-2.271	.023	-.115	.066	-.052	-1.737	.083	-.217	.085	-.083	-2.565	.011	-.254	.083	-.093	-3.047	.002
	Politik Yönelim	.027	.020	.039	1.362	.173	.018	.020	.027	.919	.358	.059	.025	.075	2.374	.018	.030	.025	.037	1.234	.218
	Dindarlık	.028	.017	.067	1.647	.100	.026	.017	.062	1.516	.130	.027	.022	.055	1.236	.217	.043	.021	.086	2.038	.042
	Güvenlik	-.033	.046	-.021	-.725	.468	-.049	.045	-.033	-1.105	.270	.017	.057	.009	.292	.770	-.018	.056	-.010	-.313	.755
	Geleneksellik	-.092	.044	-.091	-2.087	.037	-.088	.043	-.090	-2.041	.042	-.088	.055	-.076	-1.591	.112	-.115	.055	-.095	-2.098	.036
	Uyma	.075	.040	.065	1.868	.062	.072	.039	.064	1.830	.068	.078	.050	.059	1.553	.121	.084	.050	.062	1.705	.089
	Sağ Kanat Yetkçiliği	.412	.028	.641	14.586	.000	.404	.028	.647	14.571	.000	.403	.035	.546	11.362	.000	.462	.035	.605	13.214	.000
	Sosyal Baskınlık Yönelimi	.053	.030	.053	1.802	.072	.063	.029	.064	2.155	.031	.050	.037	.043	1.342	.180	.014	.037	.011	.373	.709

** $p < .01$, * $p < .05$

Regresyon analizi sonuçlarına göre, dindarlık LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = .086, t = 2.038, S.H. = .021, p = .042$).

Geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = -.091, t = -2.087, S.H. = .044, p = .037$). Geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu olan ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = -.090, t = -2.041, S.H. = .043, p = .042$). Öte yandan, geleneksellik değerinin hastalık boyutunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.095, t = -2.098, S.H. = .055, p = .036$).

Sağ kanat yetkeciliğinin LGBTİ bireylere yönelik tutumu anlamlı bir şekilde yordadığı gözlenmiştir ($\beta = .641, t = 14.586, S.H. = .028, p < .0001$). Ayrıca, sağ kanat yetkeciliği LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutlarından olan ötekileştirmeyi ($\beta = .647, t = 14.571, S.H. = .028, p < .0001$), aşırıya kaçmayı ($\beta = .546, t = 11.362, S.H. = .035, p < .0001$) ve hastalığı ($\beta = .605, t = 13.214, S.H. = .035, p < .0001$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Sosyal baskınlık yöneliminin LGBTİ bireylere yönelik tutumunun ötekileştirme alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulgulanmıştır ($\beta = .064, t = 2.155, S.H. = .029, p = .031$).

3.3 Ortalamalar Arası Farkların İncelenmesi

Üniversite öğrencilerinin LGBTİ bireylere yönelik tutumlarının cinsiyet, annenin ve babanın eğitim düzeyi, yaşamının büyük bölümünün geçtiği yer ve LGBT grubundan birinin tanıyıp tanınamaması açısından incelemek amacıyla Bağımsız Grup T-Test ve One-Way ANOVA analizleri yapılmıştır.

3.3.1 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumun Cinsiyete Göre Karşılaştırmaları

Mevcut çalışmadaki kadınların ve erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik tutum puanlarını ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık puanlarını karşılaştırmak amacıyla Bağımsız Grup T-Testi yapılmıştır. Bağımsız Grup T-Test sonuçlarına göre, cinsiyetin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerinde etkisi vardır. Başka bir deyişle, kadınların LGBTİ bireylere yönelik tutum puanları ($M = 1.95, S.S. = 1.06$)

ile erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik tutum puanları ($M = 2.32$, $S.S. = 1.12$) arasında anlamlı bir fark vardır, $t(808) = -4.678$, $p < .0001$. Ayrıca, cinsiyetin LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan ötekileştirme üzerinde etkisi vardır. Kadınların LGBTİ bireyleri ötekileştirme puanları ($M = 1.83$, $S.S. = 1.02$) ile erkeklerin LGBTİ bireyleri ötekileştirme puanları ($M = 2.19$, $S.S. = 1.10$) arasında anlamlı bir fark vardır, $t(808) = -4.683$, $p < .0001$. Öte yandan, kadınların aşırıya kaçma puanları ($M = 2.20$, $S.S. = 1.23$) ile erkeklerin aşırıya kaçma puanları ($M = 2.62$, $S.S. = 1.27$) arasında anlamlı bir fark vardır, $t(808) = -4.653$, $p < .0001$. Ek olarak, kadınların hastalık puanları ($M = 2.16$, $S.S. = 1.26$) ile erkeklerin hastalık puanları ($M = 2.51$, $S.S. = 1.35$) arasında anlamlı bir fark vardır, $t(629.325) = -3.67$, $p < .0001$.

Özetle, erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumun alt boyutları olan ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık puanları anlamlı bir şekilde kadınlardan daha yüksektir. Tablo 5'te kadınların ve erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutlarını gösteren puan ortalamaları ve standart sapma değerleri gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Cinsiyete göre LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Ort.	S.S.	p
LGBTİ Bireylere Yönelik Negatif Tutum	Kadın	496	1.95	1.06	.000
	Erkek	314	2,32	1,12	
Ötekileştirme	Kadın	496	1.83	1.02	.000
	Erkek	314	2.19	1.10	
Aşırıya Kaçma	Kadın	496	2.20	1.23	.000
	Erkek	314	2.62	1.27	
Hastalık	Kadın	496	2.16	1.26	.000
	Erkek	314	2.51	1.35	

3.3.2 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumun LGBT Grubundan Bir Birey ile Temasına göre Karşılaştırmaları

Bireylerin LGBT grubundan bir tanıdığı olup olmamasına göre, LGBTİ bireylere yönelik tutum puanlarını ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutlarının puanlarını karşılaştırmak amacıyla Bağımsız Grup T-Testi yapılmıştır. Bağımsız Grup T-Test analiz sonuçlarına göre, LGBT grubundan bir

tanıdığı olup olmasının LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları üzerinde etkisi vardır. Yani, katılımcıların LGBT grubundan biriyle sosyal temasının olması ($M = 1.47$, $S.S. = .74$) ile sosyal temasının olmaması ($M = 2.44$, $S.S. = 1.11$) durumlarında LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir, $t(787.783) = 14.799$, $p < .0001$. LGBT grubundan biriyle sosyal teması olanlar ($M = 1.39$, $S.S. = .68$) ile LGBT grubundan biriyle sosyal teması olmayanlar ($M = 2.30$, $S.S. = 1.11$) arasında LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından olan ötekileştirme puanları bakımından anlamlı bir fark vardır $t(803.299) = 14.475$, $p < .0001$. Öte yandan, LGBT grubundan bir birey ile sosyal teması olanların aşırıya kaçma alt boyutu puanları ($M = 1.70$, $S.S. = 1.00$) ile LGBT grubundan bir birey ile sosyal teması olmayanların aşırıya kaçma alt boyutu puanları ($M = 2.74$, $S.S. = 1.24$) arasında anlamlı bir fark vardır $t(712.712) = 12.938$, $p < .0001$. Son olarak, hastalık alt boyutu puanları LGBT grubundan biri ile sosyal teması açısından karşılaştırıldığında, LGBT grubundan tanıdığı olanlar ($M = 1.55$, $S.S. = .91$) ile LGBT grubundan tanıdığı olmayanlar arasında ($M = 2.72$, $S.S. = 1.31$) hastalık alt boyutu puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir $t(777.681) = 14.878$, $p < .0001$.

Özetle, LGBT grubundan bir bireyle temas edenlerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutları olan ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık puanları anlamlı bir şekilde LGBT grubundan bir bireyle temas etmeyenlere göre daha düşüktür. Tablo 6'da LGBT grubunun bir üyesi ile sosyal teması olanların ve LGBT grubunun bir üyesi ile sosyal teması olmayanların LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutlarını gösteren puan ortalamaları ve standart sapma değerleri gösterilmiştir.

Tablo 3.6. LGBT Grubundan Bir Üye ile Sosyal Temasa göre LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

	Sosyal Temas	n	Ort.	S.S.	p
LGBTİ Bireylere Yönelik Negatif Tutum	Var	294	1.47	.74	.000
	Yok	516	2.44	1.11	
Ötekileştirme	Var	294	1.39	.68	.000
	Yok	516	2.30	1.11	
Aşırıya Kaçma	Var	294	1.70	1.00	.000
	Yok	516	2.74	1.24	
Hastalık	Var	294	1.55	.91	.000
	Yok	516	2.72	1.31	

3.3.3 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumun Annenin Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırmaları

Annenin eğitim düzeyi bakımından anlamlı karşılaştırmalar yapabilmek adına okuryazar olmayanlar, okuryazar olanlar, ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar ortaokul ve altı şeklinde tekrar gruplandırılırken; lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olanlar ise lise ve üstü şeklinde gruplandırılmışlardır. Bu gruplandırma bağlamında, annenin eğitim düzeyine göre, katılımcıların LGBTİ bireylere yönelik tutum puanlarını ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutlarının puanlarını karşılaştırmak amacıyla Bağımsız Grup T-Testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Burada, yalnızca anlamlı sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3.7. Annenin Eğitim Düzeyine göre LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

	Annenin Eğitim Düzeyi	n	Ort.	S.S.	p
LGBTİ Bireylere Yönelik Negatif Tutum	Ortaokul ve altı	503	2.32	1.13	.000
	Lise ve üstü	307	1.72	.94	
Ötekileştirme	Ortaokul ve altı	503	2.19	1.11	.000
	Lise ve üstü	307	1.61	.88	
Aşırıya Kaçma	Ortaokul ve altı	503	2.58	1.26	.000
	Lise ve üstü	307	2.00	1.18	
Hastalık	Ortaokul ve altı	503	2.56	1.34	.000
	Lise ve üstü	307	1.86	1.13	

Gruplar arası karşılaştırma sonuçlarına göre, annesinin eğitim düzeyi ortaokul ve altı olanların LGBTİ bireylere yönelik negative tutum puanları annesinin eğitim düzeyi lise ve üstü olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir, $t(731.364) = 8.16, p < .000$. Ayrıca, ötekileştirme alt boyutu açısından bakıldığında annenin eğitim düzeyinin ortaokul ve alt olanlar ile lise ve üstü olanlar arasında anlamlı bir fark vardır $t(754.260) = 8.32, p < .000$. Annesinin eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların aşırıya kaçma alt boyutundan aldıkları puan, annesinin eğitim düzeyi lise ve üstü olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir $t(679.880) = 6.56, p < .000$. Öte yandan, hastalık alt boyutunda annesinin eğitim düzeyi ortaokul ve altı olanların, annesinin eğitim düzeyi lise ve üzeri olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür $t(726.791) = 7.93, p < .000$.

3.3.4 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumun Babanın Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırmaları

Babanın eğitim düzeyi bakımından anlamlı karşılaştırmalar yapabilmek adına okuryazar olmayanlar, okuryazar olanlar, ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar ortaokul ve altı şeklinde tekrar gruplandırılırken; lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olanlar lise ve üstü şeklinde tekrar gruplandırılmışlardır. Babanın eğitim düzeyine göre, katılımcıların LGBTİ bireylere yönelik tutum puanlarını ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutlarının puanlarını karşılaştırmak amacıyla Bağımsız Grup T-Testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Burada, yalnızca anlamlı sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3.8. Babanın Eğitim Düzeyine göre LGBTİ bireylere yönelik Tutum ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

	Babanın Eğitim Düzeyi	n	Ort.	S.S.	p
LGBTİ bireylere yönelik Negatif Tutum	Ortaokul ve altı	385	2.30	1.12	.000
	Lise ve üstü	425	1.90	1.04	
Ötekileştirme	Ortaokul ve altı	385	2.18	1.11	.000
	Lise ve üstü	425	1.79	1.00	
Aşırıya Kaçma	Ortaokul ve altı	385	2.54	1.26	.000
	Lise ve üstü	425	2.21	1.25	
Hastalık	Ortaokul ve altı	385	2.55	1.32	.000
	Lise ve üstü	425	2.07	1.25	

Gruplar arası karşılaştırma sonuçlarına göre, babasının eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların LGBTİ bireylere yönelik negative tutum puanları, babasının eğitim düzeyi lise ve üstü olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir $t(785.272) = 5.14, p < .000$. Ötekileştirme alt boyutu puanları bakımından karşılaştırma yapıldığında, babasının eğitim düzeyi ortaokul ve altı olanların ötekileştirme puanları babasının eğitim düzeyi lise ve üstü olanlara göre daha yüksektir $t(775.683) = 5.28, p < .000$. Babasının eğitim düzeyi ortaokul ve altı olanların aşırıya kaçma alt boyutu puanları, babasının eğitim düzeyi lise ve üstü olanlardan anlamlı bir şekilde daha yüksektir $t(808) = 3.70, p < .000$. Ayrıca, babasının eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcıların hastalık alt boyutu puanları, babasının eğitim düzeyi lise ve üstü olanlar katılımcılardan anlamlı bir şekilde daha yüksektir $t(788.682) = 5.33, p < .000$.

3.3.5 LGBTİ bireylere yönelik Tutumun Yaşanılan Yere göre Karşılaştırmaları

Katılımcıların yaşamlarının büyük bölümünün geçtiği yere göre, LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutlarına ilişkin varyans analizi (One-Way ANOVA) yapılmıştır. Gruplar arası karşılaştırma yapmak amacıyla, varyansların homojen dağılmadığı LGBTİ bireylere yönelik tutum ve ötekileştirme ve hastalık alt boyutları için Games-Howell testi kullanılırken, varyansların homojen dağılım

gösterdiği aşırıya kaçma alt boyutu için Scheffe testi kullanılmıştır. Burada, yalnızca anlamlı sonuçlara yer verilmiştir.

Katılımcıların yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerin, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerinde etkisi vardır $F(5, 804) = 7.673, p < .0001$. Gruplar arası karşılaştırma sonuçlarına göre, yaşamının büyük bölümü büyük şehirde geçen katılımcıların LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları ($Ort. = 1.83, S.S. = 1.00$) ile yaşamının büyük bölümü köyde ($Ort. = 2.31, S.S. = 1.20$), ilçede ($Ort. = 2.21, S.S. = 1.09$) veya şehirde ($Ort. = 2.34, S.S. = 1.17$) geçen insanların LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (sırasıyla, $p = .005, p = .004$ ve $p < .0001$).

Yaşamın büyük bölümünün geçtiği yerin, LGBTİ bireylere yönelik tutumun ötekileştirme alt boyutu üzerinde etkisi vardır $F(5, 804) = 8.698, p < .0001$. Yaşamının büyük bölümü büyük şehirde geçenlerin ötekileştirme puanları ($Ort. = 1.71, S.S. = .94$) ile yaşamının büyük bölümü köyde ($Ort. = 2.20, S.S. = 1.10$), ilçede ($Ort. = 2.08, S.S. = 1.05$) veya şehirde ($Ort. = 2.24, S.S. = 1.18$) geçen insanların ötekileştirme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu vardır (sırasıyla, $p = .002, p = .003$ ve $p < .0001$).

Yaşamın büyük bölümünün geçtiği yerin, LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma üzerinde etkisi vardır $F(5, 804) = 4.131, p = .001$. Gruplar arası karşılaştırma sonuçlarına göre, yaşamının büyük bölümünde büyük şehirde yaşamış katılımcıların aşırıya kaçma puanları ($Ort. = 2.15, S.S. = 1.24$) ile yaşamının büyük bölümünde şehirde yaşamış katılımcıların aşırıya kaçma puanları ($Ort. = 2.58, S.S. = 1.28$) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p = .011$).

Yaşamın büyük bölümünün geçtiği yerin, LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık üzerinde etkisi vardır $F(5, 804) = 6.306, p < .0001$. Yaşamının büyük bölümü büyük şehirde geçen katılımcıların hastalık puanları ($Ort. = 2.01, S.S. = 1.21$) ile yaşamının büyük bölümü köyde ($Ort. = 2.59, S.S. = 1.34$), ilçede ($Ort. = 2.47, S.S. = 1.32$) veya şehirde ($Ort. = 2.52, S.S. = 1.34$) geçen insanların hastalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (sırasıyla, $p = .005, p = .005$ ve $p < .0001$).

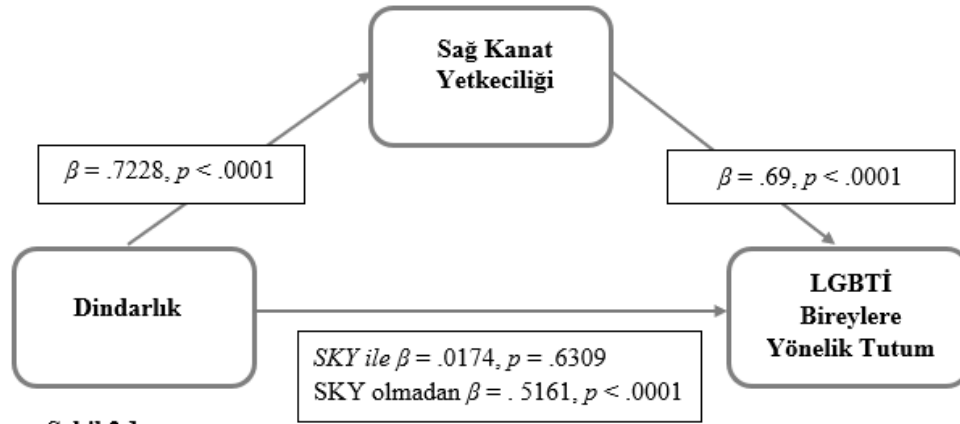
3.4 Aracılık Analiz Bulguları

3.4.1 Dindarlık ve LGBTİ bireylere yönelik tutum ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide SKY'nin Aracı Rolü

Bu bölümde yordayıcı değişken olarak dindarlık düzeyi, yordanan değişken olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları ve aracı değişken olarak sağ kanat yetkeciliği analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.9. Dindarlık ile LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
					%95 Güven Aralığı	
	β	S.H.	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Dindarlık→LGBTİ	.22	.013	17.13	.0001	.19	.24
Dindarlık→SKY	.48	.016	29.73	.0001	.44	.51
SKY→ LGBTİ	.44	.023	19.04	.0001	.40	.49
<i>Aracılık Rolü</i>						
Dindarlık→SKY→ LGBTİ	.007	.015	.48	.63	-.02	.03
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeciliği.						

Dindarlık düzeyinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki etkisinde sağ kanat yetkeciliğinin aracılığını test etmek için yapılan analizler sonucunda, Tablo 3.9'da görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Dindarlık düzeyinin sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde; dindarlığın LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki anlamlı etkisi, anlamsız bir seviyeye gelmiştir.

Şekil 3.1.

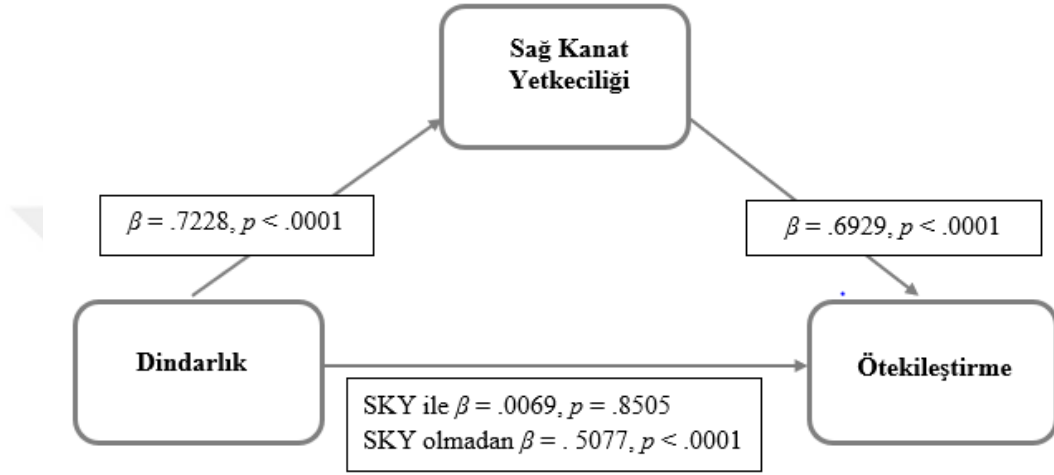
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.1’de görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .19$, $S.H. = .0097$, %95 GA [.17, .21]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 20.09$, $p < .0001$. Sonuç olarak, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.10. Dindarlık ile Ötekileştirme Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	%95 Güven Aralığı					
	β	$S.H.$	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Dindarlık→ Ötekileştirme	.21	.012	16.75	.0001	.18	.23
Dindarlık→SKY	.48	.016	29.73	.0001	.44	.51
SKY→ Ötekileştirme	.43	.023	18.99	.0001	.39	.48
<i>Aracılık Rolü</i>						
Dindarlık→SKY→ Ötekileştirme	.003	.015	.19	.8505	-.03	.03
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirmeyi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Dindarlık düzeyinin sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca, sağ kanat yetkeciliği ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde ise, dindarlığın ötekileştirme üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

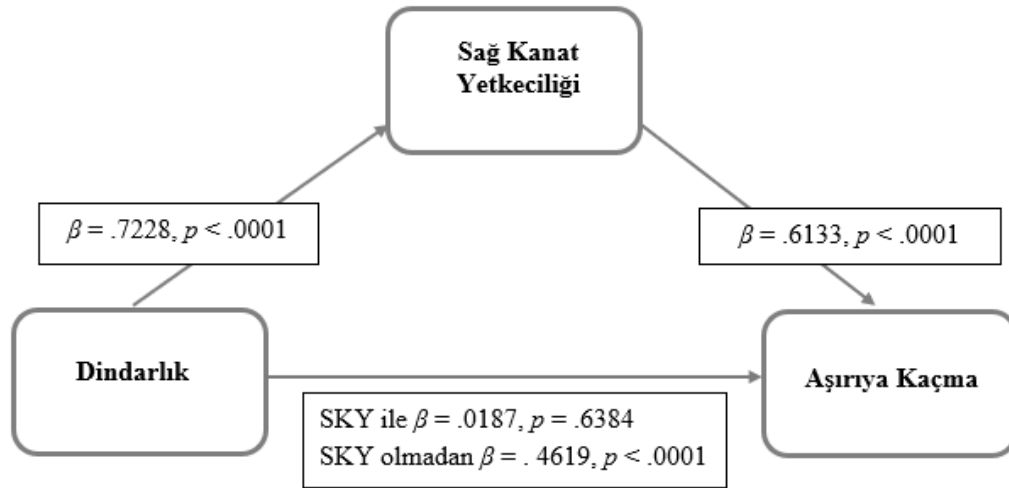
Şekil 3.1.1

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.1.1’de görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkeciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeciliğinin ötekileştirme üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .19$, $S.H. = .0099$, %95 GA [.17, .21]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 17.74$, $p < .0001$. Sonuç olarak, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.11. Dindarlık ile Aşırıya Kaçma Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
					%95 Güven Aralığı	
	β	S.H.	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Dindarlık→Aşırıya Kaçma	.22	.015	14.80	.0001	1.01	1.35
Dindarlık→SKY	.48	.016	29.73	.0001	.44	.51
SKY→Aşırıya Kaçma	.45	.029	15.45	.0001	.40	.51
<i>Aracılık Rolü</i>						
Dindarlık→SKY→Aşırıya Kaçma	.009	.019	.47	.6384	-.03	.05
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeciliği.						

Dindarlık düzeyi LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçmayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Dindarlık düzeyinin sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeciliği aşırıya kaçma alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde, dindarlığın LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir (Tablo 3.11).

Şekil 3.1.2

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

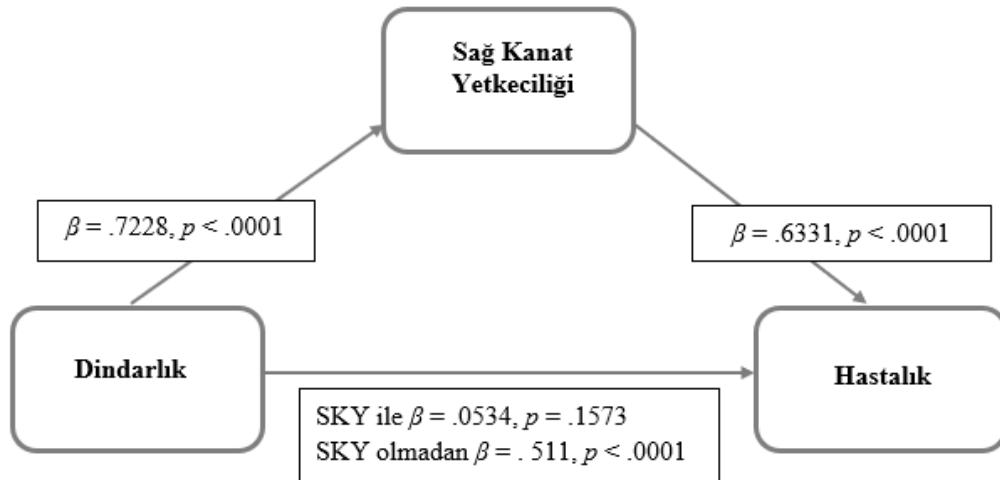
Dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeciliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin anlamsızlaştığı

şekil 3.1.2’de gösterilmiştir. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeciliğinin aşırıya kaçma üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .17$, $S.H. = .0106$, %95 GA [.15, .19]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 18.25$, $p < .0001$. Sonuç olarak, dindarlık düzeyi ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.12. Dindarlık ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Dindarlık→ Hastalık	.26	.015	16.90	.0001	.23	.29
Dindarlık→SKY	.48	.016	29.73	.0001	.44	.51
SKY→ Hastalık	.48	.03	16.80	.0001	.43	.54
<i>Aracılık Rolü</i>						
Dindarlık→SKY→ Hastalık	.027	.019	1.42	.1573	-.01	.06
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeciliği.						

Dindarlık düzeyi LGBTİ bireylere yönelik tutumun hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Dindarlık düzeyinin sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ek olarak, sağ kanat yetkeciliği hastalık alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde, dindarlık düzeyinin hastalık üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir (Tablo 3.12).

Şekil 3.1.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

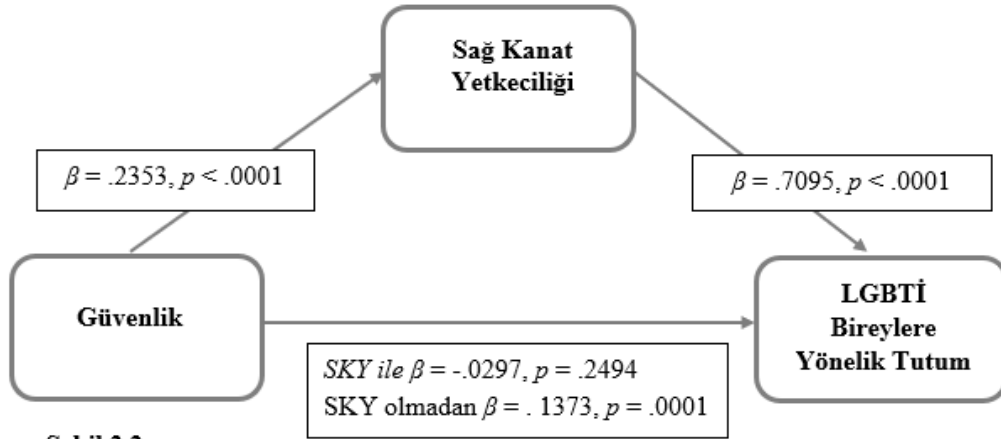
Şekil 3.1.3'te görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeciliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeciliğinin hastalık üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .18$, $S.H. = .0102$, %95 GA [.16, .20]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 19.43$, $p < .0001$. Sonuç olarak, dindarlık düzeyi ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

3.4.2 Güvenlik ve LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide SKY'nin Aracı Rolü

Bu bölümde yordayıcı değişken olarak güvenlik, yordanan değişken olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları ve aracı değişken olarak sağ kanat yetkeciliği analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.13. Güvenlik ile LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Güvenlik→LGBTİ	.21	.054	3.94	.0001	.11	.32
Güvenlik →SKY	.57	.083	6.88	.0001	.41	.73
SKY→ LGBTİ	.46	.017	27.55	.0001	.42	.49
<i>Aracılık Rolü</i>						
Güvenlik →SKY→ LGBTİ	-.05	.040	-1.15	.25	-.12	.03
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeciliği.						

Muhafazacılık değerlerinden olan güvenlik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki etkisinde sağ kanat yetkeciliğinin aracılığını test etmek için yapılan analizler sonucunda, Tablo 3.13'te görüldüğü gibi, güvenlik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenlik değerinin sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde; güvenlik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki anlamlı etkisi, anlamsız bir seviyeye gelmiştir.

Şekil 3.2

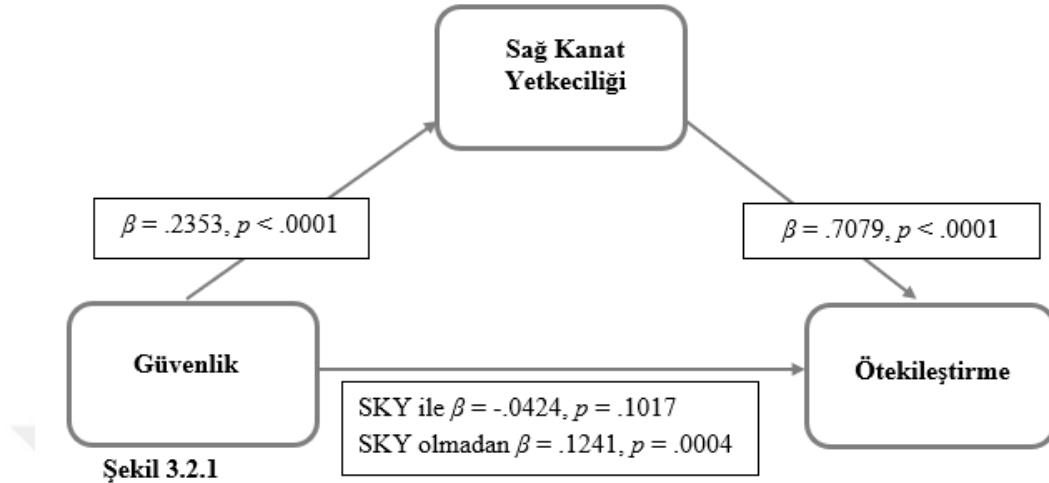
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.2’de görüldüğü gibi, dindarlık düzeyi ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .24$, $S.H. = .0343$, %95 GA [.17, .31]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 6.67$, $p < .0001$. Sonuç olarak, güvenlik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.14. Güvenlik ile Ötekileştirme Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
					%95 Güven Aralığı	
	β	$S.H.$	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Güvenlik→ Ötekileştirme	.19	.053	3.56	.0004	.08	.29
Güvenlik→SKY	.57	.083	6.88	.0001	.41	.73
SKY→ Ötekileştirme	.44	.0162	27.33	.0001	.41	.47
<i>Aracılık Rolü</i>						
Güvenlik→SKY→ Ötekileştirme	-.06	.039	-1.64	.10	-.14	.01
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.14’te görüldüğü gibi, güvenlik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirmeyi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenlik sağ kanat yetkenciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca, sağ kanat yetkenciliği ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde

yordamaktadır. Sağ kanat yetkenciliği kontrol edildiğinde ise, güvenliğin ötekileştirme üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

Şekil 3.2.1

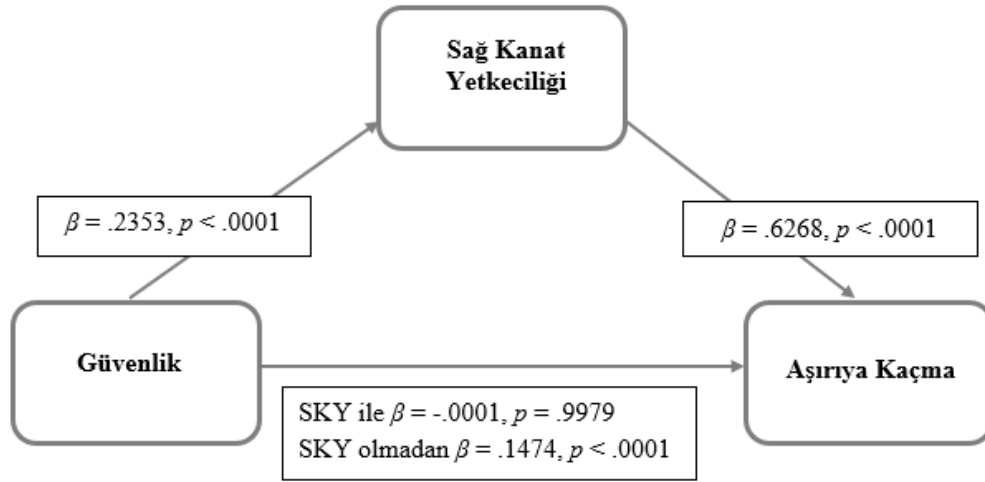
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.2.1’de görüldüğü gibi, güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin ötekileştirme üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .24$, $S.H. = .0340$, %95 GA [.17, .31]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 6.66$, $p < .0001$. Sonuç olarak, dindarlık düzeyi ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.15. Güvenlik ile Aşırıya Kaçma Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	%95 Güven Aralığı					
	β	$S.H.$	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Güvenlik→Aşırıya Kaçma	.26	.06	4.24	.0001	.14	.39
Güvenlik→SKY	.57	.083	6.88	.0001	.41	.73
SKY→Aşırıya Kaçma	.46	.02	22.21	.0001	.42	.50
<i>Aracılık Rolü</i>						
Güvenlik→SKY→Aşırıya Kaçma	-.0001	.051	-.003	.9979	-.10	.10
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.15'te görüldüğü gibi, güvenlik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçmayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenlik değerinin sağ kanat yetkeçiliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeçiliği aşırıya kaçma alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeçiliği kontrol edildiğinde, güvenliğin aşırıya kaçma üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

Şekil 3.2.2

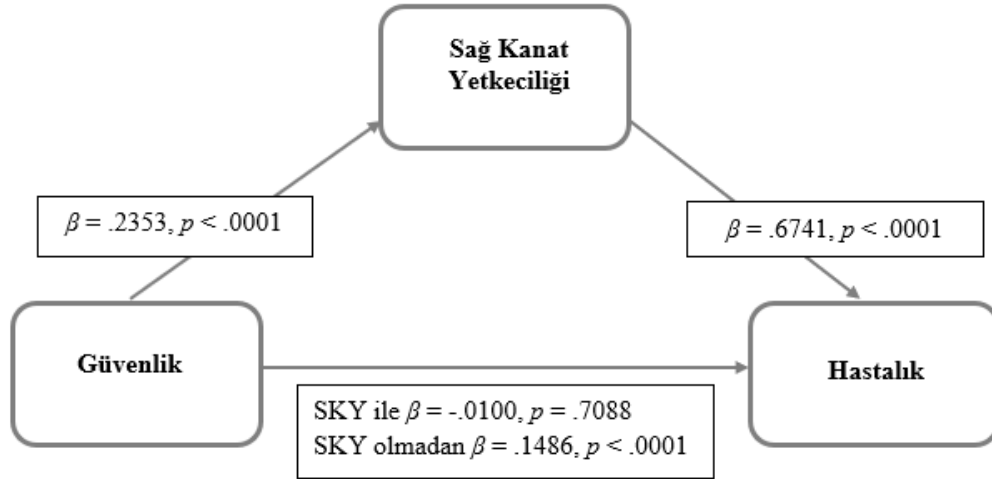
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeçiliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin anlamsızlaştığı şekil 3.2.2'de gösterilmiştir. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeçiliğinin aşırıya kaçma üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .21, S.H. = .0312, \%95 GA [.15, .27]$. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 6.58, p < .0001$. Sonuç olarak, güvenlik değeri ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.16. Güvenlik ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeciğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	β	S.H.	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Güvenlik→Hastalık	.28	.06	4.27	.0001	.15	.40
Güvenlik→SKY	.57	.083	6.88	.0001	.41	.73
SKY→Hastalık	.52	.02	25.12	.0001	.47	.56
<i>Aracılık Rolü</i>						
Güvenlik→SKY→Hastalık	-.02	.050	-.37	.7088	-.12	.08
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeciği.						

Güvenlik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenlik değeri sağ kanat yetkeciğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ek olarak, sağ kanat yetkeciği hastalık alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeciği kontrol edildiğinde, güvenlik değerinin hastalık üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir (Tablo 3.16).

Şekil 3.2.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.2.3'te görüldüğü gibi, güvenlik ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeciği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeciğinin hastalık üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .22$, $S.H. = .0328$, %95 GA [.16, .29]. Sobel testi de modeldeki aracılığı

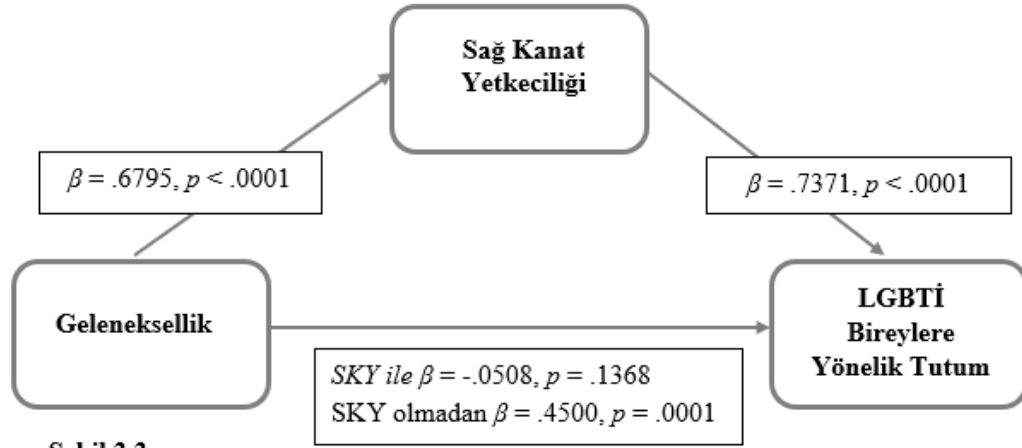
doğrulamaktadır, *Sobel Z* = 6.63, *p* < .0001. Sonuç olarak, güvenlik ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliği tam aracı bir değişkendir.

3.4.3 Geleneksellik Değeri ve LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide SKY'nin Aracı Rolü

Bu bölümde yordayıcı değişken olarak geleneksellik değeri, yordanan değişken olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları ve aracı değişken olarak sağ kanat yetkeliği analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.17. Geleneksellik ile LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	S.H.	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→LGBTİ	.46	.03	14.33	.0001	.39	.52
Geleneksellik→SKY	1.07	.041	26.33	.0001	.99	1.15
SKY→ LGBTİ	.47	.022	21.62	.0001	.43	.52
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SKY→LGBTİ	-.05	.03	-1.49	.1368	-.12	.02
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeliği.						

Muhafazacılık değerlerinden olan geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki etkisinde sağ kanat yetkeliğinin aracılığını test etmek için yapılan analizler sonucunda, Tablo 3.17'de görüldüğü gibi, geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik değerinin sağ kanat yetkeliğini de anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Öte yandan, sağ kanat yetkeliği LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeliği kontrol edildiğinde; geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki yordayıcılığının ortadan kalktığı görülmektedir.

Şekil 3.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

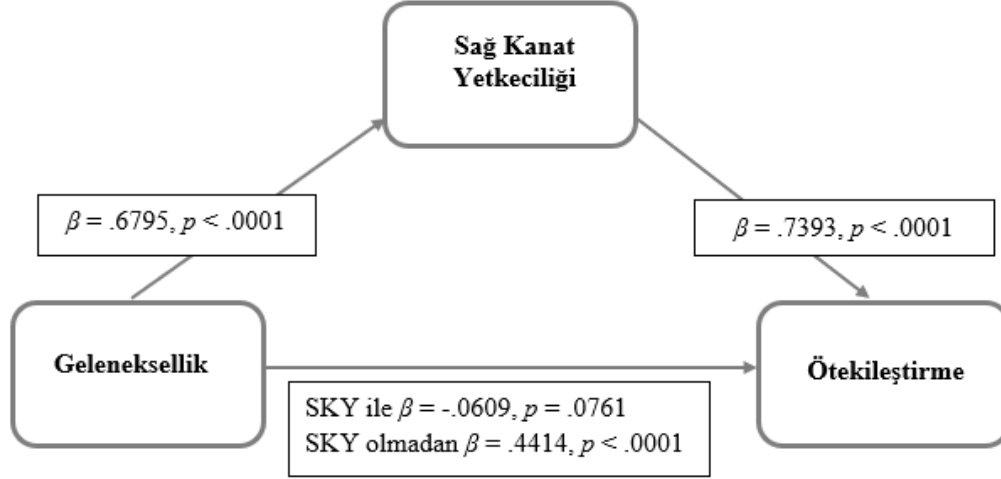
Şekil 3.3'te görüldüğü gibi, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .46$, $S.H. = .0281$, %95 GA [.41, .52]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 19.16$, $p < .0001$. Sonuç olarak, geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.18. Geleneksellik ile Ötekileştirme Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Ötekileştirme	.43	.03	13.98	.0001	.37	.49
Geleneksellik→SKY	1.07	.04	26.33	.0001	.99	1.15
SKY→ Ötekileştirme	.46	.02	21.56	.0001	.42	.50
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SKY→Ötekileştirme	-.06	.03	-1.78	-.0761	-.13	.01
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.18'de görüldüğü gibi, geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirmeyi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik sağ kanat yetkenciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca, sağ kanat yetkenciliği ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde

yordamaktadır. Sağ kanat yetkeliği kontrol edildiğinde ise, geleneksellik değerinin ötekileştirme üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

Şekil 3.3.1.

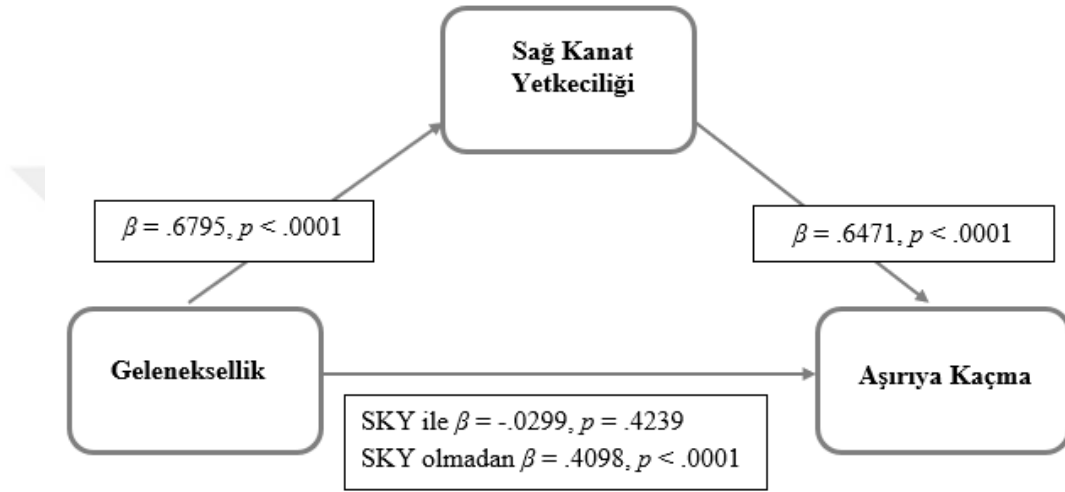
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.3.1’de görüldüğü gibi, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkeliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeliğinin ötekileştirme üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .46$, $S.H. = .0282$, %95 GA [.41, .52]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 18.84$, $p < .0001$. Sonuç olarak, geleneksellik değeri ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.19. Geleneksellik ile Aşırıya Kaçma Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Aşırıya Kaçma	.48	.04	12.77	.0001	.40	.55
Geleneksellik→SKY	1.0686	.04	26.33	.0001	.99	1.15
SKY→Aşırıya Kaçma	.48	.03	17.32	.0001	.42	.53
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SKY→Aşırıya Kaçma	-.03	.04	-.80	.4239	-.12	.05
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeliği.						

Tablo 3.19’da görüldüğü gibi, geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçmayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik değeri sağ kanat yetkeçiliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeçiliği aşırıya kaçma alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeçiliği kontrol edildiğinde, gelenekselliğin aşırıya kaçma üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

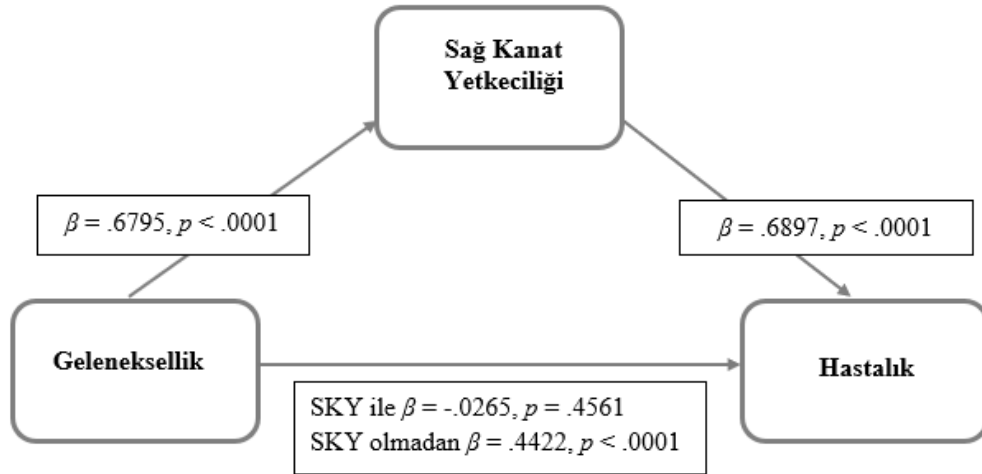
Şekil 3.3.2.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeçiliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin anlamsızlaştığı şekil 3.3.2’de gösterilmiştir. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeçiliğinin aşırıya kaçma üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .40$, $S.H. = .0284$, %95 GA [.35, .46]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 17.31$, $p < .0001$. Sonuç olarak, geleneksellik değeri ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeçiliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.20. Geleneksellik ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeçiliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
					%95 Güven Aralığı	
	β	S.H.	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Hastalık	.53	.038	14.01	.0001	.46	.61
Geleneksellik→SKY	1.07	.040	26.33	.0001	.99	1.15
SKY→Hastalık	.53	.027	19.41	.0001	.47	.58
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SKY→Hastalık	-.03	.043	-.75	.4561	-.12	.05
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeçiliği.						

Geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik değeri sağ kanat yetkeçiliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ek olarak, sağ kanat yetkeçiliği hastalık alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeçiliği kontrol edildiğinde, geleneksellik değerinin hastalık üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir (Tablo 3.20).

Şekil 3.3.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.3.3'te görüldüğü gibi, geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeçiliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeçiliğinin hastalık

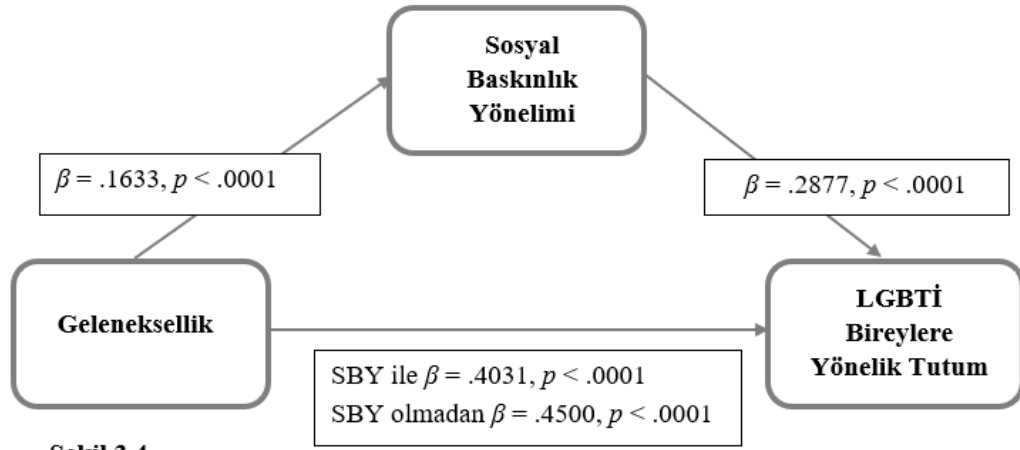
üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .43$, $S.H. = .0261$, %95 GA [.38, .48]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 18.29$, $p < .0001$. Sonuç olarak, geleneksellik ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

3.4.4 Geleneksellik Değeri ve LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide SBY'nin Aracı Rolü

Bu bölümde yordayıcı değişken olarak geleneksellik değeri, yordanan değişken olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları ve aracı değişken olarak sosyal baskınlık yönelimi analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.21. Geleneksellik ile LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Sosyal Baskınlık Yöneliminin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→LGBTİ	.46	.032	14.33	.0001	.39	.52
Geleneksellik→SBY	.16	.035	4.71	.0001	.10	.23
SBY→ LGBTİ	.29	.03	9.52	.0001	.23	.35
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SBY→LGBTİ	.41	.03	13.34	.0001	.35	.47
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi.						

Muhafazacılık değerlerinden olan geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki etkisinde sosyal baskınlık yöneliminin aracılığını test etmek için yapılan analizler sonucunda, Tablo 3.21'de görüldüğü gibi, geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik değerinin sosyal baskınlık yönelimini de anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde; geleneksellik değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki yordayıcılığı anlamlı olmasına karşın yordama gücü istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır.

Şekil 3.4.

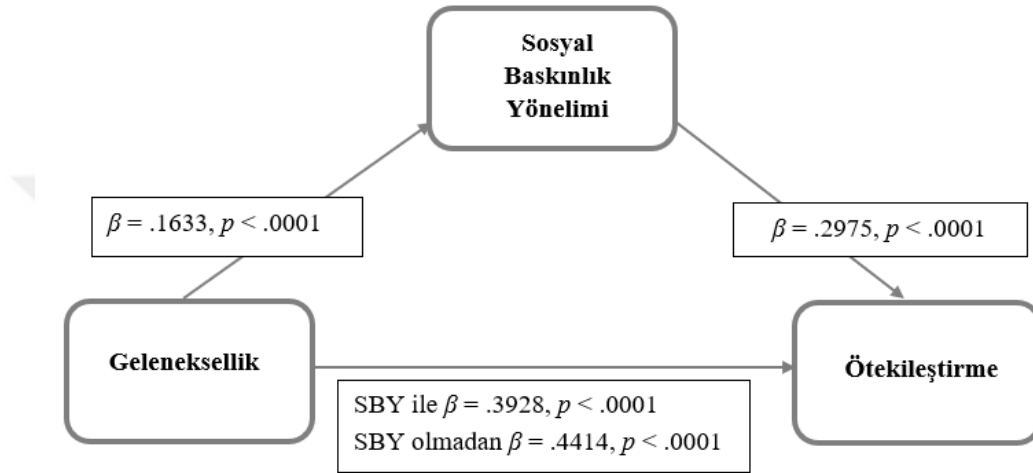
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.4'te görüldüğü gibi, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sosyal baskınlık yönelimi eklendiğinde bu ilişkinin gücü azalmaktadır. Mevcut modelde, sosyal baskınlık yöneliminin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .04$, $S.H. = .0113$, %95 GA [.02, .07]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 4.30$, $p = 0.00001725$. Sonuç olarak, geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi bir değişkendir.

Tablo 3.22. Geleneksellik ile Ötekileştirme Arasındaki İlişkide Sosyal Baskınlık Yöneliminin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Ötekileştirme	.43	.031	13.98	.0001	.37	.49
Geleneksellik→SBY	.16	.035	4.71	.0001	.10	.23
SBY→ Ötekileştirme	.29	.030	9.83	.0001	.23	.35
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SBY→Ötekileştirme	.39	.030	12.98	.0001	.33	.44
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi.						

Tablo 3.22’de görüldüğü gibi, geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirmeyi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik sosyal baskınlık yönelimini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca, sosyal baskınlık yönelimi ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde ise, geleneksellik değerinin ötekileştirme üzerindeki yordayıcılığı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır.

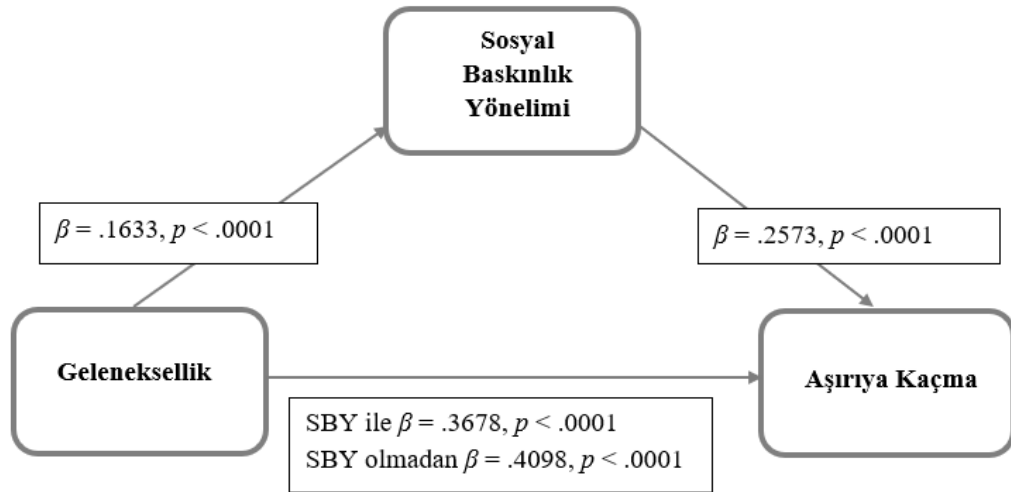
Şekil 3.4.1.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.4.1’de görüldüğü gibi, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sosyal baskınlık yönelimi eklendiğinde bu ilişkinin gücü azalmaktadır. Mevcut modelde, sosyal baskınlık yöneliminin ötekileştirme üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .04, S.H. = .0117, \%95 GA [.02, .07]$. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 4.30, p = 0.00001725$. Sonuç olarak, geleneksellik değeri ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi aracı bir değişkendir.

Tablo 3.23. Geleneksellik ile Aşırıya Kaçma Arasındaki İlişkide Sosyal Baskınlık Yöneliminin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	S.H.	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Aşırıya Kaçma	.48	.038	12.77	.0001	.40	.55
Geleneksellik→SBY	.16	.035	4.71	.0001	.10	.23
SBY→Aşırıya Kaçma	.30	.036	8.23	.0001	.23	.37
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SBY→Aşırıya Kaçma	.43	.036	11.76	.0001	.36	.50
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi.						

Tablo 3.23'te görüldüğü gibi, geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçmayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik değeri sosyal baskınlık yönelimini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi aşırıya kaçma alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde, gelenekselliğin aşırıya kaçma üzerindeki yordayıcılığı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır.

Şekil 3.4.2.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

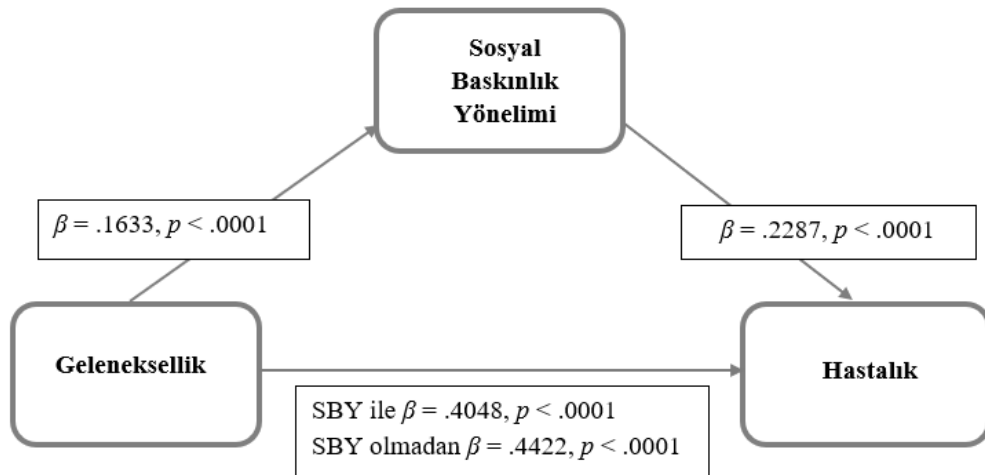
Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sosyal baskınlık yönelimi aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin gücünün

azaldığı şekil 3.4.2’de gösterilmiştir. Mevcut modelde, sosyal baskınlık yöneliminin aşırıya kaçma üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .05$, $S.H. = .0132$, %95 GA $[-.02, .08]$. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 4.19$, $p < .00002735$. Sonuç olarak, geleneksellik değeri ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi aracı bir değişkendir.

Tablo 3.24. Geleneksellik ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sosyal Baskınlık Yöneliminin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	%95 Güven Aralığı					
	β	$S.H.$	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Geleneksellik→Hastalık	.53	.038	14.01	.0001	.46	.61
Geleneksellik→SBY	.16	.034	4.71	.0001	.10	.23
SBY→Hastalık	.27	.037	7.38	.0001	.20	.35
<i>Aracılık Rolü</i>						
Geleneksellik→SBY→Hastalık	.49	.037	13.07	.0001	.41	.56
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi.						

Geleneksellik değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Geleneksellik sosyal baskınlık yönelimini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ek olarak, sosyal baskınlık yönelimi hastalık alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde, gelenekselliğin hastalık üzerindeki yordayıcılığı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır. (Tablo 3.24).

Şekil 3.4.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

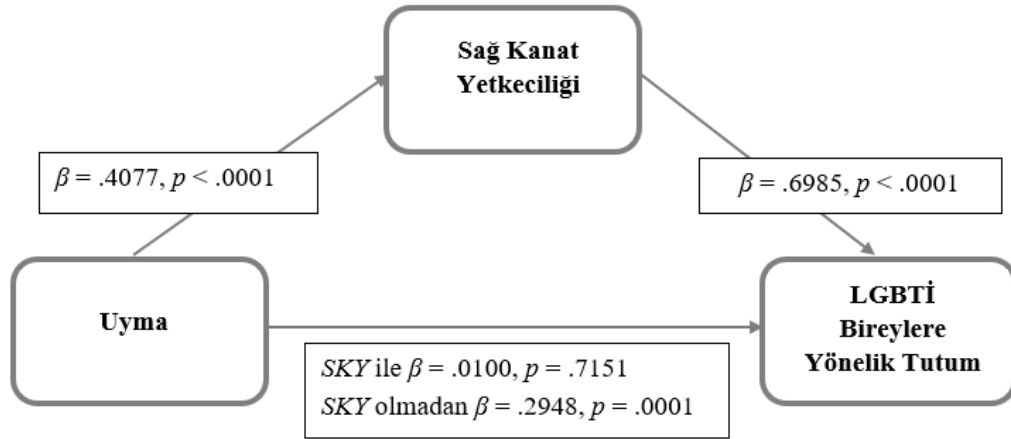
Şekil 3.4.3'te görüldüğü gibi, geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sosyal baskınlık yönelimi aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin gücü azalmaktadır. Mevcut modelde, sosyal baskınlık yöneliminin hastalık üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .03$, $S.H. = .0095$, %95 GA [.02, .05]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 4.14$, $p < 0.00003495$. Sonuç olarak, geleneksellik ile hastalık arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi aracı bir değişkendir.

3.4.5 Uyma Değeri ve LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide SKY'nin Aracı Rolü

Bu bölümde yordayıcı değişken olarak uyma değeri, yordanan değişken olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları ve aracı değişken olarak sağ kanat yetkceciliği analize dahil edilmiştir.

Tablo 3.25. Uyma ile LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkceciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Uyma→LGBTİ	.34	.039	8.77	.0001	.26	.42
Uyma→SKY	.73	.058	12.69	.0001	.62	.84
SKY→ LGBTİ	.45	.018	25.46	.0001	.41	.48
<i>Aracılık Rolü</i>						
Uyma→SKY→LGBTİ	.01	.032	.37	.72	-.05	.07
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkceciliği.						

Muhafazacılık değerlerinden olan uyma değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki etkisinde sağ kanat yetkceciliğinin aracılığını test etmek için yapılan analizler sonucunda, Tablo 3.25'te görüldüğü gibi, uyma değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Uyma değerinin sağ kanat yetkceciliğini de anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Öte yandan, sağ kanat yetkceciliği LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkceciliği kontrol edildiğinde; uyma değerinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum erindeki yordayıcılığının ortadan kalktığı görülmektedir.

Şekil 3.5.

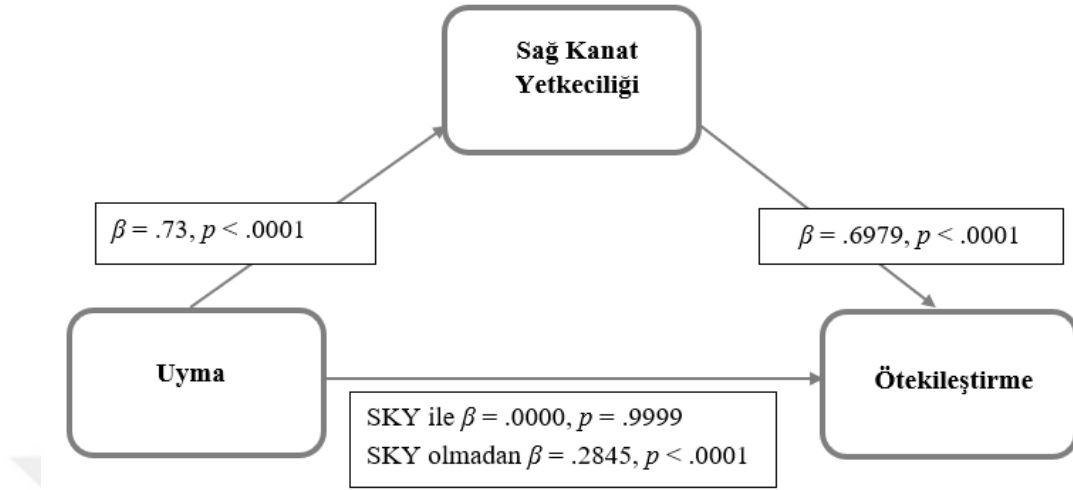
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.5’te görüldüğü gibi, uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .30$, $S.H. = .03$, %95 GA [.25, .36]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 11.50$, $p < .0001$. Sonuç olarak, uyma ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.26. Uyma ile Ötekileştirme Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
	β	$S.H.$	t	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
Uyma→Ötekileştirme	.32	.038	8.44	.0001	.24	.39
Uyma→SKY	.73	.058	12.69	.0001	.62	.84
SKY→Ötekileştirme	.44	.017	25.28	.0001	.40	.47
<i>Aracılık Rolü</i>						
Uyma→SKY→Ötekileştirme	.000	.031	-.0002	.9999	-.06	.06
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.26’da görüldüğü gibi, uyma değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirmeyi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Uyma sağ kanat yetkenciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca, sağ kanat yetkenciliği ötekileştirmeyi anlamlı bir şekilde

yordamaktadır. Sağ kanat yetkenciliği kontrol edildiğinde ise, uyma değerinin ötekileştirme üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

Şekil 3.5.1.

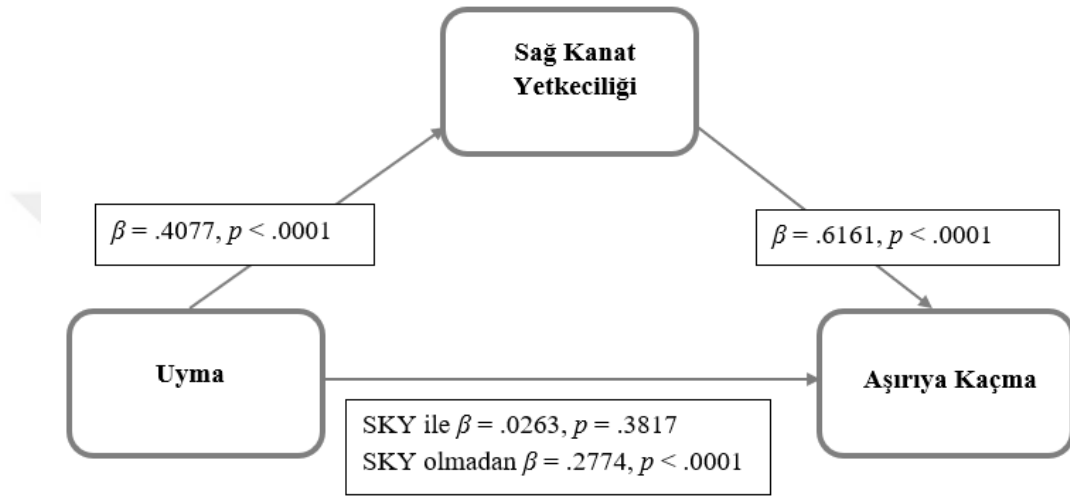
Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.5.1’de görüldüğü gibi, uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan ötekileştirme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele aracı değişken olarak sağ kanat yetkenciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkenciliğinin ötekileştirme üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisi anlamlıdır, $b = .30$, $S.H. = .0292$, %95 GA [.24, .36]. Sobel testi de modeldeki aracılığı göstermektedir, $Sobel Z = 11.43$, $p < .0001$. Sonuç olarak, uyma değeri ile ötekileştirme arasındaki ilişkide sağ kanat yetkenciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.27. Uyma ile Aşırıya Kaçma Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkenciliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

	%95 Güven Aralığı					
	β	$S.H.$	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Uyma→Aşırıya Kaçma	.37	.045	8.21	.0001	.28	.45
Uyma→SKY	.73	.058	12.69	.0001	.62	.84
SKY→Aşırıya Kaçma	.46	.022	20.52	.0001	.41	.50
<i>Aracılık Rolü</i>						
Uyma→SKY→Aşırıya Kaçma	.03	.04	.88	.3817	-.04	.11
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkenciliği.						

Tablo 3.27’de görüldüğü gibi, uyma değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçmayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Uyma değeri sağ kanat yetkeciliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Sağ kanat yetkeciliği aşırıya kaçma alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeciliği kontrol edildiğinde, uymanın aşırıya kaçma üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir.

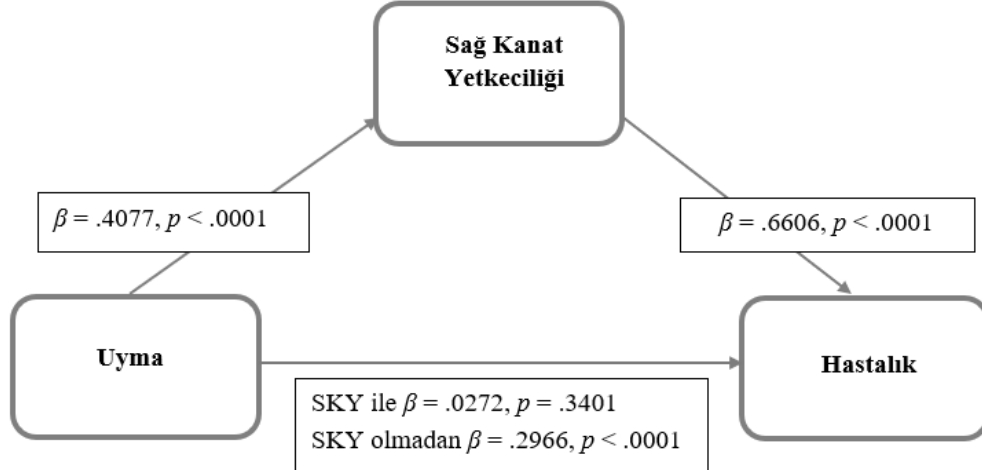
Şekil 3.5.2.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan aşırıya kaçma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeciliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişkinin anlamsızlaştığı şekil 3.5.2’de gösterilmiştir. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeciliğinin aşırıya kaçma üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b = .26$, $S.H. = .0274$, %95 GA [.21, .32]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel Z = 11.06$, $p < .0001$. Sonuç olarak, uyma değeri ile aşırıya kaçma arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

Tablo 3.28. Uyma ile Hastalık Arasındaki İlişkide Sağ Kanat Yetkeçiliğinin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar						
					%95 Güven Aralığı	
	β	S.H.	t	p	Alt Limit	Üst Limit
Uyma→Hastalık	.41	.046	8.83	.0001	.32	.50
Uyma→SKY	.73	.058	12.69	.0001	.62	.84
SKY→Hastalık	.50	.02	23.14	.0001	.46	.55
<i>Aracılık Rolü</i>						
Uyma→SKY→Hastalık	.04	.039	.95	.3401	-.04	.11
Not: Tabloda standardize edilmemiş beta katsayılarına yer verilmiştir. SKY = Sağ Kanat Yetkeçiliği.						

Uyma değeri LGBTİ bireylere yönelik tutumun hastalık alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Uyma değeri sağ kanat yetkeçiliğini de anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ek olarak, sağ kanat yetkeçiliği hastalık alt boyutunu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öte yandan, sağ kanat yetkeçiliği kontrol edildiğinde, uyma değerinin hastalık üzerindeki anlamlı etkisinin anlamsızlaştığı görülmektedir (Tablo 3.28).

Şekil 3.5.3.

Şekilde standardize edilmiş betalara yer verilmiştir.

Şekil 3.5.3'te görüldüğü gibi, uyma ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutu olan hastalık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken, modele sağ kanat yetkeçiliği aracı değişken olarak eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Mevcut modelde, sağ kanat yetkeçiliğinin hastalık üzerindeki göreceli (partially) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir, $b =$

.28, $S.H. = .028$, %95 GA [.23, .34]. Sobel testi de modeldeki aracılığı doğrulamaktadır, $Sobel\ Z = 11.30$, $p < .0001$. Sonuç olarak, uyma ile hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Mevcut çalışmada, dindarlık düzeyi, muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma), sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ek olarak, dindarlık düzeyi ve muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü ele alınmıştır.

Bu bölümde, ilk olarak, demografik özellikler bakımından LGBTİ bireylere yönelik tutum ele alınmıştır. Daha sonra, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumun dindarlık, muhafazacılık değerleri, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenleri ile korelasyon analizi sonuçları tartışılmıştır. Son olarak, dindarlık düzeyi ve muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin ve sosyal baskınlık yöneliminin aracılık rolüne ilişkin bulgular ele alınmıştır.

4.1 LGBTİ Bireylere Yönelik Tutumun Demografik Değişkenler Bakımından İncelenmesi

Cinsiyet, politik yönelim ve LGBT bir tanıdığına olup olmaması bakımından LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları karşılaştırılmıştır.

Bağımsız Grup T-Testi sonuçlarına göre, erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutlarının puanları kadınlardan daha yüksektir. Bu sonuç literatür ile uyumludur (Metin-Orta, 2021; Gelbal ve Duyan, 2006; Kite ve Whitley, 1998; Tasa, 2021). Kadınların genel olarak dezavantajlı gruplara karşı daha az negatif tutum göstermektedir. Ayrıca, LGBT'ye yönelik negatif tutumun toplumsal cinsiyet inançları ile ilişkisini gösteren çalışmalarda, erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri inançlarının daha güçlüdür (Okutan, 2021; Whitley, 2001). Bu bağlamda, erkeklerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanlarının kadınlardan daha yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Politik yönelim, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu yordamaktadır. Literatürde de, politik yönelim sağa doğru gittikçe eşcinsellere yönelik tutumun

negatifleştigi görülmektedir (Sakallı-Uğurlu, Uğurlu ve Eryılmaz, 2019). Politik olarak sağ yönelimli, daha muhafazakar, toplumsal kurallara daha bağlı bireyler, toplum normlarının dışına çıkan LGBTİ bireylere yönelik daha negatif bir tutuma sahip olabilirler.

LGBTİ bireyle sosyal teması olan bireylerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları, sosyal teması olmayanlara göre daha düşüktür. Bu bulgu, literatür ile uyumludur. Sosyal teması olanlar, olmayanlara göre LGBT bireylere karşı daha az negatif tutumlara sahiptirler ve bu bireylere karşı daha az olumsuz kalıp yargı kullanırlar (Çırakoğlu, 2006; Hill ve Willoughby, 2005; Kaya, 2019; Sakallı-Uğurlu, Uğurlu ve Eryılmaz, 2019; Tasa, 2021). Ancak, Şah (2012), LGBT bireylere yönelik negatif tutumun, eşcinsel, biseksüel veya transseksüel bir tanıdıklarının olup olmaması bakımından farklılaşmasının yanı sıra, tanıdıkları kişinin eşcinsel, biseksüel veya transseksüel olmasına ve kişiyle tanışıklık düzeyine göre, tutumların farklılaştığını öne sürmüştür (Şah, 2012). Ek olarak, eşcinsel bir birey ile ilişkinin bulunmasının yanı sıra bu ilişkinin yakın veya uzak olmasının da eşcinsellere yönelik tutum puanlarını farklılaştırdığı ve yakın ilişki içinde olan katılımcıların eşcinsellere yönelik negatif tutum puanlarının yakın ilişki içinde olmayanlardan daha düşük olduğu görülmüştür (Tasa, 2021). Sosyal temas, dezavantajlı gruplara yönelik negatif tutumları ve ayrımcılığı azaltmada önemli bir kavramdır. Bu çalışmada da, sosyal temasın dezavantajlı grup olarak ele alınan LGBTİ bireylere karşı tutum farklılaşmasına yol açtığı görülmüştür. LGBT içerikli ders almak ile LGBT bireylere yönelik olumlu tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (Dessel ve diğ., 2017). Bu durum, LGBTİ bireylere sosyal temasın direkt olmadan, onlar hakkında bilgi edinerek temasın da negatif tutumu azaltacağını göstermektedir. İlerleyen çalışmalarda, LGBTİ bireylerle ilişki düzeyi, LGBT hakkında kendini ne kadar bilgi sahibi olarak değerlendirdiği ve LGBTİ bireyle tanışıklık bağlamı üzerinden değişkenler araştırmalara eklenebilir.

Bu çalışmada kapsayıcı bir terim olarak da kullanılan LGBTİ bireylere yönelik tutumun çeşitli değişkenler ile ilişkisi incelenmesine karşın; ilerleyen çalışmalarda lezbiyenlere, geylere, biseksüellere, transeksüellere ve intersekslere yönelik tutum ölçümleri ayrı ayrı alınarak heteroseksüellerin bu gruplara yönelik tutum puanları üzerinden karşılaştırmalar yapılabileceği gibi bu LGBTİ bireylerin

birbirlerine yönelik tutum farklılığını saptamak da önemlidir. Geylere ve lezbiyenlere yönelik tutum farklılıklarına bakıldığında, heteroseksüel erkekler geyleri lezbiyenlerden daha olumsuz değerlendiriyor (Herek 2000; Kite ve Whitley 1996). Üniversite öğrencilerinin lezbiyenlere ve geylere yönelik tutumlarının olumsuz olmasına karşın, öğrencilerin lezbiyenlere yönelik tutumları geylere göre daha olumludur (Gelbal ve Duyan, 2006). Diğer taraftan, Israel ve Mohr (2004), geylerin ve lezbiyenlerin biseksüel insanları hem tutumsal hem de davranışsal olarak reddettiklerini, onları bir dış grup olarak gördüklerini göstermişlerdir. Ek olarak, ruh sağlığı uzmanlarının da biseksüellere yönelik olumsuz tutumlara sahip olduğu görülmüştür ve onları gey veya heteroseksüel danışanlara göre cinsel ve romantik zorluklar yaşama olasılıklarının daha yüksek ve kafası karışık ve çelişkili kişiler olarak tanımlamaktadırlar (Mohr, Chropp ve Wong, 2013).

Demografik bilgiler bağlamında, son olarak, mevcut çalışmada, katılımcıların cinsel yönelimi bilinmemektedir. İlerleyen çalışmalarda, katılımcıların cinsel yönelimleri bilgisinin alınması ve karşılaştırmalar yapılması literatüre katkı sağlayacaktır

4.2 Korelasyon Bulgularının İncelenmesi

Mevcut çalışmada, dindarlık, muhafazacılık, sağ kanat yetkeciliği, sosyal baskınlık yönelimi ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkilere ait korelasyon analizi sonuçları incelenmiştir.

LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile dindarlık düzeyi, güvenlik, geleneksellik ve uyma, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde, dindarlık düzeyi, güvenlik, geleneksellik ve uyma, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenleri LGBTİ bireylere yönelik tutumun alt boyutları olan ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık ile de ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular literatür ile uyumludur.

Kendilerini daha dindar olarak değerlendiren bireylerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanları daha yüksektir, çünkü LGBTİ bireyler din tarafından hoş karşılanmamakta ve dini değerleri ihlal ettiği düşünülmektedir (Hood, Hill ve Spilka, 2009; Yip, 2005). Mevcut çalışmada Müslümanlar dışında

farklı dinlere mensup katılımcılar olsa da, örneklemin büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktadır. Müslüman bireylerin diğer dini inançlara sahip bireylere göre eşcinselliğe karşı daha muhafazakar tutumlara sahip oldukları ve eşcinselliği onaylamadıkları ileri sürülmektedir (Adamczyk ve Pitt 2009; Finke ve Adamczyk 2008). Ayrıca, Türkiye’de yürütülen bir çalışmada, güçlü dini inançlara sahip bireylerin eşcinsellere karşı daha olumsuz tutumlara sahip oldukları görülmüştür (Gelbal and Duyan, 2006). Bu noktada, mevcut araştırmada test edilen modeller ve hipotezler farklı dinlerden oluşan bir örnekleme incelenebilir.

Güvenlik, geleneksellik ve uyma değerleri daha yüksek olan bireylerin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumları daha fazladır. Toplumun “normal” tanımına uymayan LGBTİ bireyler (Salman, 2007; akt. Alp, 2015), toplumun güvenlik ve istikrar arayışını, toplumsal beklentilerin dışına çıkmamayı ve kültürel ve dini uygulamalara yönelik tehdit oluşturabilir ve bu yüzden güvenlik değeri yüksek olan bireyler bu değere zarar verebileceği düşünülen LGBTİ bireylere yönelik daha fazla negatif tutum gösterirler. Aslında, heteroseksüellik toplumsal yaşamı ve aile yaşamının toplumun beklentileri çerçevesinde düzenler ve devam etmesini sağlar (Butler, 2010; Connell, 1998). Yani, homoseksüellik, muhafazacılık değerleri yüksek bireyler tarafından, toplumsal yaşamın düzenini bozan bir tehdit olarak görülüyor olabilir.

Sağ kanat yetkeci bireylerin, sosyal normlara ve otoriteye uyulmasını bekleyen ve geleneklere uyulmasını savunan ve otoriteye karşı davranışlar sergileyenlerden hoşlanmadıklarını (Altemeyer, 2003) göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal sınırlar dışına çıkan LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum sergilemeleri bu çalışma kapsamında beklenmekteydi. Araştırmanın sonuçlarına göre, sağ kanat yetkeçiliği daha yüksek olan bireyler, LGBTİ bireylere yönelik daha fazla negatif tutuma sahiptirler. Literatürde pek çok çalışma bu bulguyu desteklemektedir (Altemeyer; 1996; Ching ve diğ., 2020; Kuntz ve diğ., 2015; Goodman ve Moradi, 2008).

Yüksek sosyal baskınlık yönelimine sahip bireyler grup temelli hiyerarşi oluşturma ve sürdürme eğiliminde olduklarından (Sidanius, Pratto, Van Laar ve Levin, 2004), hem heteroseksüeller hem de doğuştan gelen biyolojik cinsiyeti ile

yaşayan sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler için dış grup olan LGBTİ bireylere karşı daha fazla negatif tutum içinde olmaları beklenmekteydi. Mevcut çalışmadaki bulgulara göre, sosyal baskınlık yönelimi daha yüksek olan bireyler, LGBTİ bireylere yönelik daha fazla negatif tutuma sahiptirler. Literatürde pek çok çalışmanın bu bulguyu desteklediği görülmektedir (Ching ve diğ., 2020; Metin-Orta, 2021; Goodman ve Moradi, 2008; Whitley and Áegisdóttir, 2000).

4.3 Aracılık Analizlerinin İncelenmesi

Mevcut araştırmada, dindarlık düzeyi ve muhafazacılık değerleri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolüne ilişkin bulgular incelenmiştir.

İlk olarak, dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı rol oynadığı bulunmuştur. Yani, dindarlık ve LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişki modeline sağ kanat yetkeciliği eklendiğinde bu ilişki anlamsızlaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu iki değişken arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği ilişkiyi değiştirmektedir. Bu durumda, bireylerin dindarlık düzeyi yüksek olmasına karşın otoritenin LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu yordamada önemli olduğunu söylenebilir.

Muhafazacılık değerlerinden olan, güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir. Güvenlik ve LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir değişken olduğu bulunmuştur. Daha güvenli ve istikrarlı bir çevrede yaşamak isteyen bireyler yetkeyi daha sıkı bir şekilde takip ederek negatif tutumlara sahip olabilirler.

Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği tam aracı bir değişkendir. Geleneksellik ve LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişki modeline sağ kanat yetkeciliği eklendiğinde, bu ilişki ortadan kalkmaktadır. Yani, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişki sağ kanat yetkeciliğine bağlıdır. Daha geleneksel bireyler otoriteyi daha fazla takip ederek LGBTİ bireylere yönelik daha negatif tutum sergileyebilirler.

Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi aracı bir değişkendir. Geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negative tutum arasındaki ilişkiye sosyal baskınlık yöneliminin azaldığı görülmüştür. Yani, geleneksellik değeri daha yüksek olan bireylerin toplumdaki gruplar arası hiyerarşiyi ve avantajlı grupların devazantajlı gruplar üzerindeki baskınlıklarını devam ettirme arzuları daha yüksek olup LGBTİ bireylere yönelik daha fazla negative tutuma sahip olabilirler.

Uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir rolü vardır. Uyma ve LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişkiye sağ kanat yetkeciliği eklendiğinde, bu ilişkinin anlamsızlaştığı görülmüştür. Yani, uyma değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum arasındaki ilişki sağ kanat yetkeciliğine bağlıdır. Uyma değeri daha yüksek bireylerin yetkeye daha sıkı bir şekilde bağlı olduğu ve LGBTİ bireylere yönelik negatif tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Aslında sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı rolü üstlendiği bu ilişkilerde, yetkenin dezavantajlı grup olan LGBTİ'ye yönelik tutumlarının, toplumda LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumları etkilediği görülmektedir.

5. SONUÇ

Mevcut çalışmada, dindarlık ve muhafazacılık değerleri (güvenlik, geleneksellik ve uyma) ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ötekileştirme, aşırıya kaçma ve hastalık arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yöneliminin aracı rolü incelenmiştir.

Üniversitelerde LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutları demografik değişkenler bakımından ele alındığında, kadınların erkeklere göre negatif tutum puanları daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak, yaş LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu yordamamaktadır. Öte yandan, hem annenin hem de babanın eğitim düzeyinin artması, öğrencinin LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutumunu azaltmaktadır. Ek olarak, LGBT grubundan biriyle teması olan katılımcılar, olmayanlara göre anlamlı bir şekilde LGBTİ bireylere yönelik daha az negatif tutum göstermektedirler. Yaşamın büyük bölümünün geçtiği yer ile LGBTİ bireylere yönelik tutumun değişip değişmediğine bakıldığında anlamlı farklar olduğu görülmüştür. LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum puanı bakımında en düşük puanı, yaşamının büyük bölümünü büyük şehirde geçirenler almıştır. Politik olarak daha sağ yönelimli bireylerin LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutumları daha fazladır.

Çalışmada öncelikli olarak LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Beklendiği üzere, LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları ile araştırma değişkenleri olan dindarlık düzeyi, güvenlik, geleneksellik ve uyma değerleri, sağ kanat yetkeciliği ve sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde korelasyon vardır. Yani, dindarlık düzeyi daha yüksek, güvenlik, geleneksellik ve uyma değerlerine daha çok önem veren, daha yetkeci ve sosyal baskınlık yönelimi daha yüksek olanların LGBTİ bireylere yönelik tutumları daha olumsuzdur. Sonuç olarak, H1, H2, H3 ve H4 hipotezleri doğrulanmıştır. Bu bulgular, literatür ile tutarlıdır. Ancak, bu çalışmada LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum bireysel düzeydeki değişkenler kapsamında ele alınmıştır. Öte yandan, insan tutum ve davranışlarının bağlamsal olarak değiştiğini göz önünde bulundurursak, ilerleyen çalışmalarda sosyal değişkenleri de LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ayrımcı davranışlar ile

ele almak, LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığı azaltmada önemli bir adım olacaktır.

Mevcut araştırmada, dindarlık ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir değişken olduğu görülmüştür. Ayrıca, muhafazacılık değerlerine bakıldığında, geleneksellik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir değişken olduğu görülmüştür. Ek olarak, geleneksellik ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yönelimi kısmi aracı bir değişkendir. Güvenlik değeri ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin tam aracı bir değişken olduğu görülmüştür. Uyma değerinin ise, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ile pozitif yönde ilişkili olmasına karşın, bu ilişkide sağ kanat yetkeciliğinin anlamlı bir aracı değişken olmadığı görülmüştür. İlerleyen çalışmalarda, uyma ile LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum arasındaki ilişkide aracı veya düzenleyici olabilecek değişkenler ile literatür genişletilebilir. Diğer taraftan, uyma ile LGBTİ bireylere yönelik tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkide sosyal baskınlık yöneliminin tam aracı bir değişken olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, H5, H7 ve H8 hipotezleri kısmen doğrulanmıştır.

LGBTİ bireylere yönelik negatif tutum ve ayrımcılıkta yetkenin tutumu kritik olsa da, negatif tutumu ve ayrımcılığı azaltmada eğitim önemlidir. Toplumun bu konudaki farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Çeşitlilik konusunda anaokulu döneminden başlayarak eğitimler verilerek dezavantajlı grup üyelerinin içinde bulundukları grup nedeniyle dışlanmaları mümkün olduğunca önlenabilir.

LGBTİ bireylerin eğitim hayatlarında ayrımcılığa maruz kalmaları ve bunun negatif çıktıları olsa dahi, çalışmanın topluma ve yaşamında her alanına genellenmesi önemlidir. Bu nedenle, LGBTİ bireylere yönelik negatif tutumu iş hayatı, sağlık kurumlarında, sosyal ortamlarda; kısaca, insanın olduğu her yerde bu ayrımcılığı ve bu ayrımcılığa yol açan faktörleri saptamak ve müdahale edici çalışmalar yapmak önemlidir. Dahası, üniversiteye gelmeden ya da başvuru yapmadan eğitim hayatından ayrılan LGBTİ bireyleri de kapsamak amacıyla lise veya ortaokul öğrencilerini de ele alarak bu ayrımcı tutumlar çalışılabilir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion and cultural context. *Social Science Research*, 38(2), 338-351.
- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Row
- Alp, A. (2015). *Türkiyede dezavantajlı grupların meslek hayatına katılımı: İstanbulda LGBTİ bireyler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçma Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. M. Murchison (Ed.), *Handbook of Social Psychology*. Winchester MA: Clark University Press
- Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of personality and social psychology*, 5(4), 432.
- Altemeyer, B. (1981). Right-Wing Authoritarianism. University of Manitoba Press: Winnipeg.
- Altemeyer, B. (1996) *The Authoritarian Specter*. Harvard University Press: Cambridge, MA.
- Altemeyer, B. (2003). Why do religious fundamentalists tend to be prejudiced? *The international Journal for the Psychology of Religion*, 13(1), 17-28.
- Altemeyer, B. (2004). Highly dominating, highly authoritarian personalities. *The Journal of social psychology*, 144(4), 421-448.
- Altemeyer, B., & Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *The international journal for the psychology of religion*, 2(2), 113-133.
- APA Dictionary of Psychology (2023). Attitude, Erişim 10 Nisan tarihinde <https://dictionary.apa.org/attitude> adresinden erişildi.
- APA Dictionary of Psychology (2023). Discrimination, Erişim 10 Nisan tarihinde <https://dictionary.apa.org/discrimination> adresinden erişildi.
- Barton, B. (2010). "Abomination"—Life as a Bible belt gay. *Journal of Homosexuality*, 57(4), 465-484.
- Batson, C. D. (1976). Religion as prosocial: Agent or double agent?. *Journal for the Scientific study of Religion*, 29-45.
- Batson, C. D., Schoenrade, P., & Ventis, W. L. (1993). *Religion and the individual: A social-psychological perspective*. Oxford University Press.
- Bobo, L. (1990). *Enemies of Freedom: Understanding Right-Wing Authoritarianism*.
- Bos, H. M., Picavet, C., & Sandfort, T. G. (2012). Ethnicity, gender socialization, and children's attitudes toward gay men and lesbian women. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(7), 1082-1094.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Cesur-Kılıçaslan, S., & Işık, T. (2015). Being Lgbt In Turkey: A Social Structure-Based Appraisal, 08(03). 115–120
- Ching, B. H. H., Xu, J. T., Chen, T. T., & Kong, K. H. C. (2020). Gender essentialism, authoritarianism, social dominance orientation, and filial piety as predictors for transprejudice in Chinese people. *Sex roles*, 83, 426-441.

- Cohrs, J. C., Moschner, B., Maes, J., & Kielmann, S. (2005). The motivational bases of right-wing authoritarianism and social dominance orientation: Relations to values and attitudes in the aftermath of September 11, 2001. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(10), 1425-1434.
- Connell, R. W. (1998) Toplumsal İktidar ve Cinsiyet, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cottrell, C. A., & Neuberg, S. L. (2005). Different emotional reactions to different groups: A sociofunctional threat-based approach to "prejudice." *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 770-789.
- Çavdar, D., & Çok, F. (2016). Türkiyede LGBT'lerin Okul Yaşantıları. *Kaos GL Dergisi*, 151, 54-58.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve medya. *Televizyon Haberciliğinde Etik*, 211, 228.
- Çirakoğlu, O. C. (2006). Perception of homosexuality among Turkish university students: The roles of labels, gender, and prior contact. *The Journal of Social Psychology*, 146(3), 293-305.
- Çiçek, K., Turanlı, A., & Sapancı, A. (2017). Attitude scale towards LGBTI individuals: Validity and reliability study. *Journal of Pedagogical Research*, 1(1), 34.
- Demirutku, K., & Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk psikoloji yazıları*, 13(25), 17-25.
- Dirilen-Gümüş, Ö. (2009). *Kültür, Değerler, Kişilik ve Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişkiler: Kültürlerarası Bir Karşılaştırma (Türkiye-ABD)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dessel, A. B., Goodman, K. D., & Woodford, M. R. (2017). LGBT discrimination on campus and heterosexual bystanders: Understanding intentions to intervene. *Journal of Diversity in Higher Education*, 10(2), 101.
- Duck, R. J., & Hunsberger, B. (1999). Religious orientation and prejudice: The role of religious proscription, right-wing authoritarianism and social desirability. *International Journal for the Psychology of Religion*, 9, 157-179.
- Duckitt, J. (2005). Personality and prejudice. On the nature of prejudice: Fifty years after Allport, 395-412.
- Duckitt, J., & Sibley, C. G. (2007). Right wing authoritarianism, social dominance orientation and the dimensions of generalized prejudice. *European Journal of Personality: Published for the European Association of Personality Psychology*, 21(2), 113-130.
- Duckitt, J., Wagner, C., Du Plessis, I., & Birum, I. (2002). The psychological bases of ideology and prejudice: testing a dual process model. *Journal of personality and social psychology*, 83(1), 75.
- Ekehammar, B., Akrami, N., Gylje, M., & Zakrisson, I. (2004). What matters most to prejudice: Big five personality, social dominance orientation, or right-wing authoritarianism?. *European journal of personality*, 18(6), 463-482.
- Eliason, M. J. (1997). The prevalence and nature of biphobia in heterosexual undergraduate students. *Archives of sexual behavior*, 26, 317-326.
- Emerson, M. O., & Hartman, D. (2006). The rise of religious fundamentalism. *Annual Review Sociology*, 32, 127-144.
- Feather, N. T., & McKee, I. R. (2012). Values, right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and ambivalent attitudes toward women. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(10), 2479-2504.

- Fidas, D., Cooper, L., & Raspanti, J. (2015). The cost of the closet and the rewards of inclusion: Why the workplace environment for LGBT people matters to employers. *Human Rights Campaign*, 4-5.
- Finke, R., & Adamczyk, A. (2008). Cross-national moral beliefs: The influence of national religious context. *Sociological Quarterly*, 49(4), 617-652.
- Gazzola, S. B., & Morrison, M. A. (2014). Cultural and personally endorsed stereotypes of transgender men and transgender women: Notable correspondence or disjunction?. *International Journal of Transgenderism*, 15(2), 76-99.
- Gelbal, S., & Duyan, V. (2006). Attitudes of university students toward lesbians and gay men in Turkey. *Sex Roles*, 55(7-8), 573-579.
- Genia, V. (1996). I, E, quest, and fundamentalism as predictors of psychological and spiritual well-being. *Journal for the scientific study of Religion*, 56-64.
- Gibbs, J. J., & Goldbach, J. (2015). Religious conflict, sexual identity, and suicidal behaviors among LGBT young adults. *Archives of suicide research*, 19(4), 472-488.
- Goodman, M. B., & Moradi, B. (2008). Attitudes and behaviors toward lesbian and gay persons: Critical correlates and mediated relations. *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 371.
- Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan, (Ed.), *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (17-27). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Göregenli, M., Karakus, P., & Bierhoff, H. W. (2012). The values and attitudes towards TEU in a cross-cultural sample. *Psychology Research*, 2(6), 343.
- Güldü, Ö. (2011). Sağ kanat yetkeçiliği ölçeği: Uyarlama çalışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 27-51.
- Hajian, S., & Domingo-Ferrer, J. (2012). A methodology for direct and indirect discrimination prevention in data mining. *IEEE transactions on knowledge and data engineering*, 25(7), 1445-1459.
- Hayes, A. F. (2013). Mediation, moderation, and conditional process analysis. *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach* edn. New York: Guilford Publications, 1-20.
- Heaven, P. C., & Bucci, S. (2001). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and personality: An analysis using the IPIP measure. *European Journal of Personality*, 15(1), 49-56.
- Helminiak, D. A. (2008). Homosexuality in World Religions: A Case Study in the Psychology of Spirituality. *Journal of Individual Psychology*, 64(2), 137-160.
- Henningsgaard, J. M., & Arnau, R. C. (2008). Relationships between religiosity, spirituality, and personality: A multivariate analysis. *Personality and individual Differences*, 45(8), 703-708.
- Herek, G. M. (1987). Religious orientation and prejudice: A comparison of racial and sexual attitudes. *Personality and social psychology bulletin*, 13(1), 34-44.
- Herek, G. M. (2000). SexualPrejudice and Gender: Do Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Differ?. *Journal of social issues*, 56(2), 251-266.
- Herek, G. M. (2007). Confronting sexual stigma and prejudice: Theory and practice. *Journal of social issues*, 63(4), 905-925.

- Herek, G. M. (2009). The Social Psychology of Sexual Prejudice. In Todd D. Nelson, (Ed.). *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination* (2th ed.) (355-384). New York: Psychology Press.
- Herek, G. M., & McLemore, K. A. (2013). Sexual prejudice. *Annual review of psychology*, 64, 309-333.
- Hill, D. B., & Willoughby, B. L. B. (2005). The development and validation of the Genderism and Transphobia Scale. *Sex Roles*. 53, 531-544.
- Himmelfarb, H. S. (1975). Measuring religious involvement. *Social Forces*, 53(4), 606-618.
- Horn, S.S. (2008). The multifaceted nature of sexual prejudice: How adolescents reason about sexual orientation and sexual prejudice. In S. Levy & M. Killen (Eds.), *Intergroup attitudes and relations in childhood through adulthood* (173-190). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Hood, R. W., Jr., Hill, P. C., & Spilka, B. (2009). The psychology of religion: An empirical approach (4th ed.). New York: Guilford Press.
- Hunsberger, B., Owusu, V., & Duck, R. (1999). Religion and prejudice in Ghana and Canada: Religious fundamentalism, right-wing. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 9(3), 181-194.
- Inbar, Y., Pizarro, D. A., Knobe, J., & Bloom, P. (2009). Disgust sensitivity predicts intuitive disapproval of gays. *Emotion*. 9(3), 435.
- Israel, T., & Mohr, J. J. (2004). Attitudes toward bisexual women and men: Current research, future directions. *Journal of bisexuality*, 4(1-2), 117-134.
- Jones, J. M., Dovidio, J. F., & Vietze, D. L. (2014). The psychology of diversity: Beyond prejudice and racism. Malden, Wiley-Blackwell.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Baskılık Yönelimi ve Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Kaya, S. (2023). Eşitlik, Pozitif Ayrımcılık ve Dağıtıcı Adalet İlkeleri Çerçevesinde İdarenin Yükümlülüklerinin Değerlendirilmesi. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*
- Kaya, O. (2019). *Tehdit Algısı ve Sosyal Kimliğin Kolektif Eylem ile Algılanan Ayrımcılık Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Kirkpatrick, L. A. (1993). Fundamentalism, Christian orthodoxy, and intrinsic religious orientation as predictors of discriminatory attitudes. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 256-268.
- Kite, M. E., & Deaux, K. (1987). Gender belief systems: Homosexuality and the implicit inversion theory. *Psychology of women quarterly*, 11(1), 83-96.
- Kite, M. E., & Whitley Jr, B. E. (1996). Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behaviors, and civil rights a meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(4), 336-353.
- Kite, M. E., & Whitley, B. E., Jr. (1998). Do heterosexual women and men differ in their attitudes toward homosexuality? A conceptual and methodological analysis. In G. M. Herek (Ed.), *Stigma and sexual orientation* (39-61). Newbury Park, CA: Sage.
- Kite, M. E., & Whitley, B. E. (2016). *Psychology of prejudice and discrimination* (3rd ed.). Routledge.
- Kosciw, J. G., Greytak, E. A., Bartkiewicz, M. J., Boesen, M. J., & Palmer, N. A. (2012). *The 2011 National School Climate Survey: The experiences of lesbian, gay, bisexual and*

transgender youth in our nation's schools. *Gay, Lesbian and Straight Education Network (GLSEN)*. 121 West 27th Street Suite 804, New York.

- Kosciw, J. G., Palmer, N. A., & Kull, R. M. (2015). Reflecting resiliency: Openness about sexual orientation and/or gender identity and its relationship to well-being and educational outcomes for LGBT students. *American journal of community psychology*, 55(1-2), 167-178.
- Kosciw, J. G., Clark, C. M., Truong, N. L., & Zongrone, A. D. (2020). The 2019 National School Climate Survey: The Experiences of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Youth in Our Nation's Schools. A Report from GLSEN. *Gay, Lesbian and Straight Education Network (GLSEN)*. New York.
- Kuntz, A., Davidov, E., Schwartz, S. H., & Schmidt, P. (2015). Human values, legal regulation, and approval of homosexuality in Europe: A cross-country comparison. *European Journal of Social Psychology*, 45(1), 120-134.
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-26.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76
- Lehavot, K., & Lambert, A. J. (2007). Toward a greater understanding of antigay prejudice: on the role of sexual orientation and gender role violation. *Basic and Applied Social Psychology*, 29, 279– 292.
- Lippa, R., & Arad, S. (1999). Gender, personality, and prejudice: The display of authoritarianism and social dominance in interviews with college men and women. *Journal of Research in Personality*, 33(4), 463-493.
- McFarland, S. G. (1989). Religious orientations and the targets of discrimination. *Journal for the scientific study of religion*, 324-336.
- Madon, S. (1997). What do people believe about gay males? A study of stereotype content and strength. *Sex roles*, 37(9-10), 663-685.
- Mayock, P., Bryan, A., Carr, N., & Kitching, K. (2009). Supporting LGBT lives: A study of the mental health and well-being of lesbian, gay, bisexual and transgender people. *Gay and Lesbian Equality Network [GLEN]*.
- Mavhandu-Mudzusi, A. H., & Sandy, P. T. (2015). Religion-related stigma and discrimination experienced by lesbian, gay, bisexual and transgender students at a South African rural-based university. *Culture, Health & Sexuality*, 17(8), 1049-1056.
- Mehmedoğlu, A. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi (MÜ İlahiyat Fakültesi örneği). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (30), 133-167.
- Metin-Orta, I. (2021). The relationship between social dominance orientation, gender role orientation and attitudes toward gay men and lesbians in a Turkish sample. *Current Psychology*, 40(7), 3425-3439.
- Metin-Orta İ, Metin-Camgöz S. Türkiye’de yapılan homofobi çalışmalarına genel bir bakış. *DTCF Dergisi* 2018; 58(1):409-439.
- Meyer, I. H., & Frost, D. M. (2013). Minority stress and the health of sexual minorities. In C. J. Patterson & A. R. D’Augelli (Eds.), *Handbook of psychology and sexual orientation* (252–266). New York: Oxford University Press
- Mohr, J. J., Chopp, R. M., & Wong, S. J. (2013). Psychotherapists’ stereotypes of heterosexual, gay, and bisexual men. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 25(1), 37-55.

- Mosqueiro, B. P., da Rocha, N. S., & de Almeida Fleck, M. P. (2015). Intrinsic religiosity, resilience, quality of life, and suicide risk in depressed inpatients. *Journal of affective disorders*, 179, 128-133.
- Okumuş, E. (2003). Toplumsal değişme ve din. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Okutan, E. (2021). *Ruh sağlığı çalışanlarında LGBT bireylere yönelik tutumlar: Cinsiyetçi eğilimler ve diğer ilişkili değişkenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pachankis, J. E. (2007). The psychological implications of concealing a stigma: a cognitive-affective-behavioral model. *Psychological bulletin*, 133(2), 328.
- Parks, L., & Guay, R. P. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and individual differences*, 47(7), 675-684.
- Perez-Arche, H., & Miller, D. J. (2021). What predicts attitudes toward transgender and nonbinary people? An exploration of gender, authoritarianism, social dominance, and gender ideology. *Sex Roles*, 85(3-4), 172-189.
- Perry, R., Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2013). Dangerous and competitive worldviews: A meta-analysis of their associations with social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *Journal of Research in Personality*, 47(1), 116-127.
- Poteat, V. P., & Anderson, C. J. (2012). Developmental changes in sexual prejudice from early to late adolescence: the effects of gender, race, and ideology on different patterns of change. *Developmental psychology*, 48(5), 1403.
- Pratto, F., Sidanius, J., & Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European review of social psychology*, 17(1), 271-320.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of personality and social psychology*, 67(4), 741.
- Rivers, I., (2001) The bullying of sexual minorities at school: Its nature and long-term. *Educational and Child Psychology*, 18(1), 32-46.
- Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H., & Knafo, A. (2002). The big five personality factors and personal values. *Personality and social psychology bulletin*, 28(6), 789-801.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Russell, S. T., Ryan, C., Toomey, R. B., Diaz, R. M., & Sanchez, J. (2011). Lesbian, gay, bisexual, and transgender adolescent school victimization: Implications for young adult health and adjustment. *Journal of School Health*, 81(5), 223-230.
- Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family acceptance in adolescence and the health of LGBT young adults. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing*, 23(4), 205-213.
- Sakallı-Uğurlu, N., Uğurlu, O. ve Eryılmaz, D. (2019). The relationships among attitudes toward gay men and lesbians, system justification, social contact, political orientation and gender. *Nesne*, 7(14), 19-33.
- Saroglou, V. (2002). Religion and the five factors of personality: A meta-analytic review. *Personality and individual differences*, 32(1), 15-25.
- Scheepers, D., Doosje, B., Spears, R. & Manstead, A. S. R. (2006) Diversity in ingroup bias: structural factors, situational features, and social functions, *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 944-960.

- Schmidt, C. K., Miles, J. R., & Welsh, A. C. (2011). Perceived discrimination and social support: The influences on career development and college adjustment of LGBT college students. *Journal of Career Development, 38*(4), 293–309.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (1-65). Orlando, FL: Academic.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of social issues, 50*(4), 19-45.
- Schwartz, S. (1996). Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems. In C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (Eds.), *The psychology of values: The Ontario symposium*, (1–24). Lawrence Erlbaum Associates.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online readings in Psychology and Culture, 2*(1), 2307-0919.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of personality and social psychology, 53*(3), 550.
- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press
- Sidanius, J., & Pratto, F. (2003). Social dominance theory and the dynamics of inequality: A reply to Schmitt, Branscombe, & Kappen and Wilson & Liu. *British Journal of Social Psychology, 42*(2), 207-213.
- Sidanius, J., Pratto, F., & Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the political psychology of gender: A case of invariance?. *Journal of personality and social psychology, 67*(6), 998.
- Sidanius, J., Pratto, F., & Mitchell, M. (1994). In-group identification, social dominance orientation, and differential intergroup social allocation. *The Journal of Social Psychology, 134*(2), 151-167.
- Sidanius, J., Pratto, F., Van Laar, C., & Levin, S. (2004). Social dominance theory: Its agenda and method. *Political psychology, 25*(6), 845-880.
- Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları, 32*(2), 23-48.
- Şentepe, A., & Güven, M. (2015). Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17*(31), 27-44.
- Tasa, H. (2021). *Farklılık İklimi, Yönetici Tutumları ve Çalışanın Bilişsel Esnekliğinin Önyargılar ile İlişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Toomey, R. B., Ryan, C., Diaz, R. M., Card, N. A., & Russell, S. T. (2013). Gender-nonconforming lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: school victimization and young adult psychosocial adjustment. *Developmental Psychology, 46*, 1580-1589.
- Uluyol, F. M. (2016). Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime bağlı zorbalığa maruz kalma, sosyal destek ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 19*(2), 87-96.
- Westefeld, J. S., Maples, M. R., Buford, B., & Taylor, S. (2001). Gay, lesbian, and bisexual college students: The relationship between sexual orientation and depression, loneliness, and suicide. *Journal of College Student Psychotherapy, 15*(3), 71-82.
- Whitley, B. E. (2001). Gender-role variables and attitudes toward homosexuality. *Sex roles, 45*, 691-721.

- Whitley Jr, B. E. (2009). Religiosity and attitudes toward lesbians and gay men: A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 19(1), 21-38.
- Whitley Jr, B. E., & Lee, S. E. (2000). The relationship of authoritarianism and related constructs to attitudes toward homosexuality. *Journal of applied social psychology*, 30(1), 144-170.
- Whitley, B. E., & Ægisdóttir, S. (2000). The gender belief system, authoritarianism, social dominance orientation, and heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men. *Sex Roles*, 42, 947-967.
- Wilson, M. S., & Liu, J. H. (2003). Social dominance orientation and gender: The moderating role of gender identity. *British Journal of Social Psychology*, 42(2), 187-198.
- Yakıncı, C. ve Temel, A. B. (Ed.). (2015). Hemşirelik Terimleri Sözlüğü (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yayla, O. T. (2015). Dijitalleşme Çağında Eşitsizlik ve Ayrımcılık. *Liberal Düşünce Dergisi*, (79), 43-53.
- Yip, A. K. (2005). Queering religious texts: An exploration of British non-heterosexual Christians' and Muslims' strategy of constructing sexuality-affirming hermeneutics. *Sociology*, 39(1), 47-65.

EKLER

EK 1 - Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Sayın gönüllü,

Bu araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Ayşe KONUK tarafından, yüksek lisans tezi kapsamında ve Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU danışmanlığında yürütülmektedir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyunuz ve sorularınız olursa sorunuz. Araştırma **değerlere yönelik** tutumları ölçmek amacıyla yapılmaktadır ve yaklaşık 15 dakika sürmektedir. Araştırmaya katılmanın size hemen dönecek bir faydası bulunmamakla beraber, araştırma sonuçlarımızın gelecekte topluma veya bilime faydalarının olacağı umulmaktadır. Bu araştırmaya katılmak tamamıyla gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız halinde, sizinle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak, veriler toplandıktan sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya aşağıda yazan e-mail ile ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Araştırmaya katılımınızla ilgili herhangi bir şikâyetiniz varsa etik kurula bildirebilirsiniz. Her tür şikâyetiniz gizlilikle değerlendirilecek, araştırılacak ve sonuç hakkında tarafınıza bilgi verilecektir.

Sizden istenilen çalışmadaki ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretlemenizdir. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Çalışmaya katılım ve katkılarınız için teşekkürler.

“Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve çalışmaya gönüllü katılımı onaylıyorum.”

Tarih:

İmza:

E-mail:

EK 2 - Demografik Bilgi Formu

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek () Diğer

Üniversiteniz:

Bölümünüz:

Sınıfınız:

Annenin eğitim durumu:

Babanın eğitim durumu:

Ailenin gelir düzeyi:

Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer: () Köy () Kasaba () İlçe

() Şehir () Büyük şehir () Yurt dışı

Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer (Şehir):

Çevrenizde LGBT grubundan olduğunuzu bildiğiniz var mı? () Evet () Hayır

Politik Yöneliminizi nasıl değerlendirirsiniz?

1	2	3	4	5	6	7
Sol						Sağ

Dini inancınız varsa nedir?

Din hayatınızda ne kadar önemlidir?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hiç								Çok

Kendinizi ne kadar dindar biri olarak değerlendirirsiniz?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hiç								Çok

EK 3 - Portre Değerler Anketi

Aşağıda bazı kişiler kısaca tanımlanmaktadır. Lütfen her tanımı okuyun ve bu kişilerin size ne derece benzediğini ya da benzemediğini düşünün. Tanımda verilen kişinin size ne kadar benzediğini göstermek için kutucuklardan uygun olan birini işaretleyiniz.

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benzemiyor	Bana hiç benzemiyor
1. Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü yollarla yapmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Onun için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Onun için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliğini tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin olmaları gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

		BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
		Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benze-miyor	Bana hiç benze-miyor
10.	Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların refaha kavuşmasını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Ülkesinin güvende olması onun için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera peşinde koşar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17.	İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adanmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19.	İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreyi korumak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Eşyaların düzenli ve temiz olması onun için önemlidir. Her şeyin pislik içinde olmasından hiç hoşlanmaz.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benze-miyor	Bana hiç benze-miyor
22. Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Meraklı olmaktan ve her türlü şeyi anlamaya çalışmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar kabiliyetli olduğunu göstermek ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve göreneklerin devam ettirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini “şımartmaktan” hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Başkalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkar olmak önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Herkese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Sürprizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Hastalanmaktan kaçınmak için çok çaba gösterir. Sağlıklı kalmak onun için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
32. Hayatta öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33. Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

		BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
		Bana çok benziyor	Bana benziyor	Bana az benziyor	Bana çok az benziyor	Bana benze-miyor	Bana hiç benze-miyor
34.	Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi ayakları üzerinde durmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
35.	İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
36.	Başkalarına karşı her zaman kibar olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37.	Hayattan zevk almayı çok ister. İyi zaman geçirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38.	Alçakgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39.	Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40.	Doğaya uyum sağlamak ve onun uyumlu bir parçası olmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EK 4 - Sağ Kanat Yetkeliği Ölçeği

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve her bir ifadeye katılma derecenize göre en uygun seçeneği işaretleyiniz. Lütfen boş bırakmayınız.

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)								Kesinlikle Katılıyorum (9)
1. Mevcut yetke (otorite), genel olarak pek çok şeyde haklı çıkarken, aşırı (radikaller) ve her şeye karşı çıkanlar cehaletlerini sergileyen boşboğazlardır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Kadınlar, evlendiklerinde eşlerine itaat edeceklerine dair söz vermelidirler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Ülkemizin, bütünlüğümüze kasteden uç (radikal) yönelimleri ve kötülükleri ortadan kaldırmak için ne gerekiyorsa yapabilecek güçlü bir lidere ihtiyacı var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Eşcinsel kadın ve erkekler, herhangi biri kadar sağlıklı ve ahlaklıdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Yönetimdeki saygın yetkeli (otoritelere) ve dini yargılara güvenmek, toplumumuzda zihin karıştırmaya uğraşan “gürültücü ayak takımını” dinlemekten daima daha iyidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Hiç kuşkusuz, mevcut dinsel öğretilere isyan edenler ve ateistler düzenli olarak camiye gidenler kadar iyi ve erdemlidirler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Ülkemizi krizlerden kurtarmak için, geleneksel değerlerimize dönmek, sert liderleri işbaşına getirmek ve kötü fikirleri yayanları susturmak gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Çıplaklar kampının olmasında yanlış bir şey yoktur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Birçok kişiyi tedirgin etse bile ülkemizin, geleneksel uygulamalara karşı çıkma cesareti gösterebilen özgür düşünceli bireylere ihtiyacı var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. İnançlarımızı ve ahlaki yapımızı yiyip bitiren geleneksel olmayan değerleri zamanında yok etmezsek, günün birinde ülkemiz yıkılacak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)								Kesinlikle Katılıyorum (9)
11. Kendilerini herkesten farklı kılacak olsa bile bireyler, yaşam tarzlarını, dini inançlarını ve cinsel tercihlerini kendileri belirlemelidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Kadınların siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlarda daha aktif bir konumda yer alması, okullarda din derslerinin isteğe bağlı olması ve hayvan hakları için yeni düzenlemeler yapılmasını talep ederek mevcut yasalara ve çoğunluğun görüşlerine karşı çıkanlara hayranlık duymalısınız.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14. Ülkemizin en iyi bireyleri hükümete karşı çıkan, dini eleştiren ve doğal kabul edilen şeyleri göz ardı edebilenlerdir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15. Kürtaj, pornografi ve evlilik konusunda Allah'ın koyduğu yasalar çok geç olmadan titizlikle uygulanmalı ve bu yasaları ihlal edenler şiddetle cezalandırılmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16. Bugün ülkemizde dini değerlerden yoksun, kendi amaçları için ülkeyi yıkmaya çalışan ve yetke tarafından mutlaka etkisizleştirilmeleri gereken radikal ve ahlaksız birçok kişi var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17. Kadının yeri, nerede olmak istiyorsa orasıdır. Kadının kocasına ve toplumsal geleneklere itaat etmek zorunda kaldığı günler artık geçmişte kalmıştır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18. Atalarımızın yaptıklarıyla onur duyarsak, yetkenin yapmamızı istediklerini yaparsak ve her şeyi berbat eden çürük elmaları ayıqlarsak, ülkemiz müthiş olur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
19. Feministler ve homoseksüeller, geleneksel aile değerlerine karşı koyabilecek kadar cesur oldukları için takdir edilmelidirler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20. Bu ülkede işler, sorun çıkaran gruplar seslerini keser ve kendi gruplarının toplumdaki geleneksel yerini kabullenirlerse, biraz daha iyiye gidecektir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK 5 – Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Aşağıda sizin de katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümleinin yanında verilen 1’den 7’ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz. İlk düşündüğünüz yanıtların en uygun yanıtlar olduğunu unutmayınız.

	Çok yanlış (1)						Çok doğru (7)
1. Siz ne derseniz deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4. Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
6. Belirli grupların en üstte, diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
9. Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
10. Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
11. Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7
12. Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
13. Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
14. Farklı gruplara eşit davransaydık, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
15. Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
16. Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7

EK 6 – LGBTİ Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

Bu ölçek LGBTİ bireylere karşı bakış açınızı değerlendirmek için hazırlanmıştır. Her bir ifade için 1'den 5'e kadar numaralanmış seçeneklerden sizin için en uygun olanını işaretleyiniz

- 1- Kesinlikle katılmıyorum,
- 2- Katılmıyorum,
- 3- Kararsızım,
- 4- Katılıyorum,
- 5- Kesinlikle katılıyorum.

	1	2	3	4	5
1. LGBTİ bireylerin insandan daha aşağıda olduklarını düşünüyorum.					
2. LGBT'li bireylerin ülkemizden sınır dışı edilmelerini isterim.					
3. Çocuğumun LGBTİ bir birey olduğunu öğrensem evlatlıktan reddederim.					
4. LGBTİ bireylere cinsel yönelimlerinden dolayı kaba tabirler kullanırım.					
5. LGBTİ bireylerin düşüncelerini dikkate almam.					
6. Bana göre LGBTİ bireylerin tek derdi cinselliktir.					
7. LGBTİ bir bireyle aynı ortamda bulunmak istemem.					
8. LGBTİ bireylerin cinsel istismar yapmaya diğer bireylerden daha yatkın olduğunu düşünüyorum.					
9. Çevremde LGBTİ bir arkadaşımın olmasını istemem.					
10. LGBTİ bir birey olsaydım kendimden nefret ederdim.					
11. Bana göre LGBTİ sapkınlıktır.					
12. Bana göre LGBTİ bireyler toplumun yaşam biçimini olumsuz etkiliyor.					
13. Bana göre LGBTİ bireyler kendileri gibi olmayanları dışlarlar.					
14. LGBTİ bireylerin maddiyat için bu kimliklerini kullandıklarını düşünüyorum.					

15. LGBTİ bir birey gördüğümde korkarım.					
16. Bana göre LGBTİ bireyler kendi özel alanlarında yaşamalıdır.					
17. LGBTİ bir birey benden hoşlandığını söylese kötü hissederim.					
18. LGBTİ bireylerin haklarını savunmam.					
19. LGBTİ'nin günah olduğunu düşünüyorum.					
20. LGBTİ'nin özentilik sonucu olduğunu düşünüyorum.					
21. Bana göre LGBTİ bireyler kimliklerini gösteri şekline dönüştürür.					
22. Bana göre LGBTİ bireyler kendi haklarını abartırlar.					
23. Çocuğum LGBTİ bir birey olduğunu söylese hastaneye götürürüm.					
24. Bana göre insanlar biyolojik olarak alt oldukları cinsiyet rollerini yerine getirmelidir.					
25. LGBTİ'nin hastalık olduğunu düşünüyorum.					
26. LGBTİ bireylerin psikolojik destek almaları gerektiğini düşünüyorum.					
27. LGBTİ bireylerin topluma zarar veren davranışlarda bulunduklarını düşünüyorum.					
28. LGBTİ bireylerin romantik ilişkilerine tahammül edemem.					